

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények a
fizetvények bérmentesen küldendők.

Hirdetések közöltek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden csütörtökön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatálnál, a szer-
kesztőnél ujtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A garatmögötti tályogról gyermekeknél Dr. Bokai J. a pesti gyermekkorh. főorv. Folyt. — Sauer tanár orvosi kórodája. Kanyaró közli Dr. Poor I. (Folyt.) — Balassa J. tanár seb. kórodája. Közlemény az 1855. isk. évről. I. Csonttörések. Közli Dr. Batizfalvi Samu. Folyt. — Természettudományi társulat. Junius 20. — Gyógyszertani közlemények: Szerves állomá-
nyok képlete. Közli Müller B. gyógyszerész. — Hetikimutatás a p. v. kórházban 1857. Junius 22—28-ig ápolat betegek-
ről. — Kitüntetések. — Kinevezés. — Pályázat.

Tárca: Fölszólítás vidéki ügyfeleinkhez. Dr. Karsay Lajos. — Levél a szerkesztőséghez. Dr. R. P. Jegyzet a szerkesztőségtől.

A GARATMÖGÖTTI TÁLYOGRÓL GYERMEKEKNÉL.

(Abscessus retropharyngealis.)

Dr. BÓKAI JÁNOS

a pesti gyermekkorház igazgató főorvosától.

Folytatás.

Gyógymód. A garatmögötti tályog célirányos orvos-
lása mindenkor nemének szigorú megkülönböztetésétől föltéte-
leztetik; önszenvi tályog leginkább lobjának, melyből eredetét
vette, tekintetbe vételét igényli; észszerű lobellenes
gyógymód tehát a baj kezdetén, leggyorsabban célhoz
fog vezetni.

Lobelleni szerek közt itt a helybeli hideg alkal-
mazásának föltétlenül elsőbbséget kell engednem; mert
ott, hol használatát misem gátolja, bizonyosan legjobb s leg-
gyorsabb szolgálatot tesz.

Számos hurutos garatlob-eseteimben sikerült helybeli
hideg alkalmazása által vagy annak tökéletes eltűnését eszkö-
zölni, vagy legalább túllépését a többi rétegekre és szomszéd
részekre akadályozni, és így mind azon, a tályog-képződéssel
szövetkező veszélyeket elhárítani. Annál nagyobb méltatást ér-
demel ezen szer akkor, ha a baj valamely erőművi behatás kö-
vetkezménye. De, a gyermekgyógyászati gyakorlatban, neve-
zetesen az első életkorban, ezen hathatós szer sok mindenféle,
gyakran legyőzhetlen akadályokra talál, melyek alkalmazását
szűkebb határok közé szorítják és azt leginkább csak az éret-
tebb gyermekkorra terjesztik. — Megrögzött előítéleteknek a
közönség részéről nem szabad engednünk, ha arról van szó,
hogy az elavult szokások ösvényétől el térjünk; ha a gyakor-
latban oly átalában elhatalmazott sok theaneműek és boronga-
tások uralkodását legyőzni és egyszerűbb észszerű gyógymód-
nak helyt csinálni akarunk. — A gyermekkorházban a hideget
e bajban mindig hideg szájvíz gyanánt használtatom;
buzdítottam ennek alkalmazására azon kedvező siker által,

mely használatát másnemű lobos szájbántalmaknál követé. A
hideg szájvizek azonban, hogy sikeresek legyenek, szorgalma-
san használandók; hatásuk azonkívül külsőleg a nyak- és az
állkapcsolatti tájra alkalmazott és gyakran ismételt hideg
borongatások által támogatattik. Ha a lobos folyam a
garat falaira igen erős fokban terjedett, akkor egyszerű hideg
víz helyett jégdarabkák, melyek elolvadásukig a szájür-
ben tartandók, hathatósabban fognak működni; arra a lobos
tünetmények mindenestre gyorsabban engednek, mint a szoká-
sos theaneműekből készített lágyító meleg szájvizek használa-
tára; melyek azonfölül gyermekeknél nem kevésbé nehezen al-
kalmazhatók az előbbieknél. A hidegség foka szükség esetében
szintén külsőleg alkalmazott jéggeli borongatások által emel-
hető.

Hol a gyermekek kora sem a hideg szájvíz, sem a jégda-
rabkák alkalmazását nem engedi, ott csak gyakori hideg vízzeli
szájmosásokra szorítkozom, melyekhez szükség esetében timsót
vegyitek; vagy ha még az is kivihetlen, helyökbe a ga-
rat falait időnkint timsós szörppel kenetem be. Így bekenések
legjobban tépetből készített ecset segítségével történnek; de
vigyáznunk kell, hogy az ecset szorosan kötözve legyen, nehogy
a lecsúszó tépet fuldoklást idézzon elő. A timsót azonkívül fi-
nom por-alakban a garatürbe fújni, vagy megnedvesített új-
junkkal az illető helyre fülkenni is lehet. Hogy ezen szerek al-
kalmazása bizonyos ügyességgel és gyorsasággal történjék, már
a könnyen beálló hányinger kívánja. Megemlíteni akarom itt
még a légsavas ezüstöt (nitras argenti) is, mely részint
tömény olvadékban (solutio concent.), részint töményen (in subst.)
edző szerül sükerrel alkalmazható; mulasztom azonban ennek
s más zsugorító (adstringens) szerek bővebb fejtegetését, fen-
tartván ezt magamnak azon alkalomra, hol a szájbántalmakról
átalában szólni szándékozom.

Helybeli vérelesztés akkor lesz helyén, ha a ga-
rat-nyakhártya lobos duzzadtsága oly nagy foku, hogy nyelés,
légzés, még a beálló genyedés előtt rendkívül nehezítettnek,
és erős láz mellett, agy-vértelj (hyperaemia cerebri) tüneté-

TÁRCA.

Öszinte szózat vidéki ügyfeleimhez.

Dr. Karsay Lajos gyakorló orvos Győrött.

Üdvözlöm a magyar orvosi hetilapot csinos
külsőjével, dús tartalmával! Megjelenésével régi s forró vá-
gyam teljesült. Öröndetes tevékenységet kifejtő irodalmunk-
ban, mi orvosok maradtunk utoljára. Azért hinni merem, mi-
kép széles e hazában nincs is orvos, ki e magyar orvosi lap
megjelenésén szívéből ne öröndene; s létesítőinek kö-
szönetet ne szavazna.

Azonban nekünk ez örömnél megállapodnunk nem szabad;
ne feledjük, mikép nekünk is vannak honfui kötelmeink, me-
lyeket csak most teljesíthetünk. Eddig mindenfelé hangzott
ajkainkról a méltó panasz: „nincs orvosi közlönyünk“;

íme, most megindult! legyünk rajta hogy fön is állhasson.
Igen is, hogy fön is állhasson; mert fájdalom! nálunk magya-
roknál ily üdvös szellemi vállalat kezdeténél, a honfui keblet
önkéntelen is azon aggodalom szorongatja: valjon nem jut é
ez is más, hason vállalatok sorsára; nem fog é ez is részvét hi-
ánya mitt vagy megbukni, vagy szegényen tengeni? s mily ha-
tártalan örömnél régi ohajtásunk valósultán; nem leendne é
fájdalmunk oly keserű, ha tapasztalnunk kellene, mikép széles
e szép hazában egyetlen egy magyar orvosi lap sem képes fön-
állani?

Hozzátok fordulok azért tisztelt ügyfeleim a vidéken! én
szinte vidéki ügytársatok. Gondoljátok meg, hogy egyene-
sen tőlünk függ ezen kérdéses lap biztos és
fényes fönállása. Ismétlem: egyenesen tőlünk függ;
mert mi vidékiek képezzük a többséget. Tartsuk
tehát szent kötelmünknek ez egyetlen magyar orvosi lapot

nyei észleltetnek. Itt hidegen kívül, az állkapocsszöglet tájára elegendő számú nadályok alkalmazása, a kóros tünetnyek enyhülését elősegítendi.

Hol ennek dacára tökéletesen célt érni nem lehetne, ott tanácsos a garat hátsó falán karevagdalást (scarificatio) alkalmazni.

Ha szerelésünkkel a lobot tökéletesen szüntetni nem sikerült, és ha az izzadmány oszlatása- s felszívódásának elősegítése javallatik, vagy ha már genyes olvadásnak s fejlődő tályognak kórjelei észleltetnek: akkor helyén van, hogy lassanként átmenet történjék a hidegtől a lágyító meleg borongatásokra, melyek által imént említett javallatoknak még legjobban megfelelhetünk. — En ezeket mindig pép alakjában használom, melyeket azonban, nehogy nehézségük által a gögre és légesőre nyomást okozzanak, azáltal a légzést még inkább nehezítsék, s a vérkeringést nagyobb fokban akadályozzák, csak a nyak oldalaira, vékony rétegben alkalmaztatok; tekintettel lévén, valjon nem fokoztatik é általuk az agy-vértorlódás. Elősegítő eszközök valának ezen oszlatásnál a szokásos főzetekből készített lágyító meleg szájblenyek, hol ezek nagyobb gyermekeknél alkalmazhatók, és olyan esetekben, hol a meleg alkalmaztatása más bonyodalmak által javálva van.

További kérdés lenne: mi haszon háramlik bensőleg alkalmazott szerekből? Tapasztalásom szerint belső szerek általán ez állapot tökéletes elhárítására ritkán hatnak tetteleg; hatásuk itt inkább kórjeli, a fenyegető tünetnyek enyhítésére szolgálván. Ilyenek: a láz csillapítása, agytünetnyek csendesítése, stb. melyeknek hűsítő és a bélcsatornára levonólag ható szerek által megfelelni ügyekszünk.

Legtöbb gyakorló orvosnál leginkább kedvelt szer, a hánytató borkő (tartar. emet.). En részemről itt e szert legfőlebb kórellenes izzasztóképen említhetem; de nem oszthatom azok nézeteit, kik azon eszméből indulnak, hogy e szernek hánytató adagbani használata által a lobot elenyészthetik, vagy genyedés esetén a tályog fakadását eszközölhetik. Ugy látszik, hogy e szer magasztalói ennek hártás gőg- és garatlobnáli (laryngitis et pharyngitis crouposa) sükeres hatása által csábitattak ugyanannak a garatmögötti tályognáli használatára is; ellenben kénytelen vagyok megjegyezni, hogy e bántalmaknál a kórtermény a megtámadott szervek szabad fölületén vagyon, tehát föloldatása és kiköpetése hányás által gyakran lehetséges.

Másként van az a garatmögötti tályognál; itt a hányás az akadály elhárításához nem járulhat, mert a tályog falai még nagyobb nyomásnak is képesek ellenállani, miről külső testreszeken előforduló tályogoknál kísérlet által igen könnyen meggyőződhetünk; de ily eljárás itt, hol más biztosabb eszközök állnak szolgálatunkra, saját durvasága miatt háttérbe szorul.

A tályog fölfakasztása tehát hányás által csak azon esetben volna remélhető, ha annak fala, lehetőleg megvékonyodván, önfelfakadási időpontjához közeleg; de akkor mind a nyelés, mind maga a kór által előidézett hányinger ugyanazt eszközöndik, és így a hánytató adagolását nemcsak fölőselegessé, hanem mellékhatása miatt, főleg az agyra nézve, még veszélyessé is teszik. A hánytató egyetlen kedvező hatása csak a száj és garatürben összegyűlt nagy mennyiségű szivós nyálka

kivetéséből áll; minthogy azonban új nyálkagyülem, a kór természeté által — mint fenn láttunk — okoztatván, nem akadályoztatható, ezen egy kedvező mozzanat nézetemet általán meg nem cáfolhatja. Ha azonban bonyodalmak, főké a légzési szervekben vannak jelen, különleges javallatok határozandják a hánytató adagolását. En tehát garatmögötti tályognál a hánytatót általán nem tartom célszerűnek, és használatát inkább a kés alkalmazása iránti félelem- avagy kórisme tévedésekből magyarázom. Nézeteimet erősítik a hánytatókkal orvosolt gyászos lefolyású esetek, melynek az e tárgybeli irodalomban itt-ott följegyezve találtnak.

Ha a tályog jelenlétéről bizonyosságot szereztünk, akkor mesterséges fölnyitását leggyorsabb és legbiztosabb gyógymódnak tartom. Csak hol bonyodalmak léteznek, melyek már természetüknél fogva kedvező kimenetelre kevés kilátást engednek, ott természetesen a fölnyitástól nem várhatunk csodákat; a tályog által okozott súlyos kórjelek ugyan tűnendek, hanem a beteg vagy geny- vagy evvérnek, vagy gögfödővizenynek (oedema glottidis), vagy hártás garat- és göglobnak, vagy tüdő- vagy agybántalomnak esik áldozatul. Igaz ugyan, hogy első és második gyermekkorú időszakban a műtét beavatkozás sok mindenféle nehézségekre akad, melyek közt legnagyobbik a korlátolt szájür és a garat szűkült üre. Már az egyszerű megtekintés nehézséggel jár, és gyakran csak gyakorlottabb által eszközölhető; annyival inkább az előidézett fenyegető fuldoklási rohamok miatt, maga a műtét.

En részemről ezen tályog fölnyitására mindig a hegyes kusztort használom, melyet hegyéig közel vászoncsikba göngyölök, hogy műtét alkalmával a mellékképleteket sérüléstől óvhasam. Nehezen és nem biztosan történik a műtét, ha a nyelv lapockával leszorítatik; mivel a kised nyugtalansága mely ama kísérletnél legnagyobb fokra hág, könnyen másfelé sebezéseket okozhat a szájürben, mondoláiban, szájpadvitorláiban. Biztosabb ha mutató- és hol a tér engedi, egyszersmind közép-ujjunkat a daganat legnagyobb domborúságáig bevezetjük. Most a mutatóujj küloldalán, vagy mindkét ujj közti csorgóban toljuk a pengét egészen ujjunk hegyéig, s a dag legkiállóbb részén beszúrunk, oly mélyen, hogy a geny kiömöljék. E mozzanat azonban gyorsan történjék, nehogy a hányinger ügyekezünk megghiusítsa. E módon a műtét mindenkor végezhető, mi mindenestre nagy előny, kivált ha a műtét éjjel teendő; midőn már csak a gyermek nyugtalansága miatt is, alig sikerül a világosság sugarát a garatür illettő helyére intézni. Ezt tapasztalásból mondom; mivel az először orvosolt esetenél mindazon akadályokra bukkantam. De más előny még az hogy a gyermek álla összeszorításával műtétünket nem gátolhatja; csak tanácsos, hogy nagyobb gyermekeknél harapásuk megghiusítása végett ujjunkat vászonrongyba burkoljuk. A száznak para-dugasszali táva tartása kis gyermekeknél hézag kicsinysége miatt, nem lehetséges.

Sokan a tályog ollóvali nyitását ajánlják, én ezt nem ajánlom, mert az olló, biztalansága miatt, hol a szem nem kormányozhat, és csak érzés vezet, bajosabban és feszes-boltos tályogfalon alig alkalmazható.

Fölnyitván a tályog, a falak összehúzódása, s a beálló

pártolni. Tegyük pedig azt kettős irányban; mert célhoz csak így érhetünk. Ugyanis először: biztosítsuk a lap anyagi főállását, járassuk azt mindnyáján!

Ezt vajmi csekély áldozattal megtehetjük. S hol van orvos, ki évente ne nélkülözhetné azon csekély összeget, mi a lap járátására szükségeltetik? Bárha a vidéki sebész urak is figyelmenek öszinte szózatomra; — hisz ők a külföldi irodalom drága termékeit ritkábban észlelhetik s így különösen hivatvák a honi orvosi lap pártolására, rájuk van bizva leginkább a nép ezreinek egészsége, s az emberiség tőlük is megvárja, hogy a tudománnyal előre haladjanak. Nekik e lap, igazán mondva mindennapi kenyérük lehet, s idővel tartalomdús tár, melyben nem egy kétes esetben tanácsot és segítséget találhatnak. Járassuk tehát a lapot, még pedig tüstént, hagyjuk azt a szokásos mentegetődzést: „előbb bevárom, milyen lesz a lap; ha

megérdemli, hozatom”; hanem pártoljuk s akkor bizonyosan jó is lesz; mert ne feledjük, hogy ezen tömeges előfizetés által nemcsak anyagilag fogják e közlőnyt biztosítani; hanem szellemi oldalára is legjótékonyabban hatandánk. Hisz minél több előfizetője lesz a lapnak, a kiadó annál jobban díjazhat egyes dolgozatokat, s így annál jobb munkálatokat is várhatunk. De, másodszor: gyámolítsuk a lapot szellemileg, saját dolgozatinkkal is!

S itt mintha előre hallanám a számos ellenvetéseket; — egyiknek nincs ideje, másik nincs birtokában az irodalmi nyelvnek; míg harmadik túlszerűségében vagy eszméit nem tartja elég éretteknek, vagy tapasztalatait eléggé érdekeseknek a közlésre; — s így tovább. Mondom: mindezen s hasonlinozásokra készen vagyok. Magam is maholnap tíz éves gyakorló orvos leszek, s így öntapasztalásból ismerem a vidéki orvosi állás kényelmetlenségeit; tudom, mikép néha a gyakor-

hányinger annak kiürítését elősegítendik; szükség esetén egy a garatban alulról a nyílás felé tett gyöngye nyomás, ujjal vagy lapockával, azt könnyítendi.

A szájüreg befőc-kendése kisdeteknél, kiöblítése nagyobbaknál a tályog és garatür tisztázására elegendők, s napjában többször ismételve, rövid idő alatti gyógyulást idéznek elő. Más utóbánást csak különleges körülmények igényelhetnek.

(Folyt. köv.)

SAUER TANÁR ORVOSI KÓRODÁJA.

Kanyaró (Morbilli).

Közlő Dr. Poor Imre belgyógyászati tanársegéd.

Folytatás.

Második v. láz-szak. Kezdődik ez a cselekvő jellemű láz hidegségi szakával, (l. 21. lapon). A rövid ideig tartó hideget csakhamar hőség váltja föl; első 24 órában a lázas hőségből az orvos még gyanítani is alig meri, a kifejlendő betegséget (a kanyaró eme határozatlan szakában volt betegünk akkor, mikor őt először láttuk). A lázas forróság második napján hurut támad a légutakon: nátha, köthártya-belőveltség, fényiszony, gége- légcső- meg hörghurut, kisebb-nagyobb fokban erőszakos köhögés mellett, majd egyenkint majd együtt nyilatkoznak; a légzési takhártyán támadt izgatottság néha elterjed a homlokürbe, Highmorbarlangba, s ott tompa fejfájást — emitt orresavarási érzést okoz; ritkán terjed át a hörghurut a légsejtekre, de ha ide féskelt, kanyarós tüdőlobbá (pneumonia morbillosa) magasodik. A légzés-szervek hurutja eleinte száraz, innen van, hogy az orr meg szájj kiszikkad, hogy a beteg gyakran prüszög, nehezen nyel, gégeje csiklandik, köhögése pedig szinte száraz, s ez néha oly erőszakossá fajul, hogy kehrángás (tussis convulsiva) gyanánt görcsös rohamokban tör ki; e közben orrvérzés, vérköpés tűn elő; a kontaktási mellhang nem változik, a légzés erősen hólyagosas, rekedt, itt-ott hortyolást (rhonchus), szögést (str. fistulosus), vagy sziszegést (sibilus) hallhatni. E láz-szak körjelei esténként súlyosboduak, három nap múlva, azaz a harmadik esti súlyosbodás után a

Harmadik v. kütégzés-szak fejlődik ki. E szak kezdetén éri el a kanyaró belterje tetőfokát. A harmadik súlyosbodás alkalmával a láz leghevesben tör ki, melyhez néha görcsös rángások csatlakoznak, a köhögés legszaporábban erőszakoskodik. E közben a külbőrön a duzzadt helyeken apró, köles-lencsenyi világos-vörös foltocskák támadnak, még pedig először az arcon, nyakon, aztán a törz-ökön, végre a föl- és alvégtagokon. A vörös foltocskák sekélyen emelkednek a külbőr fölszíné fölé, közepükön sokszor parányi tüszőt (phlyctenula) láthatni; nem sajognak, nem égetnek sem viszketnek, csak túlérzékenyek panaszkodnak néha némi viszketés felől. A foltocskák nem mindenkor kerekdedek, néha kettő tört lencséhez hasonlítanak, másszor bolhaszúrás küllemét láttatják; ha pedig sok foltocska összefoly, a kanyarókütég első tekintetre vörhenyt (scarlatina) vagy legalább bőrpirt (erythema) hazud. Ha ma

este az arcot és nyakat lepte el a kütég, holnap reggel a mell s egész törzsök van vele elárasztva, nyolc óranyi időköz alatt a kütég egyik testrésze másikkra terjed át. Mihelyt a kütég a test nagyobb részét befődte, a láz azonnal enyhül, de a mellhurut nem. A köhögés csak akkor enged, mikor a kütég oszlani kezd, mi a kütégzés harmadik napján történik; ekor már a láz egészen megszűnt, a mellkasban a hurut száraz zörejei helyett hörghési zörejekeket, az úgynevezett szortyogást (stertor humidus) hallhatni, s a beteg nyálkát köp ki. E szak három — sőt szelidebb esetekben két nap alatt is végét éri.

Negyedik v. lekorpadzási-szak. A bőr külbőr apró pikkelyesekben hull le korpa gyanánt; ez alatt a köhögés folyvást tart, a kiköpés szaporodik; a mellkasban terjedtebben hallatszik a szortyogás (stertor), mi azt jelenti, hogy a csökönös hörghurut nedves szakába lépett át. Láznak semmi nyoma. A külbőr életi működése visszatér, és pedig annál könnyebben, minthogy kanyaróban nem vesz el a bőr életi tevékenysége úgy, mint ez a vörhenyben történik; hanem csak a bőr van gátolva életműködésében a kifejlett kütég által, azért kanyarónál a bőr alatti sejtszövet vizenyős beszűrődésétől sem kell tartanunk, sőt lekorpadzás után sokszor válság áll be, nemcsak húgykiürítés — hanem bő izzadás által is; jelül, hogy a bőr életműködése is helyre van állítva. Az ekor kiürített húgy a rendes mennyiséget mintegy kétnegyeddel mulja fölül, fajsúlya 1024—1028 közt ingadoz, savas hatása, a fehérsége eltűn belőle, hűgany és halvagok rendes mennyiségűek, ellenben a rendellenesen támadt húgysavas sók (urates) 6—12 óra múlva üledékké csapadnak. E lehámlási szak is — mint az előbbiek — három napig tart, s így a betegség 7—12 nap alatt megszűn, legtöbb esetben egyéjé utóbaj nélkül.

Azonban nem mindenkor ily rendes lefolyása a kanyaró. Ha a betegség alatt a beteg hirtelen légváltozásoknak levén kitéve, meghűtötte magát; akkor a kütégzési szakkal nem szűn meg a láz, hanem mindig súlyosbodó köhögés mellett az is újra emelkedik, s vele majd vérköpés, majd hörglob (bronchitis) majd tüdőlob (pneumonia) áll be; vagy ha a kanyarós akár öröklött akár később szerzett hajlammal bír a gümőkórra, ez emelendi föl fejét a kanyaró nyomán; ez esetben nem a kanyaró változik gümőkórrá, hanem a kanyaró csak alkalmat, nyújt a már lappangó gümőkór kifejlődésére.

Más alakot ölt a kanyaró, ha ez akkor üt ki, midőn a lob (gyulladás, inflammatio), pos (sepsis) vagy csorva akár alapodott, akár évszaki járvány gyanánt uralkodik. Elyenkor a kanyaró az uralgó járvány bélyegét viseli, s vele egygye olvadni látszik. Első esetben, ha a kanyaróhoz járványos lob társul, (mint ez húsz év előtt az alapodott lobjárvány uralma alatt gyakorta történt), akkor a kanyaró mellett és vele hörglob, tüdőlob, gyomorlob, köthártya- v. szemlob, agykérgyulladás stb. szokott mutatkozni, melyek következtében a kanyaró láza sem a kütégzés, sem a lehámlás szakában nemcsak hogy meg nem szűn, sőt lobos jellemű lázzá magasodik, s ekor a lob terménye nem rostanyos hanem fehérsyűs leend, minthogy a fehérsyűs kórvegyű kanyarót a vér viszonylagos (relatív) fehérsyűsége meg rostany fogyatkozása jellemzi.

Második esetben, ha t. i. a kanyaróhoz pos járvány

lat annyira igénybe veszi minden időnk, hogy a szó szoros értelmében, enni is alig érünk rá; annál kevésbé hírlapi, tudományos cikkeket írni. De tudom azt is, mikép ez nincs folytonosan így, s csak akarnunk kell s tudományos foglalkozásra is jut időnk. E tekintetben öntapasztalásból eléggé nem ajálhatom a rendes orvosi napló vezetését, melybe érdekes esetek folyamát, észlelésünk, meg szerelésünk eredményét stb. röviden följegyezzük. Ez adatok gyűjtése sem sok időbe, sem sok fáradságba nem kerül, s azok koronkinti áttekintésénél az üdvös eredmény bizonyosan mindenkit meg fog lepni, ez adatok további gyűjtésére ösztönözni. Lelkiismeretes orvos e jegyzetek által saját hibáira fog bukkanni, s azokból leginkább okulni. Hiszen a felejtethlen mester, a nagy Hildebrandt tanítványi előtt sokszor elősorolá valamely bevégezett kórodai orvoslás alatt elkövetett botlásait, nyíltan bevallván, mikép azokból szokott legtöbbet tanulni. Egy híres, még most is működő

bécsi tanárnak szokása minden érdekes esetről jegyzeteket írni, s azokban tévedéseiről is híven megemlékezni. Egykor fölhasználás végett szíves volt azokat velem közleni, s valóban meglepő volt látnom a vas szorgalmat, pontosságot s őszinteséget, mellyel e jegyzetek irattak. Kövessük az ily jeles férfiak példáját, jegyezzünk mi is! hisz előttünk is nyitva áll a természet arany könyve; tekintsünk belé, de úgy, hogy lássunk is abban valamit. Bontakozzunk ki valahára keleti szentvelensé-günkből, lendítsünk mi is valamit, ne várjunk mindent a fővárostól.

Mi a nyelvet illeti, ha nincs is mindegyikünk birtokában, az a közremunkálástól ne riasszon vissza bennünket. Irjon kiki úgy hogyan tud, magyarul vagy németül, s bizza a szerkesztőre a lefordítást, vagy hibái kijavítását.

Végre, a túlszerűeknek azt válaszolom: én is becsülöm a Horác-féle szabályt: „nonum prematur in annum”; ki sem

szegődik, akkor a kanyaró szenvedő jellemű láz kíséretében lép föl, külszinre szakasztott mása a küteges hagymáznak (typhus exanthematicus), a kütég foltocskái sötétebb színűek, kéklő vörösek. de a szenvedő láz a kütég eltűnése után is dúl, bágyasztó vérzések, gyakori ürülések (hasmenés, izzadás, vérsülyedés a tüdőkhöz, vérhugyozás) merítik ki a beteget. Az ily szenvedő jellemű lázzal együtt föllépő kanyarót valóban nehéz a hagymázról megkülönböztetni; némi iránypontul szolgálhat, hogy ily poszlázás kanyaróban az ideges kórjelek többnyire hiányoznak, szédülés, félrebeszélés, fejfájás épen nem, vagy alig mutatkozik; a kiürített húgy a betegség minden szakában savas hatása; a kütég a láz harmadik napján terjed el (hagymázban a kütég a láz hatodik napján mutatkozik), s a láz itt belterjére nézve, egyáltalán csekélyebb, mint a hagymázban; a lép rendesen nem nagyobb stb.

Gyakran megesik, hogy a kanyaró kifejlődését lázas csorva (gastrismus febrilis) előzi meg, sőt nemcsak azt megelőzi, hanem vele együtt ugyanazon időben sujtja a beteget. Ez gyakori oly egyénekben, kik a kanyarót még ki nem állották, ha t. i. ezek épen akkor csorvásodnak meg, mikor a kanyaró járványosan uralkodik. Ily esetben a lázas csorva fölzaklatja a szunnyadó kanyarót is, s a megtámadott szervezetnek most két ellenséggel kell küzdenie. Világos, hogy ilyen csorvás kanyaróban mind a kanyarónak mind a csorvának jellegző kórjelei képviselvek.

Kütegnélküli kanyaró is fordul elő. Ez a kanyaró-járvány kezdetén, meg végén szokott mutatkozni. A járvány közeledtekor vagy távoztakor a járványos alkat nem bír mindenkor annyi belterjével (intensitas), hogy teljesen kifejlett kanyarót létesítsen, hanem ennek jellegző kórjegyeiből, hol egyik hol másik elmarad; ha ily esetben a kanyaró többi kórjelei jelenléte mellett (járvány idején) a vörös foltocskák a külbőrt el nem lepik, kütegnélküli kanyaróval van dolgunk. Ne ütközzenek meg önök ezen elnevezésen. Kik a kanyaró fogalmát a kütégzéstől föltételezik, azok merő képtelenséget látnak ezen elnevezésben, s kérdik: mikép létesülhet küteges betegség (teszem azt kanyaró), kütég nélkül? Helyén volna e kérdés, ha küteges kóraink mindannyian csupán bőrbetegségek, azaz egyedül a külbőr helybeli bántalmái volnának, minő a rüh (scabies), szőrtüszőce (sycosis) stb.; e kórok, mint pusztán helybeliek, kütégzés nélkül nem létezhetnek; ellenben heveny kütégeinknek lényege nem a bőrbajban áll, hanem mennyire eddigelé ismeretünk terjed, a vér fehérvérjés betegeiben, mely a támasztott hatalmas láz mellett nem mindig és szükségképp a külbőrön, hanem egyebütt, az állati szervezet akármely rendszerében nyilatkozhatik; lényegében ugyanaz maradván. A hagymáz eredetileg küteges kór, mégis gyéren látjuk azt, küteges alakjában jelentkezni; a vörheny mily sokszor s mekkora hévvel intézi támadását kütég nélkül; láttam több ízben magát a himlő-kórt is kütégzés nélkül dulongani; ugyanez történik a kanyaróval is, mert ennek sem lényeges föltétele a kütégzés; azért a kütegnélküli kanyaró épen oly lehetséges, sőt való, mint a közéletben üres zsebbü gazdagot képzelhetni, s találhatni.

— 26 —

fog nálamnál jobban örvideni, ha honi orvosi irodalmunk oly munkálatokkal fog bővelkedni, melyek az összes orvosi irodalom diszére válhatnak; de azért ne gondoljuk, hogy csak rendkívüli dolgokat közölhetünk. Csak az élet tiszta forrásából merítsünk, csak igazat írjunk, ne ámitsuk se magunkat, se másokat. Orvosi irodalmunk még nem haladt annyira előre, hogy hétköznapi munkásokra szüksége ne volna; — az épület még alig látszik ki alapjából, ki követ nem hordhat hozzá, hozzon homokszemet. Tájékozzuk magunkat, fogjuk föl helyzetünket, ismerjük el égető szükségünket, s átlátandjuk, miszerint nekünk még mindennapi tárgyairól is sokat kell értekeznünk. Én például legközelebb a tüdőlobról meg a váltólázról akarok némi gyakorlati adatokat közölni; s még is, minden ön-hizelgés nélkül remélem, mikép zsöngé munkám egészen haszontalan nem leend. Közölje mindenki higgadt észleleteit hiven világosan; majd eszme eszmét szül, s eszme-surlódás által győzni fog

BALASSA TANÁR SEBÉSZI KÓRODÁJA.

Közlemény az 185⁵/₆-ik évben ápolt és műtett betegekről.*)

Közli Batizfalvi Samu S. tanár-segéd.

I. Csonttörések.

Folytatás.

Orsócsonttörés.

Orsócsonttöréssel is volt esetünk a jobb alkaron. Ez alkalommal a nevezett csont középharmadán mindig egy és ugyanazon helyre korlátolt, élesen szúró fájdalom, s a törvégekre gyakorolt nyomás által létrehozott rendellenes mozgás; továbbá a hanyintás és borintás erőtetett kivitelénél észlelt recsegés s egyéb mellékes kórtünetek és körülmények azonnal rá vezettek a kórisme megalapítására.

A gyógyeljárást illetőleg, ez esetben ugyanazon javallati szempontból indultunk ki, mint az alkar mult számban leírt törésének szerelésénél. A bekötés is az alkartörésnél használthoz alkalmaztatott. Az eredmény a kötés eltávolításakor — mi harmincadik napra történt — teljesen megnyugtató vala.

Kampónyujtványtörés.

W. M. 36 éves gyöngé testalkatu hivatalnok. Julius 15. délután, két lábnyi székről — melyen állott, — egyensúlyt tévesztve jobb könyökére esett. — Mire a sértett könyökizületben élesen szúró fájdalmat s az alkaron egész az ujjak hegyéig kellemetlen zsibbadást érzett. Azon körülmény, hogy az esés után alkarját hajtani, feszíteni, szóval: működtetni nem tudta, aggodalomba ejtette; miért is a következő nap reggelén segílyt keresendő, kórodánkba jött. Mi az érintett könyökizületet fájdalmasan dagadtunk, s hátul a kampónyujtvány táján felhám-nélkülinek találtuk; mely utóbbi helyen a savosan beszűrődött sejtszövetben ál-hullámzást is vettünk észre. Szorgosabb puhatólás s erősebb nyomásra a kampónyujtvány táján éles karimák által határozott mélyedésre akadunk, mely mélyedés a szerint növekedett vagy kisebbedett, mint az alkar hajtani vagy nyújtani kísérőlk. A mélyedés fölött és alatt, két mozgékony szilárd testet érintünk. Ily tényállás mellett a sing-csont kampónyujtvány törését lehetlen volt föl nem ismerni. A nagy foku lob legyőzése végett először is, az illető felvégtagnak szecsakavánkos vájulatában nyugalmas fekvést biztosítottunk. Az alkar tompa szöglet alatt hajtattott meg a könyökizületben. S hideget a bántalmazott részekre tíz álló napig erőlyesen alkalmaztunk. Mialatt a bonyodalmak oszlottak; a dag lelohadt, s a fájdalom jóval csillapult. Annálfogva a maradandó kötést tettük föl, épszög alatt hajtván meg az alkart a könyökizületben. Ismert dolog, hogy a csonttörés ezen neménél makacs izmerev szokott visszamaradni, miért kórodánkban a csonttörés e neménél oly irányt adunk az alkarnak, melyben mozgékonytalanság esetében is hasznavehetőbbé válik.

*) Ezen közlemény első részében, 1. lapunk 4 sz. kijavítandók: 58 1. fölülről a 7. sorban: járólágon nem 327, de 377 férfi szereltetett; ugyanott a 15. sorban ol. borék-víz-sérv csapolás. — A 64. lapon: házi gyógytestgyakorlat.

a jobb. Leginkább hozzám hasonló gyakorló orvosokhoz kívántam szólani. Azon tisztelt ügytársak, kiknek különös szerenese jutott: kórházakat igazgathatni, vagy a törvény sorompójánál tudományunk legszebb ágát, a törvénykezési orvostant képviselhetni, szerintem úgy is hivatásuknak fogják tartani, tanulságos tapasztalataik fontos közlését. Továbbá: vidéki kórházak föllállítása, községi orvosi állomások rendezése sokfelé most forog szőnyegen; mind oly tárgyak, melyekről sok hasznost és korszerűt közölhetnek az illetők.

De talán kelleténél hosszabban is untatám a nyájas olvasót. Szerény indítványom veleje imez: mi vidéki orvosok képezzük karunk többségét; tőlünk függ a magyar orvosi lap üdvös fönlállása. Gyámolítsuk azt anyagilag és szellemileg; így mig orvosi irodalmunk gyarapításában hasznos tényezők leszünk, tudományos működésünk önmagunknak fog legne-

Miután tehát az alkar épszög alatt meghajtatott, a törvégek lehetségig közelítették egymáshoz. Azután a kar ujjak hegyétől kezdve vállizületig bepólyáztattott. A felső törvég fölé jutó körmenetek kissé fesesebben alkalmaztattak, s a könyökizület több nyolcas pólyamenettel vétetett körül. Ezen száraz pólya fölé, hasonló módon, dextrin-olvadékba mártottat tettünk, s a kötést száraz pólyával fejeztük be. Végre a beteg karja háromszögű kendővel köttetett föl. A dextrin-kötés a föltevés idejétől számítandó huszonötöd napra eltávolítottatott. A törvégek tömött csontöröggel valának egybe forrva. Örömeinkre szolgált, hogy a könyökizület mozgási képessége nagy fokban korlátozva nem volt. A beteg ezután több hétre ismételve megjelent kórodánkban, s folytonos szabályozott gyakorlatra a nevezett izület szabadságát mindinkább növekedni láttuk.

Combkonctörés.

Sz. J. 8 éves pirospozsgás leánya. Dec. 13-kán több játszó társával a jégén csuszdogált. De öröme nem tartott soká, mert a jégnek iramodván bal tomporára esett. A gyermek jajveszékésére oda sietők, — miután a sérült lábára állni nem tudott — ölben vitték szülői házához. A megrémült anya, azonnal kórodánkba hozta gyermekét. A siránkozó leánya, folytonosan bal combját fújditotta. Megtekintvén a panaszt, úgy tapasztaltuk, hogy az, irány és idomában jelentékeny változást szenvedett. Nevezetesen: az egész bal alvégtag kifelé fordultnak, kimérésre pedig az ellenoldalánál két hüvelyknyivel rövidebbnek találtatott. Továbbá a combkone szokatlan helyen — felső harmadában, — szöglet alatt volt meghajtható. Ezen körülményeknek megfelelőleg, a csonttörés egyéb jelenségei is szembeszökőleg valának kifejezve. A kórisme tehát következőleg hangzott: „Combkonctörés, annak felső harmadában.” Azon körülményből, hogy a törvégek egymásföle csusztak, s annak következtében tetemes rövidülés volt jelen, ferde irányu törést gyanítottunk. Ezek folytán a legelső segélynyújtás abban állott, hogy a törvégeket hoztuk lehető szoros érintkezésbe, s a kifelé fordult végtagot, rendes irányába helyeztük vissza. De, hogy ezen helyzetben megis tartassuk a bántalmazott részt, egyszerű száraz pólyával begöngyölván, az ép alvégtaggal együtt ikformán összehajtott s a térdaljba helyezett szörvankosra emeltük. Ezen nyugodott a csíp- és térdizületben tompa szöglet alatt meghajtott két alvégtag. A szörvankosra párhuzamosan helyezett végtagok még két kendővel, a térd és lábtö-izületben egymáshoz köttettek. Azonban a térd és boka közé kölesönös nyomás kikerülése végett, gyapottvankost is illesztettünk. Miután ideiglenesen így biztosítottak a törvégek, a dag lepadása s élénkebb fájdalom megszüntéig hideg borogatást használtunk. Nyolcad napra lelohadt a daganat, a fájdalom jóval enyhült, azért is az állandó kötés alkalmazásához járultunk. E végből Dr. Mathysen, Richet által módosított enyves gipsz-kötését olyaténképen tettük föl, hogy az alvégtag a lábujjak hegyétől, föl a combhajlatig s innen kalászkötés idomában a medence is a kötésbe foglaltatott. Erre mind a két alvégtag egymásmellé a Cooper-féle kettős lejtősikra helyezettvén, a comb és alszár keskeny pólyával az illető deszkához erősítettett. A lábat pedig olyfor-

mán kötöttük a talp-deszkához, hogy az öregujj a térdkalács belszélével és a csípőcsont mellső-felső tövisével egyenes vonalban állott. A tört-végtag kiméretvén az ellenoldalival egyenlő hosszúnak találtatott. Nagy örömeinkre szolgált, hogy az egyénke mindkét lábára föllépni és sántítás nélkül járni tudott.

Kulcs-csonttörés.

Kulcs-csonttöréssel négy beteg folyamodott gyógysegélyért. A gyógykezelés azonban mind a négy esetben többé kevésbé azonos levén; elégségesnek tartunk a négy közül, egy esetet tüzetesebb tárgyalás alá venni.

O. Gy. 57 éves, magas sovány testalkatu pesti cipész. Febr. 20-kán sebes mentében a sikamlós járdán elesesztott, s bal vállára esett. Esés pillanatában erős roppanást érzett az illető zuzott vállizületben, mire igen élénk szűró fájdalom lepte meg őt, mely — állítása szerint — különösen a vállizülettől mellfelé sugárzott ki. A fájdalom nagysága s azon körülmény miatt, hogy balkarját emelni nem tudta, csak nagy nehézséggel volt képes a fagyos és sikos földről fölemelkedni. Erre a sérült, tehetetlen balkarját jobb kezével támogatva, egyenesen kórodánkba jött. A beteg előadván a történeteket ruházatját óvatosan leszedtük, s a következő kórtünetekre akadunk: a külsérelm által kitűnően érintetett bal váll le volt süllyedve, az ellenoldalánál feltűnőleg alacsonyabban s a szegycsonthoz jóval közelebb állott. A kulcs-csont közepe táján kiálló dudorban érdes élű, kemény, mozgékony, hosszukás testet tapintottunk, mely alatt hasonló, éles szöglettel ellen-álló test vala érezhető. A leirt két érdes test egymásföle mozgatható volt. Ha pedig a fölkarát átmarkolván, általa a vállat föl- ki- és hátrafelé nyomtuk, az érintett érdes pup csaknem egészen eltűnt. Ezen műveletek folytán tisztán kivettük a recsegést, mely kórtünetből, s a fen elősoroltak összegéből következtetve kulcs-csonttörés jelenlétéről kétségünk nem lehet. És pedig ez esetben a kulcs-csont testén találtuk annak minden tünetnyét összpontosulva.

Heveny, bonyodalmaktól ment csonttöréssel levén dolgunk, azonnal a kötés azon nemének alkalmazásához járultunk, mely hason esetekben tanodánkban gyakran igénybe vétetik, s mely kötés — ceteris paribus — azon előnnyel is bír, hogy némi bonyodalmak, zuzódások, sebzések esetében, a kulcs-csont táját szabadon fedetlenül hagyja s így a hozzá-férhetést tökéletesen megengedi.

Nevezetesen az érintett kötés által a bántalmazott oldali kar részére oly tokot képeztünk, mely azt tökéletes nyugalomba rakoncázza, s nem engedi, hogy az illető kar alá vagy mellfelé kitérjen. A szóbeli kötés pedig következőleg hajtatik végre: Mindenek előtt a törvégek egyesítéséhez járunk. — A beteg támnélküli székre ül. Egy segéd háta mögé áll a sérültnek. Most ezen segéd jobb lábát a székre emelvén, térdét a beteg hátának feszíti, s a külön-külön átmarkolt vállakat, fokozott növekedő erővel hátfelé vonja. Mialatt a műtő a beteg előtt áll, s jobb kezével átmarkolván a könyökizületet, a fölkarát föl- ki- és hátrafelé tolja; balkezelével pedig a törvégek egybeillesztésén fáradozik. Mi megtörténvén, a sérült oldali fölkarát, a könyökizületben éles szöglet alatt meghajtván annyira emeljük föl,

mesb élelményt, legszebb jutalmat szerezni. Tehát a reménylett viziontlátásig Isten velünk!

—+36:—

B. 1857. Jun. 24-én.

Van szerencsém a t. szerkesztőségnek az 1855-ik évben dult Cholera-járvány vázlatát, át szolgáltatni; — nem alkalmatlankodtam annak gyógyoldalával, miután arról tudósításokkal német lapok úgy is telvél. Azonban magánykörüleg értesítetem, hogy az érces és léles vegyeket betegeink nem bírták el; a hányást nyákos olajos fejetekkel, mákonnyal, a hasmenést timsóval párosított hasonló vegyélékek szüntették meg, nem hűdött állapotban; a görcsöket langyos fürdők nem egyszer enyhíték.

Az „orvosi hetilap“ megjelenésén mindenki örvend, és annak virágzandásán a mostani szellemülségnél épen nem ké-

telkedünk, midőn az orvosi kar, a pesti orvosi rend fénycsilagai karolák föl az emberiség javára és magyar tudomány szilárdítására ihlettképen fölélesztett szent ügyet. Áldás lép-teikre a nagylelkű vállalkozóknak és hívottaknak!

Reméljük, hogy a kórbonctannak és orvos-törvényszéki eseteknek is, nyitand a tisztelt szerkesztőség bőségebb tárlatot, hogy e szerint az orvosi kar kórodáiban, és a többi kórházak termeiben boncolt hullák eredményeit, az orvosi rend és pedig külön az állomásolt hivatalos osztálynak, minden esetre vezérfonalul és eszme-idézéssül szolgáló, kór- és törvényszéki adatok biztos forrásul szolgálhassanak.

Üdvös lenne, a magas kormány által kiadott utasító vizsgálati szabályokat, egy füzetben közre bocsátani; — egyébkint ezen célhoz leginkább nyújthatna emeltyűt, a magyarul értesítő orvosoknak, Nördlingenben 1853-dik évben kiadott: „Materialien für die gesammte Physicats-Geschäftsführung in 10 Ab-

hogy a beteg époldali vállát átmarkolhassa. Ezen műfogások után könnyen kipuható az azon helyzeti viszony is, mely szerint a fölkar könyökcsúsa az imént leírt helyzetben, körülbelül a szegycsont pengenyújtványának felel meg. Azonban megjegyzendő, hogy az ellenoldali vállra emelt fölkar hónaljába, nemkülönben azon helyre, hol az a mellkast érinti, úgyis a marok alá, kettős puha nyomfoltot szoktunk illeszteni. Ezek meglevén, most a száraz pólya végét az egészséges oldal hónaljába helyezzük, s innen fölfelé emelkedünk a hátan a bántalmazott vállizületig; ezután leeresztjük a pólyamenetet a fölkar melső felszínén a könyök alá, hogy innen az époldal hónaljába juthassunk. Ezen körpólya-menetek többször ismételtetnek. Erre vizirányos körmenetek képeztetnek, melyek a hátan úgy futnak körül, hogy a meghajtott fölkart, a könyökizület fölött több ízben fogják közre. És ily módon oly tasak képeztetik, mely a fölkar mell- vagy lefelé történhető kitérését tökéletesen akadályozza.

A kötés fölllesztésétől számítandó három hétre, a leírt kötést eltávolítjuk, melynek eredménye rendszerint, — mint ez esetben is történt — pontos egyesülés szokott lenni. — Ha azonban az imént leírt kötést egyáltalában nem tűri a beteg, akkor háromszögű kendővel egyszerűen szoktuk felkötni az ép- vagy éles-szög alatt meghajtott alkart. S hogy az illető felső végtag rendes helyzetéből ki ne térjen, több vizirányos körpólya-menettel a törzshöz erősítetjük. Ezen utóbbi kötés különösen nőknél, gyermekeknél, gyöngye egyéneknek alkalmaztathatik.

Folyt. köv.

TÁRSULATOK.

Természettudományi társulat.

1857-ik évi június 20-ki közgyűlés.

1. Alulírt a Struve-féle ásványviz-intézetekről értekezett, miután Sztoczek tanár — közbejött akadályok miatt, a Jedlik-féle galván elemeket a Bunsen-félekkel közvetlen hasonlatba nem hozhatta. Alulírtak mult évben tett külföldi utazása alkalmával — több szakába vágó tárgy között — élénken köté le figyelmét a németországi *Struve-féle* ásványviz intézetek. Ezen intézetekben az ásványviz mesterséges uton állítatik elő. *Struve* találmánya szép népszerűségnek örvend, nemcsak Németországban, de más távolabb országokban is. Mindenesetre figyelmet érdemelnek *Struve* gyógyviz-intézetei tudományos szempontból úgy, mint azon jótehető befolyásnál fogva, melyet a szenvedő emberiségre gyakorolnak. Mert mint tudjuk, a nagy számu betegek közül, aránylag igen kevesen vannak oly helyzetben, hogy a sokszor igen távol eső gyógyforrásokat meglátogathassák. E tekintetben sokan házi, mások üzleti, a legtöbben pedig pénzviszonyaik által korlátoztatnak. Ily körülmények költék azon óhajtatást: vajha ezen hathatós gyógyerő távol a forrástól is használható volna.

S e szükségén az ásványvizek szétküldése által igyekeztek segíteni. Azonban az eféle szétküldéseknek a szállítási költségek miatt, — csak a belhasználatra szánt vizekre kelle szorít-

kozniok; s ez uton is csupán a hideg forrásokat kísérlték meg közhasználatra bocsátani. A tapasztalás azonban nemsokára megmutatá, hogy az így szétküldött vizek sokat vesztek eredeti gyógyerejükből. Különösen pedig a légzem és vas tartalmuknál, a hatás csökkenése sokkal szembeötlőbb volt, mint a tisztán só alkatrészrel bírónál. Ugyanis vegyvizsgálatból tűnt ki, hogy a legfigyelmesebb töltögetés sem képes, a legtöbb ásványvizet, részletes fölbomlástól megóvni. Töltögetés alatt nevezetesen nemcsak légzemű alkatrészek mennek veszendőbe, hanem a víz hathatós gyógyerővel bíró alkatrésze a föloldott vas is, a külleg legesekélyebb hozzájárulása által, magasabb élenyülési fokra jut. A vasélecsből vaséleg lesz, mely azután mint a vízben többé nem oldható anyag, barnavörös pelyhekben uszkál, vagy mint por az üveg fenekére rakodik. Ha bár ezen szétbomlási mozzanatot nem tekintjük, még más körülmények is hatnak a gyógyviz természeti tulajdonainak megváltozására. Ugyanis: nevezetes hiány itt két, a legtöbb ásványvizeket képződésükben kísérő oknak, a nyomásnak, és a magasabb légmérsékletnek megszűnése; mely utóbbi ok megszűnése, a könnyen olvadó földes sók, kihülés által nehezen oldhatókká és így csekélyebb hatásuakká válnak. Minden ásványviz annál gyorsabban bomlik föl, minél melegebb az, mert a szénsavas vasélecs hideg forrásban mindig tovább megmarad, mint a meleg vizekben. Elég világos példa erre: hogy a csekély mennyiségű vasat tartalmazó meleg forrás vize, egyszeri ivás után is sárgás színt hagy a pohárban; holott a szintannyi vasat tartalmazó hidegviznél, ha csak több óráig nem állott a pohárban, ezt nem igen tapasztaljuk. Ha már ebből azon gyakorlati szabály ered: minél melegebb valamely forrás vize; annál gyorsabban is kell meginni, nemkülönben önkényit folyik ebből az is: hogy a meleg ásványvizeknek (Carlsbad) szétküldése által nem valódi és tökéletes ásványvizet, hanem csak bizonyos hashajtó sóoldatot kapunk.

A már szétküldött ásványvizek hirtelen, vagy lassanként bekövetkező fölbomlását, szénsav hozzáadása, vagy mesterséges fölmelegítés által megelőzni, a művészet határain túl esik. A már képződött vaséleg ezáltal épen oly kevéssé változik vaséleccsé, mint a nehezen oldható földes só, könnyen oldhatóvá.

Ezek így levén, *Struve* azon gondolatra jött, hogy mesterséges uton készítsen ásványvizeket, és állítasson ivó intézeteket. S e célból minden törekvését oda irányozta, hogy az eredeti forrásokéhoz hasonló légmérsékleti viszonyt hozzon mesterséges ásvány vizeibe, és hogy azok természetű bomlatlan állapotát biztosítsa; s így a távol fekvő fürdőbe utazás nélkül is azok hasznos élvezését lehetővé tegye.

(Folyt. köv.)

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Különbféle szerves állományok kémlete festsavas haméleg — chromas kalicus — és kénsav — acid sulphuric. — által.

Irta E. boli.*)

Limai vegy- és ásvány-tanár.

Az ezen kémletnél követett eljárás, — mely törvényszéki vegyi vizsgálatnál is biztossággal(?) alkalmazható — abban áll mi-

*) Messagero de Lima. — Archiv der Pharm. LXXXV. 186.

theilungen“ utmutatása; ez által a tudósítások egyoldalúsága és ingadozása elháríttatnak.

Vegybontásoknál törvényszéki esetekben magyar ügyfeleink vezetésére hasznos lenne, az 1829. évben kiadott: Utmutatás az emberi holt test törvényes orvosi vizsgálására a magyar országi physikusok, orvos-doktorok és seborvosok javára, a magyar királyi helytartóság által intézményezett kalauz, „Brumm Ferenc „Hülfsbuch bei den Untersuchungen der Nahrungsmittel und Getränke“. Bécsben 1842-ben nyomtatott vezér könyvét; és Dr. Klenke Hermann hasonló értelmű most kiadásban levő klasszikus művét; Schneider, „Gerichtliche-Chemie“ stb. munkáját felhasználva, ujlág kidolgozni. A törvényszéki orvostan, tényekkel és példányokkal lehetne felderítendő, hogy ez által bátrabban és kevesebb gyötréssel működhetné a magyar orvosi hivatalos ügyfél is. E fölött a tiszt-

telt szerkesztőségnek hagyjuk fel a köz hálát aratandó vállalat felkarolására az ügyben fölszólalást.

Legközelebb szeretnék az 1856-ik évi hivatalos tudósítással kedveskedni; ha ebéli merényletem szívélyes kegyét nem háborítaná; meg irmodorom durvább, mintsem avval várakozásának megfelelőhetnék; egyébkint bizom türelmében, hogy ebéli tolakodásomat balra nem magyarazandja, — midőn hanyatló koromat mint a „magyar föld hű napszámosa“ bár porondhordólag szeretném bezárni.

A tisztelt szerkesztőségnek áldást, a heti lapnak állandó főmraadást kívánván — teljes tisztelettel maradok — Dr. R. P.

szerint a vizsgálandó állományból 1—2 milligrammot óráüveg-re teszünk, 5—6 csöpp hason súlyú vízzel föleresztett kénsavat rá csepegtetünk, ekor a folyadékba egy darabocskát fest-savas haméleget — chromas kalieus — adunk, és az előállandó színesedéseket gondosan észleljük. Ilyen úton nyertek az alább következő eredmények; a beállott s megirt színesedések néhány óráig tartanak.

Az adott módszer szerint következő szerek következő eredményekkel vizsgáltattak:

Morphin. Szunyal vagy Szunyadé. Álanyszöld Nickelgrün*) aztán rézzöld**) végül sötét piszkos-zöld.

Morphium sulphuricum. Kénsavas szunyal. Álanyszöld, aztán rézzöld, végül sötétsárga.

Morphium aceticum. Ecetsavas szunyal. Álanyszöld, aztán rézzöld, végül kékszöldes.

Chinin. Kinal vagy Kinaadé. Mirecs-savas rézzöld — arsenis cupricus. — Scheele zöld — aztán szép zöltsárga, végül sötétzöld.

Chininum sulphuricum. Kénsavas kinal. Álanyszöld, aztán rézzöld, végül piszkossárga.

Chininum ferro-hydrocyanicum (?) Vas-kéksavas kinal. Piszkos-zöld, aztán levélzöld, később piszkossárga, végül csokoládé színű.

Cinchoninum. Kinkinal, vagy kinkinaadé. Mirecs-savas rézzöld, aztán szép zöltsárga, végül piszkos sötét sárga.

Cinchonium sulphuricum. Kénsavas kinkinal. Mirecs-savas rézzöld, aztán rézzöld, végül piszkos sötétsárga.

Veratrinum. Zászpál vagy Zászpádé. Piszkos zöld; aztán palackzöld, aztán zavaros álanyszöld, később kiderülő, majd erre zavaros réz-színű, végül piszkos sötét sárga.

Atropinum. Nadragulyadé. Szép nőnyedé. Első színezete álanyszöld, mely néhány perc alatt áll elő, aztán sárga-zöldbe megy által, végül piszkos sárgazöld lesz, és borlélben olvadó sárga csapadékot ad.

Delphininum. Sarkvirágadé. Piszkos-zöld, aztán derült lesz a folyadék, majd később álanyszöld, végül piszkos sárgás.

Codeinum. Mákondé Kodeal. — Mirecs-savas rézzöld, aztán álanyszöld, később rézzöld, végül piszkos sötétzöld.

Daturinum. Maszlagadé. rézzöld, végül zöldkék.

Strychninum. Szoral, vagy szoritadé. Nagyon érzékeny ibolyaszínű, az érülési pontokon csaknem fekete, aztán ibolya-sárgás, két nap múlva végül kék.

Coffeinum. Kávédé. Semmit sem mutatott.

Piperinum. Borsadé. Sárgazöldes, aztán álanyszöld, végül piszkos-zöld.

Cantharidinum. Kőrishogárdé. Ennél tömény kénsavat kell használnunk, és az elegyet borlél-lámpa lángja felett csaknem forrásig hevíteni, erre a lángot eltávolítjuk, és festavas haméleget adunk bele; erre élénk pezsgés áll elő,

*) Minő a légsavas ányéleg oldata.

**) Minő a légsavas rész oldata.

Jegyzet:

Karsay dr. ügytársunk őszinte fölszólítását vidéki ügyfeleinkhez, annál örömebb közöljük, minthogy nézete az orvosi lap és az orvosi rend közti viszonyról, miénkkel megegyez. A lap tisztán oktató (didacticus) nem lehet, mert akkor idegen marad saját házában; hanem, legyen egyszersmind közlönye a két haza egyetemes orvosi közönsége tanulmányainak és érdekeinek. — A hetilapot, ámbár ez több költségbe és fáradságba kerül mint havi folyóirat, azért inkább ohajtottunk létesíteni, minthogy gyakoribb megjelenése által, sokkal alkalmasabb a honi tudományos és ügyfelekezeti élet ősztönzésére és ébren tartására; szükségünk teendőink földelésére, s a képességek kiismerésére és felhasználására. Így előkészítője lehet nálunk is, nagyobb, alaposabb és terjedelmes munkáknak, tudományos célra egyesülő társulatoknak, és közös erővel folytatott buvárlatoknak. — Azért őszintén ismétljük abeli fölszólításunkat t. ügyfeleinkhez; hogy mindegyikük, ki arra hivatást érez, erejéhez képest a lap tartalma gyarapításához is járuljon; ha nem nagyobb értekezésekkel, tehát adatokkal és észrevételekkel; melyeknek mindig becsé lehet. Ha t. ügyfeleink ezen szándékkal járnak

mire pompás zöld tömeg képződik, mely néhány óra alatt felolvad, és végül zavaros, levélzöld színű lesz.

Szerző később még egy más csoport szerves állományt fog ugyanezen kémletmód szerint megvizsgálni, s végül megjegyzi, miszerint ovakodni kell, nehogy jegeces festavas haméleg helyett ugyanannak oldatát használjuk, mert ez utóbbi esetben a vegyhatás — reactio — oly pillanat-gyorsan áll be, miszerint teljes lehetetlen pontosan szemmel kísérni a színváltozásokat. (Wittsteins Viertel Jahr.)

Megjegyzendő:

Az itt leirt színezetek, egyrésztől egymáshoz oly hasonló, az átmenetek oly lassúk, más részről a finom színárnyéklatok oly nehezen előadhatók és szemlélesíthetők világosan: hogy több ismétlések és összehasonlítások után is valódi bizonyosságot nem nyújtanak. Mindamellett is ezen kémletmód magában véve érdekes és becses, mennyiben további vizsgálatok tehetésére alkalmat nyújt.

Strychninum, Santoninum, Morphinum, Piperinum, Veratrinum és Chininum, különösen pedig a két első, tisztaságuk arányában, — külső színezetüket tekintve egymáshoz nagyon hasonló, s azoknak egymástól biztos megkülönböztetése a gyakorló gyógyszerészre nézve, különösen minden új vételnél igen fontos, s ennél fogva minden e célra szolgáló kémszer kívánatos.

A fönnebb leirt kémlet-módot alkalmazván, az engem sok-szoros és ismételt kísérletek után, következő eredményre vetett:

Strychninum az érülési pontokon sötét ibolyaszínű lett, körötte szép ibolyaszínű felhő kerekedett, csak ezután festették meg a folyadék egyenlő veres barna színűvé.

Santoninum. A folyadék minden felhő-képzés nélkül azonnal tiszta aransárga színezetet vesz fel, mely csak 5—6 óra múlva lesz zöld.

Ezen két jelenet nagyon föltűnő.

Morphinum. A folyadék csaknem szintelen, az érülési pontokon szép zöld felhők jelenkeznek, miután a folyadék állandóan sárgazöld színt vesz föl.

Piperinum. A folyadék gyenge zöld, az érülési pontokon veresbarna felhők; mire a folyadék sárgazöld, s csakhamar erre állandóan kékszöld színűvé változik.

Habár ezen vegyhatások egészen tisztán kivehetők is, főszínekben azonban mégis hasonló; miért más mellékes tünetek is figyelembe veendő. Ha t. i. több Morphinum adatott az oldatba, úgy az abban változatlanul oszlik szét, ha több Piperint adunk, az az oldatban narancsszínű szemcsévé gomolyodik.

Veratrin. Folyadékgyöngye veres sárga színű, ha többet adunk hozzája előbb piszkos sárgazöld, majd kékszöld színű lesz.

Chininum. Folyadékgyöngye opálos, hozzáadás után szép fűzöld, aztán világos sárgazölddé változik. E két utóbbi eset inkább gyanítást mint biztos ismeretet szolgáltat.

Ezen állományok azon ismert sajátosságát lehet itten segédszerű használni, hogy t. i. Morphinum és Chininum égény-

el hivatásuk körében, minden biztonnyal találkozni fognak följegyzésre és közlésre méltó tényekkel, melyek különben rájuk, s a tudományra nézve elvesznének.

Az orvosi hetilap anyagi állását illetőleg, örömmel és a két haza orvosi közönsége tudományos és hazafiai buzgalmanak méltányló elismerésével nyilatkoztathatjuk, hogy a kezdetlegi részvét várakozásunkat, mely az igaz tulságos nem volt, fölülmulta; s a szerkesztőséget képesíti minden egyes szám díjazására 20 pft. fordítani; ennél fogva az íróknak egy nyomtatott félírvnyi érdekes tanulságos értekezésért, legalább a lapnak egy évi előfizetési árát megtéríteni. A díj biztosítását első helyre teendőnek véltük; a többi az időre bizván.

Igen tisztelt R.P. ügytársunk pedig bocsássa meg, hogy magánylevelét nyilvánosság elé juttattuk. A hazafiai meleg őszinte érzélem, a tudomány iránti ihlettség, s a szükségletek egyszerű és találó elősorolása, ezek mind lapunk céljához szólnak, s valamint minket meghatottak, úgy hisszük, minden igaz, hű kebelben viszhangra fognak találni. Küldeményét köszönjük, s jövőre is kikérjük.

Szerk.

ben — Aethernem —, Piperinum és Veratrinum azonban abban felolvadnak.

Végül megjegyzésül, hogy a) a kémlendő állományt üveg palca segítségével az óra-üvegen szét morzsoljuk, s csak aztán adjuk hozzá a kénsavat; b) hogy a színek minél világosabb

észlelhetése tekintetéből az óra-üveget fehér alapra helyezzük; c) hogy a festsavas haméleg semmi felesleges haméleget — Oxydum Kalii — ne tartalmazzon, mert különben a pezsgés a színváltozást és annak észlelését zavarja.

Müller B. gyógyszerész.

Heti kimutatás

a pesti városi köz-kórházban 1857-iki Junius 15—21-ig ápolott betegekről.

	Felvétetett					Gyógyult					Meghalt					Visszamaradt				
	Beteg		Gyerm.	Elmek.	Összeg	Beteg		Gyerm.	Elmek.	Összeg	Beteg		Gyerm.	Elmek.	Összeg	Beteg		Gyerm.	Elmek.	Összeg
	férf.	nők.				férf.	nők.				férf.	nők.				férf.	nők.			
Junius 22-kén . . .	8	9	—	—	17	17	7	—	—	24	1	—	—	—	1	212	193	1	1	436
" 23-kén . . .	10	5	—	—	15	17	—	—	—	17	1	2	—	—	3	204	196	1	1	431
" 24 . . .	7	6	—	—	13	8	6	—	—	14	3	2	—	—	5	200	194	1	1	425
" 25 . . .	5	15	—	—	20	13	2	—	—	15	1	1	—	—	2	191	206	1	1	428
" 26 . . .	9	6	—	—	15	2	4	—	—	7	1	3	—	—	4	197	205	1	1	432
" 27-kén . . .	7	7	—	—	14	14	7	—	—	21	—	1	—	—	1	190	204	1	1	424
" 28-kén . . .	5	9	—	—	14	2	1	—	—	3	3	1	—	—	4	190	211	1	1	431

A f. é. Jun. 15—21-ig tapasztalt kórjárvány, ugyan e hó 22—28-ig úgy változott meg, hogy a gyomor-csorra, és gümőkór uralgása mellett, a tüdőlob, csusz és váltólag kevesbűtével, mellhártyalob, meg agy- és alhási hagymáz száma növekedett. Az e hét elején kevesbűlő bujakkór különféle fajai ismét szaporodtak. De hányzékülés (cholera) még eddig csak egy fordult elő és az is csak kis fokú szörvanyos.

Kitüntetések.

Ő cs. k. ap. Felsége az iskola és tanügy emelése körüli magasb érdemesség elismerésül Dr. Gebhardt Ferenc tanárt s az orvosi tanszak dékánját a pesti egyetemnél, — császári tanácsos címmel legkegyelmesebben földiszíteni méltóztatott.

Ő Felsége továbbá a közjólét körüli másnemű kitűnő érdemesség elismerésül Müller Bernát gyógyszerészt Pesten, arany érdem kereszttel legk. földiszíteni méltóztatott.

Végre Ő cs. k. apostoli Felsége az 1855-ik évi cholerajárvány idején bebizonyított emberbaráti cselekedetekért és semmi veszélytől vissza nem rettegő tevékenységért legmagasb tetszését kifejeztette:

Gr. Majláth Antal és gróf Cziráky János titkostanácsosoknak; gróf Lambert Terézia módi, báró Radák né abonyi földbirtokosnőknek, és Gömör Pál helytartósági tanácsos és szabolcsi megyei főnöknek; — egyszersmind ugyanez alkalommal teljesített sikeres működésük elismerésül legkegyelmesebben földiszíteni méltóztatott

Ferenc József rend kis keresztjével: Jan-kovich József csász. tanácsost és rácalmási földbirtokost.

Koronás arany érdemkeresztrel; Püspöky Alajos káplánt az endrődi r. k. plébánián; dr. Pozsonyi János szabolcsi megyei orvost; dr. Jelenffy Károly szathmár-megyei orvost; Rosti József giralt szolgabíró; dr. Paulus Károly izségi földbírlót; a következő első osztályu megyei biztosokat: Reif Józsefet Aranyos-Maróthon és Beigel Ferencet Árva-Turócon, továbbá Árvay Péter bobróci és Kutsma András rózsahegy r. k. lelkészeket.

Arany érdemkeresztrel: Mraczkó Antalsaari és Hegedűs Ignác üllői r. k. lelkészeket; Saly Pál székesfehérvári káplánt; Erdélyi Ferenc gödöllői reform. lelkész; dr. Kada András pest-solti megyei orvost; Farkas László nagy-kúti sebész; Koperdar Pál kapsdorfi lelkész és adminisztrator; Liptay Ferenc poprádi plébánia-administrator, dr. Röck János veszprémi megyei orvost; dr. Pserhofer Sámuel magán orvost ugyanott; Kozma József irgalmas szerzetbeli tagot Bécsben és Manyik János ipolysági megyei orvost.

Koronás ezüst érdemkeresztrel: Petits Károly vadkerti községi orvost; Szorad Ferenc érdi sebész;

dr. Zetsényi Lipót perkáti urasági orvost; Ochsenklimmer József vasvári járási sebész; Szabó Ferenc kecsői községi előljárót; Hladny József rajeci magán-sebész és Barla Antal dadi községi előljárót.

Ezüst érdemkeresztrel: dr. Rezek Manó füzitői orvost; Jeszernicky Dániel kis-éri községi sebész és Kozma Mihály beledi községi előljárót.

A legmagasb megelégedést és elismerést ugyanezen alkalomból Ő cs. k. apostoli Felsége az alább nevezetteknek méltóztatott kifejeztetni:

Lera Ferenc kanonoknak a váci r. k. székeskáptalannál; Blach Adám lovasberényi r. kath. lelkésznek; Almásy Bódog, detki földbirtokosnak; Benitzky Flórián zsámboki földbirtokosnak; dr. Schwartzel József esztergomi megyei orvosnak; dr. Tormay Károly Pest városi orvosnak; dr. Seredy János Vác-városi orvosnak; Rothenburg Arkan-gyalnak az irgalmas barátok főbetegápolójának; Strober János váci sebésznek; Heinrich Lajos ideiglenes járási orvosnak Székesfehérvárott; dr. Cirbusz István Eperjes-városi orvosnak; következő megyei orvosoknak: dr. Polak Ignác-nak Győrött; dr. Pilz Bernátnak Szegszárdon; dr. Wehle Ferdinándnak Kaposvárott és dr. Smalkovitz Mihálynak Zala-Egerszegen; Mendl Vilmos kis-celi járási sebésznek, és Burghardt Lipót és Stern József szilasbalhási sebészeknek; Tomcsányi Edvárd lápos-gyarmati földbirtokosnak; Nagy József nyitrai és Bauer József besztecebanyai megyei orvosoknak; Erenthal Edvárd nyitrai járási orvosnak az erzsébetrendi nők conventjének Pozsonban; özvegy Urbanek Mária kulcsárnőnek Urbanek Ferenc kanonoknál ugyanott; végre dr. Laner Antal nagyvárad orsz. orvosi tanácsosnak, és dr. Bittner Imre boros-sebesi volt megyei orvosnak.

Kineveztetés.

Jendrassik Endre Jenő bölc. orvos és sebész tr. a kolozsvári sebész tanintézetben elméleti orvosi tan tanárává neveztetett ki.

Pályázat.

Gyógyszertári személyes jog elnyerésére — Jász-alsó-Szent-György községében. A kellőleg fölszerelt kérvények Junius 7-től számítható, hat hét alatt a cs. k. Jász-kun kerületi főkapitányi hivatalhoz benyújtandók.

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények a
fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. kréti.

Megjelenik minden esztőtörtétkön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél utér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A garatmögötti tályogról gyermekeknél. Dr. Bókai J. a pesti gyermekkórh. igazg. főorv. Folyt. — Sauer tanár orvosi kórodája. Kanyaró és kehrángás. Közli Dr. Poor I. (Folyt.) — Kórházi gyakorlat: Vér- és viz-sérv ritkább esetei. Közli Dr. Kovács S. E. a pestv. közkórház 2-ik seb. oszt. főorv. — Természettudományi társulat. Junius 20. gyűlés. Vége. — Gyógyszertani közlemények: Az illó olajok közé kevert olcsóbb olajok kémletmódja. — Egyveleg. — Hetikimutatás a p. v. közkórházban 1857. Junius 29—Julius 5-ig, ápolott betegekről. — Hirdetések.

A GARATMÖGÖTTI TÁLYOGRÓL GYERMEKEKNÉL.

(Abscessus retropharyngealis.)

Dr. BÓKAI JÁNOS

a pesti gyermekkórház igazgató főorvosától.

Folytatás.

Kóros vérvegyületből eredt tályogok orvoslását illetőleg ha a fenn érintett tünetények észlelhetők, nem használható azok felnyitása. Az utóbánás azonban itten az egyszerű langyos béfecskendezéseken vagy szájbölynyeken kívül, még helybelileg gyöngéden izgató, vagy zsugorító, vagy zsongító szerek alkalmazását igényli; a bántalom mivoltának tehát, majd halványos mész (calcaria chlorata), majd timsó (alumen), majd légsavas ezüst (nitras argenti) majd csereny (tanninum) majd ásvány-savak (acida mineralia) stb. különféle olvadék-vagy vegyítékben felelendnek meg. Hasonlóan igénylik a belsőleg alkalmazandó szerek az általános kóros állapot tekintetbe vételét; e szerint kinal-készítmények ásványsavak s több e rendbeli szerek használata helyén lesz.

Nyakmirigy genyedéséből fejlődött másodlagos tályog kezdetben a mirigylob szüntetését kívánja; ezen javulatnak hideg borongatásokkal és nadályokkal tehetünk eleget. Ha ezek dacára mégis genyedés következnék, akkor célszerű az átmenet a meleg pépborongatásokhoz. A nyak oldalain érezhető hullámzás jelenkeztével, a kül-tályog mesterséges felnyitása minden késedelem nélkül eszközözendő, mert ily módon a garatmögötti tályog képződése leginkább akadályoztatható. Hol mindazonáltal a mélyebb rétegekben, s ennek következtében a garatban is tályog fejlődött s fölismertetett, ott annak felnyitása a fentebbi szabályok szerint megkívántatik. Az utóbánás azonban e nemű tályogoknál több időt veend igénybe s mindenkor az eredeti mirigybántalom természetétől függ; mely ha görvélyes, lefolyása huzamossá válik. Ezen állapotnak megfelelő gyógymód tehát célszerű étrend mellett hamiblagot (kali hydroj), vasiblagot (ferrum jodatum), csukamájolajt (oleum jecoris aselli) stb. az esetek különböző nemei és alakai szerint igényel.

Lássuk végtére: mit képes eszközölni tudományunk a harmadik nemű másodlagos tályog fejlődésbeni akadályozására és elhárítására? Minthogy ezen bántalmat, az előkészítő és gerjesztő okok minősége szerint, majd heveny, majd huzamos lefolyásu lob, a gerincoszlop nyakrészének vagy szálagos kószületében, vagy csigolyáiban előzi; gyógyszerelésünkben főszemügy ezen lob csirájában elfojtására irányzandó. E siker elérésére nyugalmas helyzet az első orvoslati föltétel, melynek azonban még nagyobb gyermekeknél is, azon értelemben mint kívánatos volna, igen ritkán felelhetünk meg; jóllehet, a test legkisebb mozgásainál jelenkező fájdalom maga is önkénytelenül készíti a szenvedő beteget nyugalmas helyzetre. Hol tehát ezen kívánatnak másként eleget nem tehetünk, ott legalább célirányos, mérsékelt emelkedett, s lőszőr vánkossokkal alátámasztás által biztosított helyzettel igyekezzük azt

pótolni. — Leghatalmasabb lobellenes gyógyszerköz hideg borongatások szorgalmas használata és nadályok a lob fokának, s a gyermek korának megfelelő számbani alkalmazása leend. Belsőleg a lobellenes gyógyszerek közt majd édes higany (calomel), majd légsavas haméleg (nitrum), majd hányborkó tört adagokban (tart. emt. dosi refr.) stb. szükségeltetnek. — Lobos izzadmány képzőevén, feladatunk ennek oszlatását és felszívódását elősegíteni, mi végett oszlatást eszközölj kenőcsök, nevezetesen higany- (merc), vagy iblany- (jod) kenőcsök bedörzölése ajánlható; belsőleg pedig, főleg ha a bántalom görvélyes — gümőkóros — betvegyen alapszik, hamiblag (kali hydrojod), vasiblag (ferrum jodatum), csukamájolaj volnának azon szerek, melyektől kedvező eredmény várható. Támogathatjuk abeli ügyekezettünket bőrizgatókkal; milyenek a húztapas, s az Autenrieth-féle kenőcs, sokan ily körülmények közt nagy bizalmat helyeznek a tarkóba alkalmazott genyszalagban (setaceum). Hol azon eredményt eszközölni nem sikerült, s az izzadmány oldása bekövetkezett, ott további törekvésünk aligha idézhet a körlefolyásban még valami kedvező változást; hogy a beteg állapotát némileg tűrhetővé tethessük, leginkább csak az aggasztó tünetények leküzdéséről lehet többé szó.

A genyedés következtében képződött garatmögötti tályog fölnyittatását tehát, káros következményei miatt, korántsem sürgetjük; mert felnyittatván a tályog, ismét újabb gerjesztő okok járulandnak hozzá, melyek befolyással vannak a tályog góciának ujonti izgatására, s rosznemű geny elválasztására. Itt izgató, zsugorító, zsongító szerekből alkalmazott befecskendezések, vagy szájbölynyek, nem nyujtandnak kilátást kedvező eredményre még akkor sem, ha ezen kül-szerelés a legészszerűbb gyógyszerek belhasználata által támogattnak. Halasztjuk a műtetet mind addig, míg sürgető okok annak elővétele, az életveszély elhárítására, multhatatlan köteleességünké nem teték, mely esetben az a sebészet szabályai szerint végzendő, azon megjegyzéssel, hogy a szúrás csupán csak a geny kiürítésére elegendő, tehát minél kisebb legyen. Az utóbánás az általában kifejtett eszmék értelmében intézendő. Nagy erőhiánynál, mely a genyedés, vagy evesedés mennyiségéhez egyenes arányban áll, erősítő, zsongító szerekhez kell nyúlunk, milyenek az említett kina-, vas-készítmények sok máson kívül. Hogy ily körülmények közt só-, iblany-, vas-, maláta-, vagy állati fürdők használata csak igen kétes eredményű lehet, a mondottakból kiviláglik.

Körtörténetek.*)

1. P. L. 8 hónapos szopós leánya, 1857-ki Aprilis 6-kán hozatott a gyermekkórházi nyilvános orvosi rendelésre, anyja részéről tett azon megjegyzéssel, hogy a kised már egy időtől rendes orvosa által görvélykór ellen orvosoltatik, most azonban 8 naptól fogva, nagy nyugtalanságot nyilvánít; szopni nem akar, s testbőre emelkedett hőséget mutat. Ily tökéletlen kör-

*) A körtörténetek leírásában, hely szűke miatt, lehetőleg rövid akarok lenni, miért is többeket csak igen rövid kivonathan közlendek.

előzményi adatok a bántalom fészkeire fölvilágosítást épen nem nyújthattak, s vizsgálatunknak irányt nem adhattak. A jelen állapot felvételénél kiderül, hogy a különben jól táplált, ép alkatu csecsemő nyaka kissé megvastagodott a nélkül, hogy nyakmirigyei beszűremkedve találtatnának, kiseded fejét kissé feszesen, mérsékesen hátra felé hajtva tartja, s mozgásai némileg nehézkesek; az odanyújtott emlőt mohón ragadja meg, de alig kezdővén szopni, hamar ismét elereszti.

Sírás hangja nem rekedt, hanem tompa, orrhanghoz hasonló; szájürének vizsgálata mit sem tanúsít, garatürében általános vörösség és hátsó falán nagyobb foku duzzadság látható s újjal pubatolható, mi által a garat belterime némileg szűkebbült; nyelése akadályozott, légzése szabad. Fej, mellkas, has, más figyelemre méltó kóros változásokat nem mutatnak; úgy szintén nem észlelünk kórjeleket, melyek görvélykór iránti gyanúnak támaszpontul szolgálának. Láza mérsékes, székelése a honn használt hashajtók következtében gyakoribb. — Ezen kevés, de véleményünk szerint fontos kórjelek által, már azon első vizsgálatnál ama nyilatkozatra határozottunk, hogy jelen esetben a garat hátsó falának rétegeit ellepő lobból van dolgunk, melynek izzadmánya már az olvadási s tályogképződési szakba ment át. Nézetünknek megfelelőleg, egyszerű mondola fejtetet és pépborongatásokat rendeltünk; s ezek 3 napi használata után, fentebbi nyilatkozatunk, a kifejlődött tályog sajátos tünetmennyei által igazoltatott; mert ezen időköz után a kiseded mint járólagos (ambulans) beteg ismét az intézetbe behozatván: nyaka meredtsége és megvastagodása az állkapocs-szögletek táján, feje hátrafelé görbülése, nehéz nyelése, szopási tehetlensége mind feltűnőbbek valának, italát gyakran orrán át kilökte, a mellett légzése horkoló, s hangja egészen tompa, elfojtott lett. Anyja állítása szerint a kiseded nyugtalansága s álmatlansága is növekedett, s végtagain többször rángatózások tapasztaltak. A szájürben sok szívós nyálkát, a garatürben pedig erősen domboruló, puha rugalmas, hullámzó daganatot találtunk, mely az egész belülről nagyrészt kitöltte, a szájpadvitorlát előre tolta, s a garatszort annyira szűkítte, hogy újjali puhatolásunkat majd meghiusította. Ily körülmények közt a tályog mesterséges fölnyitása szükségessé vált; de, a kiseded veszélyes állapota felőli felvilágosításunk dacára sem sikerült az aggródó anyát a műtétbe egyezésre bírni; miért is az önkényi fölfakadás elősegítése tekintetéből, lágyító pépborongatások folytatását, s langyos szájmosások használatát ajánlottuk. Mikor azonban a 48 órai halasztás, csak a nyugtalanító tünetmennyek súlyosbulását okozta, és az utolsó 24 órában többszörös ránggörcsök (convulsiones) és fuldoklási rohamok is csatlakoztak; mikor már arca kékülni kezdett, szeme kimeredt, szájából habzó nyálka folydogált, feje s egész törzsöke hátra feszítve, s végtagai már hűsek valának, érütése pedig alig éreztetett; akkor a kétségbeesett anya ujong gyógyintézetünkbe sietett, haldokló egyetlen kisededének minden ároni megmentéséért könyörögvén. Minthogy ily állapotban a kiseded életpercei megszámlálva valának, minden késedelem nélkül a garatmögötti tályog műi fölnyitásához fogtunk, melynek nagyfoku terjedelme már a nyak oldalain, mindkét állkapocs-szöglet táján észlelhető tetemes, puha, homályosan hullámzó daganat által is bebizonyult.

A műtét végrehajtása végett mutató újjamat az összeszorított állcsontok közt a szájürbe vezetvén, azonnal a nyelvgyökig nyúló, s a garatszort elzáró tályogra bukkantam; most újjam küloldalán hegyes kusztorám vászoncsíkba burkolt pengéjét egészen a tályog kitóduló faláig tolván, a penge 4—5'' hosszú szabad hegyével beszúrtam, s így mintegy 4'' hosszú, fölülről lefelé terjedő metszéssel a tályogot fölnyitottam. Azonnal nagy mennyiségű, jónemű, sűrű geny ürült ki, melynek kiömlése a beállott köhögés és hányinger által elősegített, s kifolyása célszerű helyzet által könnyebbített; a mélységben összegyűlt geny pedig lapockávali gyöngéd nyomásra szintén könnyen kiürült. Ezen, mintegy 4 evőkanálnyi geny kiürítésével minden tünetmenny alább hagyott; görcsös meredtsége engedett, kékes arca kipirosodott, tekintete vidámabb, légzése szabadabb, nyelése könnyebb, hangja tisztább lett; és a halál torkából kiragadt kiseded, anyja karjaiban mindjárt az emlő után motozott; melyből minekutána szájüre hideg vízzel befecskendezés által kitisztított, nagy gyönyörrel minden nyelési

akadály nélkül szopott. Műtét után az anya gyermekével haza bocsátatott, azon utasítással, hogy a tisztító hideg befecskendezések szorgalmasan alkalmaztassanak. Ily egyszerű utóbánás mellett a tályog fala összehúzódott, s a geny szívárgása már negyed napra igen jelentéktelen volt; ezentúl használt hideg szájmosásokra a szűrt seb is behegedt, életműködései mind rendesek lettek, úgy, hogy a kiseded tized napra már tökéletesen ép állapotban mutatott be anyja által.

2. S. M. 6½ hónapos csecsemő leánya, anyja által 1857 Mar. 3-án járólagosan az intézetbe hozatott, azon megjegyzéssel, miszerint 8 nap óta szopni nem bír. Az aszkóros kisedden ez alkalommal véghez vitt vizsgálat által a nyak jobb oldalán, a fül alatt s az állkapocs szöglete melletti tájon egy alig észrevehető, mérsékesen domború, tallérnagyságú, puha, téstapintatú, nem lüktető, helyéből nem mozdítható daganat találtatott. A garatür megsejtelésénél, annak mélységében hátsó falán mérsékeltén ívelt, halvány vörös, tapintatnál puha, hullámzó daganatra akadunk. Szopása s nyelése nehezített, légzése hortyogó, hangja tompa volt; köhögés nem észleltetett, s a légzési szervekben kóros változások nem tapasztaltak. A kiseded általában igen elgyöngült, kiaszott, nyugtalan, bőrheve lehangelte, érverése szapora gyöngye, székei rendesek. A helybeli bántalom garatmögötti tályognak tartatván, külsőleg meleg pépborongatások, belsőleg pedig erősítő szer gyanánt zúzmó-főzet kina-kivonattal rendeltettek. A légzési nehézség azonban napról napra növekedvén, fuldoklási rohamok is jelentkeztek; s minthogy szopása, nyelése végkép akadályozva valának, anyja Április 6-án a neki már első alkalommal ajánlott műtétbe egyezett. De a tályog ugyanazon perében, mikor a kiseded műtét végett az intézetben megjelent, önmagától fölfakadt, kiömlővén mintegy 2—3 evőkanálnyi hig, szürkés zöldes geny, melynek kifolyását langyos vízzel befecskendezések és célszerű helyzet által elősegítettük. A helybeli bántalom által előidézett súlyos tünetmennyek a tályog fölfakadása után azonnal eltűntek. Az utóbánás erősítő zúzmó szerek folytatásából, langyos befecskendezésekből és állati fürdők használatából állott; ezen orvoslás alatt, célszerű szoptatás mellett, a kiseded tengéleti működései rendes alakot öltvén, teljes fölgyógyulása rövid idő után bekövetkezett.

3. S. J. 2 éves 2 hónapos fiúcska, 1854-ki Január 24-én mint járólagos beteg megjelent az intézetben. A hiányos kór-előzményből csak annyit lehetett kitudni, hogy 14 naptól, a nélkül hogy köhögne, légzési nehézségben szenved. Minthogy a mellkas vizsgálatából kóros állapot a légzési srervekben ki nem derült, pontos vizsgálat alá vétetett a száj- és garatür, mely utóbbi hátsó falán vöröses, puha, hullámzó, domború, a garatürt nagyrészt kitöltő daganat találtatott. A különben ép alkatú fiúcska nyaka oldalvást, a fül és állkapocs-szöglete alatti tájon, megvastagodást mutat; nehezen mozgatható fejét kissé hátra hajtva tartja, arca duzzadt, vörös, nyelvét gyakran kiölti, beszéde gagyogó nem érthető, nyelése akadályozott, szájüre nyállal megtelve mely kifolydogál, szorongó nyugtalanság, láz. — Ezen tünetmennyek a garatmögötti tályogtól eredvén, fölnyitásának halasztását pedig tanácsosnak nem tartván, a tályogot azonnal egy hegyes kusztorával mutató-újjamon, hozzá férhető legkiállóbb pontján, a már említett mód szerint beszúrtam, mire ugyanazon pillanatban mintegy 2—3 evőkanálnyi sűrű, zöldes sárgás geny ömlött ki. A műtét kivitele a fiúcska nagy nyugtalansága miatt, szűk belülről mellett, nagyon nehezített. A tályog fölnyitása után a gyermek mindjárt nyugodt lett, arcvörössége engedett, nyelése, légzése könnyebbült. Tisztántartás mellett a gyógyulás néhány nap alatt bekövetkezett.

Vége köv.

SAUER TANÁR ORVOSI KÓRODÁJA.

Kanyaró és kehrángás (tussis convulsiva).

Közlő Dr. Poor Imre belgyógyászati tanársegéd.

Folytatás.

Hogy kanyaró támadhat sőt támad is kúteg nélkül, ezt legvilágosabban igazolja a kehrángás (tussis convulsiva,

pertussis. Keichhusten) másképp hökhurut, hőkkeh, számár hurut.

A kehrángás a kanyaróval azonos betegség, vagy szabatosabban szólva, a kehrángás a kanyaró rendellenes lefolyása, járványos, egyszersmind ragályos betegség, mely bizonyos szakokhoz levén kötve, lázas hörghuruttal kezdődik (első szak); nyolc nap múlva elmaradván a láz, rohamonként megjelenő görcsös köhögéssé fajul, s 3—8 hétig többé-kevésbé erőszakoskodik (második szak); a görcsös köhögés megszűntével a hörghurut bő nyálka-köppéssel végződik, (harmadik szak). Hogy a kehrángás csakugyan nem egyéb, mint a kanyaró rendellenes kórfolyama, kitetszik következőkből: a) A kanyaró és kehrángás ugyanazon időben együtt jelentkeznek, vagy legalább a járványosan uralgó kanyarót megelőzi, máskor meg kíséri a kehrángás, jelül, hogy mindkét betegség azon egy járványos alaktól származik. b) Mindkét kór egymásnak megfelelő — csak külalakra s tartósságra nézve különböző-szakokat mutat. A kanyaróban az előzmény után a lázszak, aztán a kütégzés-szak, végre a lekorpadzási szak követik egymást; a kehrángásban szinte az előzmény után lázas hurut, aztán a kütégzés helyett görcsös köhögés, végre a válság; a lekorpadzás helyett bő köpések következnek. A kehrángás ezen alkalmazkodása a kanyaró szakaihoz mutatja, hogy a kehrángás nem csupa idegbaj, melynek ilyenén, heveny kütégeket jellegző szakai nincsenek, hanem a kanyaróval azonos heveny betegség. c) A kehrángás szintűgy ragályos mint maga a kanyaró, holott senki sem ismer idegbajt, mely akár ragályos volna, akár járványilag uralkodnék. d) A kanyaró hurutja sokszor szintoly erőszakos görcsökben nyilatkozik, mint maga a kehrángás. e) Valamint a kanyaróra úgy a kehrángásra is leginkább az első s második fogzás közti gyermekkor hajlandó, mely életkor nem idegbajoknak, hanem megint a heveny kütegeknél kedvez. f) A ki akár a kanyarót akár a kehrángást teljesen kiállotta, az, kevés egyedi eset kivételével ezen betegségei fogékonyságát elvesztette; sőt a kanyaró csaknem mindenkor biztosít a kehrángás ellen, s viszont. Ha a kehrángás idegkór volna, első föllépése után az ezen betegségei fogékonyságnak növekedni, s a kehrángásnak szaporább kitörésekben nyilatkoznia kellene. Végre g) a kanyarónak valamint a kehrángásnak kimenetele, következményei ugyanazok, egyikben úgy mint a másikban tartanunk kell vérköpéstől, hörgtágulástól (bronchiectasis), tüdők légdagától (emphysema pulmonum), s görvélyes meg gümőkóros küllemű egyénkében a gümőkór kifejlődésétől. Elősorolt indokaink kétségkivülé teszik a kehrángásnak a kanyaróval azon természetét, miért a kehrángást úgy tekintjük, mint a kanyarónak elfajzott alakbani nyilatkozását.

Mi a kanyarónak úgyszintén a kehrángásnak okait illeti, ezekről szólottunk főnebb a kanyaró első szakában; mindketőnek egyaránt két kiváló oka van, t. i. a járványos alkat, meg a ragály (lásd 56. 57. lapon).

Kórjóslat. A kanyaró, legtöbb esetben enyhe lefolyású lévén, szerencsés fölüdüléssel szokott végződni. A kórjóslat meghatározásánál tekintetbe kell vennünk a) az uralgó járvány belterjét (intensitas) és jellegét (character), b) a beteg egyén alkatát (constitutio) és hajlamait, c) végre magának a betegségnek viszonyait.

Ha az uralgó járvány szeliden lép föl, az egyéni esetekhez enyhe cselekvő jellegű láz társul; ha e betegség a gyermeket első fogzás után éri, a megtámadott gyermek különben ép testalkatu, betvegymentes, ha a kanyaró szelid lefolyású, a légutak hurutja nem erőszakos, a betegség szakai szokott rendben váltakoznak, a kütég kellőleg virágzik, a kütégzés terjedése mellett a láz folyton alábbhagy, s a lehámlási szakban a láznak semmi nyoma, ekor remélhetni bizton a kanyaró szerencsés kimenetelét; annál inkább, mert itt a bőrnek életi működése nem vesz el, mint a vörhenyben; azért a kütég visszaverődésétől (?) kevésbé kell tartanunk, bőrviztől (anasarca) pedig épen nem. Ilyetén enyhe kanyaró két ízben is jelentkezhetik ugyanazon, az erre hajlammal bíró egyénkében; ellenben ki a súlyos kanyarót egyszer kiállotta, az további fogékonyságát a kanyaró irányában elvesztette. Félni lehet a kanyaró szerencsétlen kimenetelétől, ha az uralgó járvány erőszakosan támad, ha a kanyaró-betgeket lobláz, vagy, a mi még rosszabb, szen-

vedő jellegű vagy épen posláz támadja meg; ha e kór a gyermeket első fogzás előtt, vagy épen korának első hónapjaiban éri, ha a kanyaró-lepte kised satnya testalkatu, kórvegyes, p. görvélyes, gümőkóros, stb. ilyenén egyénkében a kanyaró a szunnyadó betveget fölzaklatja; innen veszélyes szemlob, vérköpés s a nevezett kórvegyek további kifejlődése származhatik. Gyanús a kórjóslat, ha a kanyaró heveny lefolyású, ha a hörghurut erőszakos, (ilyenkor a légzés-szervek gyuladásától kell tartanunk,) a kütég erős láz dacára sem akar terjedni, vagy a láz esökkenése nélkül rögtön eltűn, a láz a lehámlási szakban is folytatódik stb. az elősoroltakat a kanyaró-kimenet rossz előjeleinek tartjuk.

Gyógyítás. A kanyaró különösen gyermekkori betegség, ámbár azt kivételesen minden korbéli ember megkaphatja. Tekintetbe nem vevén egyéb káros viszonyokat s bonyolodottságokat, első és második fogzási időközben aránylag legenyhébb a kanyaró lefolyása; újszülöttek nehezebben állják ki e kórt gyöngéd alkatuk miatt, második fogzás után pedig annál súlyosabban külföldik e betegség, minél korosabb a megtámadott egyén. Némely orvosok a rájuk bizott egyéneket kanyaró ellen biztosítandók, óvszerül a védhimlő-oltás példájára a kanyarót is beoltani ajánlották; tapasztalásból tudván, hogy a kanyaró-betegnek egészséges emberekbe átültetett nyála, könye, vére stb. mint megannyi ragály-anyag, ezekben szelid kanyarót terem, s hogy e szelid kanyaró átlábolása után a beoltott egyén védve van a kanyaró ellen. Azonban ezen ajánlat utánzást nem érdemel; először: mert a kanyaró elterjedése nem oly általános, mint a himlő; sokan egész életükben mentten maradnak tőle; minek kelljen tehát kanyarót ültetni azokba, kiket az úgysem támadott volna meg? Másodszor: a kanyaró-ragálynak nincs oly pótszere, mely beoltatván, a kanyarót épen úgy elhárítaná, mint szelid tehénhimlő beoltása a veszélyes himlő-kütéget elhárítja; tehát a helyett, hogy elhárítaná, inkább előidézi azt, mit kerülni akarunk. Harmadszor: kanyaróból oltó-anyagot akkor kaphatunk, mikor a kanyaró különben is járványosan uralkodik; járványos betegség uralgása alatt pedig, vagy ment marad az őrzött gyermek a kanyarótól, s ekor fölöseges, hogy károsnak ne mondjuk, a beoltás; vagy megkapja a járványos kanyarót, mely, mint a többi heveny kütégeknel tett tapasztalás tanítja, koránsem oly veszélyes, mintha járvány idején a heveny-betegséget ragály idézi elő. Negyedszer: ha a kanyaró poslázal jelenkezik, józan ésszel ki merendi a pos-kanyarót egészséges emberbe átültetni? ha pedig a járványos kanyaró csakugyan szelid lefolyású, akkor nem nyereség, nem szükség azt beoltani. Mondottak nyomán a kanyaró beoltása azokra nézve, kik azt járványilag ugys előbb utóbb megkapták volna, nem nyereség; kik pedig azt kikerüldeték, azokra nézve egyenesen káros; s mint ilyen, óvszer névre sem érdemes.

Ha kifejlett kanyaróval van dolgunk, az napjainkban oly enyhén szokott legtöbb esetben lefolyni, miszerint bizvást a jótékony természetre hagyhatjuk, tevéleges gyógykezelés nem szükségeltetvén. Legszerencsésebb ilyenén kanyaró gyógyításában azon orvos, ki nem tesz egyebet, mint hogy betegét káros befolyásoktól óvja, a kór egyes szakait őrszemmel kísérvén. Ez oka hogy a hasonsszenvészek (homeopathae) eféle kanyaró kezelésében sükert aratnak. Köznépünk kanyaró által ritkán enged magát zavartatni; vele ki megy földét művelni, kizaklatja hozzátartozó kanyarós háznépét is, utóbaj bekövetkezése nélkül. Legveszélyese befolyás lenne a meghűtés, azaz a külbőr életi működésének megakasztása; mivel ez vagy gyuladást létesít a belszervekben, vagy a netalán szunnyadó kórvegyet fölrázza; ha szemizgatottság van jelen, a szoba világosságát mérsékeljük; a szobalég egyenletes legyen, 15—16° R. fokot fölü ne muljon; azért itt nem javalhatni azon szokást, hogy folyton üde (frisch), hideg levegő huzódjék át a beteg szobáján, mint ezt helyesen tehetni himlősök mellett; mert ilyenkor a mellbaj, növekedik; ajánljuk betegeinknek a kedélyi és testi nyugalmat, feküdjék ágyában, enyhén, melegítő takaróitól födteve; tápszerről levesen kívül semmi egyebet, kivált mig a láz tart, meg ne engedjünk; italul szolgáljon a szoba hév-mérsékével egyenlő foku víz; szóval gyöngén lobellenes életrendhez szorítjuk betegeinket. Ha hasürülése önként nincs, gyöngé hashajtót

(manna, rheum, hydromel infant., Seignett-sót stb.); ha bőre túlszáraz, s a kőteg alig itt-ott jelenkezik, enyhe izzasztót, langyos theaféléket, meleg levest, bodza- vagy hársvirág forrázatot, Minderer léoldatát (spiritus Mindereri), légsavas égényt (spiritus nitri dulcis stb.) Visszaverődött kanyaróküteget a vörheny mintájára hideg vízzel dörzsölések által viszáldéznia akarni nem szabad; mert e célt ez uton alig sikerülne elérni, holott e kétes kimenetű kísérlet a mellbajnak bizonyos súlyosbodásába kerülne; ha a köhögés válik túlnyomóvá, ziliz- (althaea) kosborgyökér- (r. salep), szattyu- (tus-silago) főzettel, vagy gyöngye kábitókkal (narcoticis) p. borostyán meggy-vízzel (aqua laurocerasi), csalmatok kivonattal (extr. hyoscyami) stb. enyhítünk betegünkön. A szemünk előtt levő betegnél minden kórjel kedvező kórjósallal kecsgetet; az egy erőszakos köhögés az, mely figyelmünket kiválólag magára vonja, mely miatt betegünknek sem nappal sem éjjel nyugta nincs; ennek csillapítására rendeljük: Rp. Dec. r. graminis ex unc. semis ad col. unc. trium, adde aquae laurocer. drach. semis, syr. althaeae unc. semis. M. S. Óránkint egy étkanállal bevenni.

Ha a kanyaró rendes, szelid lefolyásától eltér, akkor az orvosnak a kór növekedését tétlenül néznie nem szabad; látván hogy betegének életereje kimerülni indul.

Igy, ha a kanyaróhoz lobláz társul, belső szervek gyulladásával együtt, p. hörglob (bronchitis), tüdőlob (pneumonia), gyomorlob (gastritis), agykérlob (menyngitis) stb., ekor a nevezett betegségek belterjéhez mért fokban lobellenes gyógykezelést ajánlunk, szem előtt tartván azt, hogy a kanyaróval, vagy bármely egyéb heveny-küteggel együtt föllépő lobnak alapját nem a rostanynak (fibrin) hanem a fehérnyének (albuminum) túlbősége teszi; azért ovatosak legyünk a lobellenes szerek megválasztása- s alkalmazásában; itt hathatós rostanybontó szereket, minő a kénsavas réz-éleg (cuprum sulfuricum), highalvag (merc. sublim. corros) nem tanácsos alkalmazni; legbiztosban használtatik a javalat szerinti helybeli vagy általános vérbocsátás, bensőleg pedig highalvacs (calomel); méginkább jó sikerrel használtatnak az enyhébb hatású s a fehérnyés kórvegyekben méltán jó hirben álló szik-éleg sói; — a kénsavas szikéleget (natrum sulfuricum) és szikhalvagot (chloridum natrii) kivévén, mert ezek nagyrészt változatlanul ürítettnek ki a vesékben át a szervezetből, s a fehérnyés kórvegy másítására nem hatnak; — a szénsavas-, másfélszénsavas-, kettedszénsavas-, légsavas szik-éleg (natrum carbonicum, sesquicarbonicum, bicarbonicum, nitricum). Ha tehát p. tíz éves gyermekben kanyarós hörglobbal volna dolgunk, ajánlanók a köv. vényt: Rp. Calomelis laevig. gr. VI. P. extr. hyoscyami gr. III. — Sacch. albi dr. semis, m. f. pulvis, div in dos aeq. nro. IX. S. másodóránként egy port bevenni, vagy: Rp. Dec. caul. dulcamarae e scrup. II. colat unc. III. adde Natri nitrici scrup. I. Aquae laurocer. guttas XII. Syr. simpl. unc. semis. MS. óránként egy gyermekkanállal bevenni.

Posláz (f. septica) szegődvén a kanyaróhoz, — mi leginkább posos járvány idején gyakori, egyéni alkathól pedig minden időben fejlődhetik, — ajánljuk az érrendszert zsongító hánytató-gyökereket, (ipecacuanha) posellenes ásvány-savakkal egyítve; ezek közül legjobb a vilsav (acidum phosphoricum) mert ez legkevésbé ingerel köhögésre, a többiek um. kénsav (acidum sulfuricum), Haller kénsavas léoldata (elixir. acidi Halleri), sósav (acidum hydrochloricum), méginkább a halványvíz (chlorina) a köhögést erőszakosabbá teszik; javalva van a barna kina-hé-főzet is, szinte vilsavval. Hányt. gy. vény. Rp. Inf. r. ipecacuanhae e gr. IV. col. unc. III. adde Acidi phosphorici dil. drach. semis, Syr. acetositis citri unc. semis. MS. Óránkint egy étkanálnyi bevenni.

Ha külsőleg fej- vagy mellbeni vértömülést (hyperaemia) akarunk elszélesíteni, posos kanyaróban csupán bőrpírosító mustártapaszt, vagy reszelt tormát, vagy ha kell, néhány nadályt használunk; de ne hólyaghúzó-tapaszt, mert hol a külhám lefoszlik, alig kerülhetni el a bőr üszkösödését (sphacelescentia).

Csorrával párosult kanyaróban a csorrát gyógyítjuk, mint javalva van, hánytató, hashajtó vagy oldó szerrel. — Ha görvély vagy gümőkór fenyeget, a gyógykezelést már a kanyaró alatt kell e kórok ellen intézni.

Ha a lekorpadzás bevégeződött, a beteget hathetes szobázár alatt tartani nem szükséges; mint ezt a vörhenynél tenni kénytelenítettünk; mert mint főnebb említők, kanyaróban a külbőr működése csak főnakadt, megcsökken, tehát a bőr nem válik oly tétlenné, úgyszólván elhalttá, mint a vörhenyben, azért bőrviztől sincs mit félnünk. Mindazonáltal lekorpadzás után sem szabad a beteget a küllevegőre eresztetni, kivált ha ez hűvös nedves; mert ekor a bőr meghűtésre legfogékonyabb, s ekor a kanyaró szokványos utóbajaira számíthatunk, um. görvélyes szemgyuladás, idült tüdőhurut, hörgtakár (blennorrhagia bronchorum), gümőkór, vérköpés, vérhas (dysenteria) stb. (Folyt. köv.)

KÓRHÁZI GYAKORLAT.

Vér- és viz-sérv ritkább esetei.

Közli Dr. KOVÁCS S. E. a pestvárosi közkórház 2-ik sebész osztálya főorvosa.

I.

P. Antal, 32 éves, morvaországi születésű vasuti munkás, folyó hó 16-kán este hozatott a kórházba, gyermekfejnyi nagyságú daganattal a borékban. — Az egyén jól kifejezett, erős munkában edzett testalkatu, a szellemi miveltség igen alsó fokán áll, születési nyelvét is tökéletlenül beszéli; nyögés jajgatás által külső fájdalmakat. — Kórelőzményéből csak annyit képes közölni: hogy azelőtt hat nappal még ép s egészséges volt, midőn erős emelésközben, rögtön éles fájdalmakat érzett bal lágyékában és heréjében; s a fájdalmak okát puhatolva, egy, a borékban fölfedezett nagyobb daganat által lepetett meg. A daganat a beteg nyugalmas helyzete dacára nem kisebbedett, sőt növekedett; fájdalmai, melyek a dag felső részét lepték meg leginkább, naponként nagyobbodtak, s álló helyzetben tűrhetlenné válván, kényszeríték őt Ceglédre kórházunkba menekülni.

Bejövetelekor a dag hőmérséklete felmagasztaltnak találtatván, s mindenütt fájdalmas levén, a vizirányos helyheztetésen, a dag fölpoctoltatása, s helybelileg alkalmazandó hideg borongatáson kívül, belsőképedeshigany-porok és lágyító csőre rendeltettek. A rendelt szerekre egy székküirités következett, s a beteg az út fáradalmai után, jajgatásai dacára meglehetősen nyugodtan tölté az éjét.

Másnap a szigoruan véghez vitt vizsgálat, a következő kórjeleket tette föllelhetőkké: A borékban a baloldalon, egy nagyobb gyermekfő nagyságú dag volt látható, mely igénybe vette a borék jobboldali része- és a mony bőrét is, mely utóbbi visszahúzódott; a daganat oldalt kevésé lapított, güm-bölyű idomot mutatott; a bőr ránc nélküli, feszült, sötétebb színe egész a lágyék gyűrűig fölterjedt; a bal lágyék-csatorna a jobboldalinal duzzadtabbnak mutatkozott, a daganat belső — s így jobb-oldala felső részén, szétvont redőjű bőrrel fődve, ült a jobahere. — A dag tapintatra feszes, sima, a bőrrel egybefüggőni látszott, kisebb érintésre kevésé érzékeny, nyomásra alsó része főképp fájdalmas; hőmérséklete a test egyéb részeinél valamivel fölemelkedettebb, a bőr rajta nem volt fölemelhető, kongtatásra minden ponton tompa hangot adott; erősebb nyomásra nem kisebbedett, a lágyék-gyűrű felé tolult ugyan, de annak határát át nem hágtá; a hullámozás puhatolása alatt ez csak igen homályosan volt érezhető, reszkettető ütésnél homályos folyadék-rezgést áruelt. A daganat súlyra nehéz volt, a lágyék-csatornában részek az egészséges oldaliaknál háromszorta vastagabbnak mutatkoztak. A dag puhatolásánál a légmozgásra mutató, legkisebb korgás sem volt észrevehető. A has nem volt fölpufladva, s a lágyék-csatornán túl nagyobb nyomást is fájdalom nélkül eltűrt. A vizellet szabadon ürítettett ki. A beteg a kórházban léte alatt nem hányt, s mint mondá, székküritése a kórházon kívül is volt. Általános visszhatásnak tünetényei, a hőmérséklet csekély de nem lázas fölemelkedettsége, a kevésé gyorsított összehúzódott érverést és mérsékelt szomjat kivéve, nem voltak föllelhetőek. — Arról: hogy szenvedett é mozgó sérvben a beteg, vagy észrevett é azelőtt is valamely daganatot borékjában, s a daganat keletkezése után voltak é talán émelegései, erősebben fájt é a daganat eleinte? — fölvilágosi-

tást adni nem tudott. — A meglevő tünetekből kelle tehát a kórhatározatot megtenni, s azokra alapítani a gyógymódot.

Azért is a kórtünetek puhatólását folytatván, a főnebb elsorolt átalanosakon kívül, a következő sajátságosak voltak fölfedezhetők:

a) A dag tökéletesen körülírt, szorosan korlátozva volt, ennél fogva tömlővel kellett birnia, mely az egészet magába zárta.

b) A feszültség minden ponton egyenlő volt ugyan, de az elől és oldalt alkalmazott váltogatott erősebb nyomás, bár vastag falak által álarcozott, tökéletlen, de mégis némi hullámzást árulván el, — a tömlőben létező folyadék-tartalmat gyanította, melyről rezgető veregetések által még inkább meg lehetett győződni. Ezen tünetény a dag alsó falán sokkal homályosabb volt.

c) A gyertyavilág mögé tartva azonban legkisebb pontján sem volt a dag vörhenyegesen átlátszó, hanem mindenütt sötét maradt; savót tehát nem tartalmazhatott.

d) Lobos kórfolyam sem helybeli, sem általános visszahatási tünetényekkel jelölve nem volt, s így lobtermény előidézése a dagnak nem lehetett.

e) Dobos hang, s a cseplez vagy belfodor kiszorulásnak szokott mind helybeli mind visszahatási tünetényei teljesen hiányozván, a kiszorult sérvrei gyanut teljesen megszüntették.

f) A balhere különállóság nem volt fölfedezhető, s azt a dag alsó fölületéni nagyobb érzékenységen kívül sem idom, sem mozgékonyosság, sem kongtatási tompább hang nem árulván el, kiviláglott: miszerint az a dag közvetlen teriméjébe vonatott.

Ezek után a kórhatározat nem lehetett egyéb, mint hogy egy nagyobb vizsér repedéséből eredett vérsérvel van dolgunk. — Ugyanis a dag oly rögtön, s oly nagyságban csak egy oly folyadék kiömlése által idéztethetett elő, mely előbb máshol foglalt helyet, de rendellenes nyílás támadtával a sérült szervet kitágulási képessége tetőpontjáig rögtön megtölteni képes volt; s midőn ezen folyadék csak a vér lehet, világos lett: miszerint az erőszakos emelés alatt edényrepedés s vérömleny támadván, ez képzé a leírt tulajdonokkal bíró, részint a here saját hüvelyében tartalmazott szabad, részint a szövetsejtekbe elszívárgott, s ezeket megvastagító ömlenyt, s a feltűnő nagyságu dagot.

A megálapított kórhatározatot a rögtön véghezvitt csapolás, melyet a dag nagyfoku feszültsége igényelt, azonnal bebizonyította.

A csapolás a viz-sérv mütéte ismert szabályai szerint, a dag melső falán vitetett véghez, s a tör a csatornából kivonatván, ezen nem kevesebb mint 28 obonnyi vér szabad sugárral üritetett ki; mire a tömlőnek a sejtszövetben levő vérömleny által megvastagult falai összeestek, a bőr ráncokba összehúzódott s a here egy lúdtójs-nagyságú, hosszas, tapintatra lágy dag képében a hátulsó részen feküdt. A fájdalmak rögtön megszűntek. — A csap eltávolítottván, a mütéti seb épen nem vérzett, s egy kis ragtapaszcsikkal befedetett.

A borék felpockoltatott, s reá jeges vízzel borongatások tétettek; belsőkép hűtő hashajtó rendeltetett.

A hátramaradt dag másnapra összehúzódott, feszesebb lett, de szabad vérömlenynek semmi jelét sem mutatta; így sem edényleketést, sem a here hüvelyes tömlője felnyitását, sem a here eltávolítását nem tette szükségessé.

Negyedik napon ragtapaszcsikkal begöngyöltetván, azóta naponkint apad; s a beteg minden működései teljesen rendezettek, annyira, hogy étvágyát a kórházi legnagyobb ételadagok kielégíteni alig képesek.

Viz-sérv mütéte után támadott vérsérvekről több gyakorló sebészek tesznek említést, ily önként támadotról azonban — kisebb fokban — csak Cooper emlékezik meg, mely egy viz-sérvben szenvedett egyénnél herezúzódás következtében fejlődött ki. — Ezen tekintetből különösen, nem tartottam fölöslegesnek esetünket följegyezni.

II.

Ezen kóreset mellé illik a következő, meglett korban ily alakban igen ritkán előforduló, — a hasüreggel közlekedő viz-sérv, rövid leírása.

K. Ignác, 43 éves cipész f. é. Mart. 26-kán vétetett föl osztályomra.

Az egyén magas termetű, elsoványodott, halvány és beesett arcán betvegyes külemet mutatott. Panaszla: hogy több évvel ezelőtt váltólázakban szenvedett s darab idő óta étvágya, emésztése megzavarodván, ezzel erőben és testben mindinkább fogyott. Néhány hó előtt bal lágyék-táján álló vagy ülő helyzetben kellemetlen feszülést és dagot érzett, mely tapintásra puha volt, nyomásra és fekvő helyzetben mindig eltűnt. — Egy napon az említett fájdalmas bántalmak megszűntével a daganat a borékba szállott, honnét nyomásra s fekvésközben szintén könnyen visszatért a hasüregbe.

A beteg megvizsgálásakor a borék bal oldalán székelő dag két férfi-ököl nagyságának találtatott, vékonynyelű körte alakban a comb közepéig lelogott. A borék hosszas ráncokba szedődött, könnyen mozgatható; tapintásra lágy hullámzó, s a ben tartalmazott folyadék szabadon föl található volt; súlya középszerű; a here a folyadékban uszni látszott. A has felé emeltetván, a dag tartalma, a lágyékgyűrű felé sietett; alulról tett mérsékelt nyomásra, vagy a dag falai összeszorítására a lágyék-csatornán keresztül a hasüregbe ürült; mire a here, mely a jobb oldalinal tökéletlenebbül volt kifejlődve, szinte a lágyékgyűrű felé fölhúzódott, s a kitágult borék egy üres hólyaghoz hasonlított. Ez történt akkor is, ha a beteg hanyat feküdt, s ha a dag a hasgyűrű és lágyék-csatorna felszínén fölül emeltetett; erőlködés vagy függőleges helyzet mellett azonban, ismét az előbbeni nagyságban és idomban tűnt elő. A kül lágyékgyűrűre tett erősebb nyomás, vagy a borék tökéletes felszorítása által meg lehetett akadályozni a dag visszatérését, rövid időre álló helyzetben is. Világosság ellenében vizsgáltatván, átlátszó volt a dag, s így tartalma csak savós minőségű lehetett; a herén kívül más részek egyszer sem voltak fellelhetők.

Az elsoroltak alapján a kóros savógyülem: a hasüreggel közlekedő viz-sérvnek határozatott.

Ilyenmü viz-sérvek megleteknél a ritkaságok közé tartoznak s csak úgy támadhatnak, ha a hashártyának azon csöves tömlője, melyet a leereszkedő here magával vont, a here fölött s a lágyékcatornán át össze nem nőtt, hanem nyitva maradt; s ez gyakori oka a gyöngébb gyermekkorban előforduló bél-cseplez vagy az úgynevezett veleszületett viz-sérveknek. — Betegünk azonban 42 évig ezek közül — állítása szerint, egyikben sem szenvedett. — Mi oka tehát a kór fejlődésének? Mint említők a baloldali here a jobboldalinal sokkal kisebbnek, tökéletlenül kifejlődött fonyadtnak találtatott, s a kitágult tömlőben szabadon uszott, a hasüregbe kiürített, s ezáltal fölhúzódott tömlő által a lágyékgyűrűbe vonatott; mely jelek elhatárolják azon tényt: miszerint a here későbbi korban ereszkedett le a hasüregből, ezen utjában szenvedett nyomás által lett kifejlődésében gátolva; s mint a magával vont hashártya-hüvely tökéletlen összenövése, szinte ebből eredett. — Ez volt a hajlami ok; — az alkalmi, a hasüregben és az egyén zavart egészségi állapotában volt föllelhető. Ugyanis: az elsoványodott és beesett hasfalakon keresztül könnyen lehetett a túltengő egyenetlen fölületű májat és a nagyobbodott lépét tapintani, — a medenceüregbe tett mély nyomás pedig kezdődő hassavógyülem jelenlétét árulá el. Ezen savógyülem saját nehézségénél fogva lefelé törve a tökéletlenül bezárt lágyékgyűrűn át, a hashártya hüvelynek kis területre szorított egybetapadását fölbontva, leszállt annak a borékban helyezett alsó vak részébe, s képezte az említett vizdagot.

A gyógymód ily esetben mütői — mely célhoz nem vezet vala — nem lehetett. — Belsőkép szereltetett az egyén; eleinte keseranyagokkal páritott ecetsavas hamaggal, mely a hasüregben egybegyült savó felszívódását és kiürítését segíté elő, s az emésztési szervekre felmagasztalólag hatott. — Helybelileg a borék a lágyék gyűrűhöz fölszoritatott, s a beteg oda utasítatott, miszerint: a daganatot gondosan tartsa vissza. — A savó vizellet és izzadás által ürült ki, — s a viz-sérv a tett gyógykísérlet mellett mindig kisebb teriméjű lett. Később kinafőzet s tápláló étkezés a beteg étvágyát emelték, emésztését, táplálását s így vérvegyületét javították. — Az ondózsínór részei összehúzódni és vastagodni kezdettek; a here a lágyékgyűrűn alól csak egy hüvelknyire ereszkedett le; s míg a beteg küleme naponkint javult, a viz-sérv sem állás, sem járkálás, sem pedig

köhögés alatt nem tért vissza többé. — Betegünk f. h. 16-kán elhagyta a kórházat.

TÁRSULATOK.

Természettudományi társulat.

1857-ik évi június 20-ki közgyűlés.

(Vége.)

Ha betekintünk a drezdai anyaintézetbe: az ásványvizek utánképzésének módja- és folyamatáról meggyőződhetünk.

Legelső kellék itt a vegytiszta víz, mely lepárolás által nyeretik. És hogy a víznek netalán szaga, melyet az ércedényektől kölcsönözhetett, megsemmisíthessék, még egy faszénnel töltött hengeren is átszűretik. A naponként megkivántató több ezer palacknyi vizet, a gőzgépnek célszerűleg épített kazánja adja.

Szénsavas meszet, vagy szénsavas keser-éleget kénsav által bontván, nyerik a szabad szénsavat. E szénsav miután bizonyos készülékben minden tisztálanságtól megmentetett, tetszés szerint vezetetik a szénsavgyűjtő külön edénybe. Mialatt nagyon ügyelnek arra, nehogy szabad lég járuljon hozzá, mert az, élenyítő hatalmánál fogva, a szénsavas vasélecsnek nagy ellensége.

Minden szénsav-gyűjtő edény csövek által van egybekötve a szívó és nyomó szivattyúval. E szivattyú gőzgép által mozgattatik. Épen e szivattyú nyomja a szénsavgyűjtő edényekből kihúzott szénsavat az intézet több helyeire; nevezetesen: azon önhengerekbe, melyekben az ásványviz készíttetik. A szilárd anyagok pedig melyek ez, vagy amaz ásványviz alkotórészei lesznek, előlegesen a vegyműhelyben — lepárolt vízbeni ujjolagos oldás által — vegyileg tisztákká tételnek. Az üres palackok, keves langyos vízzel töltve, bizonyos köridomú s végén ecsetalaku kesével, — melyet a gép célszerű készüléke rendkívüli gyorsasággal és erővel forgat tengelye körül — tisztíttatnak ki. Egy munkás az így megtisztított üvegeket hideg vízbe mártja, másik a dugaszt illeszti rá dugaszoló sutuval. Negyedik helyen végre a palackok szénsavval töltetnek meg. Nevezetesen a dugóval ellátott tiszta üveg, egy vízzel tölt kádba meríttetik a végett, hogy a kád fenekéről fölemelkedő és szénsavat vezető cső, a víz alatt megnyitott palackba eresztetvén, az oda nyomult szénsav minden vizet kinyomjon az üvegből. Mire a szénsavval telt palack viz alatt újra bedugatván, minden szabad légtől mentten szállíttatik a töltögetés helyére. Végre a fönnemlített hengeralaku ónedények az ásványvizek vegyítésére, s a palackok megtöltésére rendelvek. Miután azon ónedények lepárolt vízzel megtöltettek, szivattyúk által annyi szénsav vezetetik azokba, mennyit az alkalmazott súlymérték szükségesnek mutat. Ezután a pontosan kiszámított anyagok — mint ez vagy amaz ásványviz alkotórészei — kellő mennyisége, oldott állapotban adatik az önhengerekbe; még pedig oly készülék segítségével, mely a földköri lég betódulását tökéletesen gátolja.

Az anyagok bármely sorozatbani vegyítése nem közönyös dolog; mert a kellő sorozat kifürkészése sok évi vizsgálódás eredménye. Tapasztaltatott jelesen: hogy ugyanazon anyagok más sorozatbani vegyítése, oldatlan csapadékot, és így zavaros ásványvizet képez.

Ha már minden szükséges anyag kellőleg egybevegyítve van, a fönne leirt módon szénsavval ellátott palackok megtöltetnek. Töltögetés alatt a szivattyúk szakadatlan működnek, hogy az elpárolt szénsav pótolhassék, és hogy minden egyes ásványviz kellő nyomási erejét föltartani lehessen. A töltögető gépen alkalmazott csaphoz oly szorosan illesztetik a palack nyiladéka, hogy szabad lég hozzá nem férhet. E csap megnyitvatván, a folyadék szabadon ömlik a palackba, mialatt az előleges töltögetésből fölösleges szénsav, a csap belsejében alkalmazott készüléken át szabadon távozzhat. A végleges dugaszolás — az ásványviz természetétől szerint —, vagy szabad kézzel vagy dugaszoló géppel,

történik. Az illető munkás azonban, mindkét esetben vassodronnyos álarcot visel, nehogy az üveg történhető szétpattanása sérelmet okozzon. Ezután a palackok ónsodronnyal bekötve, az illető ásványviz nevével bélyegezve, forgalomnak adatnak át. Jó dugaszal ellátott üvegekben, — melyek kiválasztására mindig nagy gond fordíttatik. — évekig eláll a víz a nélkül, hogy gyógyerejéből valamit vesztené.

Ez intézet másik részét képezi a Struve-féle ivó-intézet. Ennek feladata: minden gyógyvendégnek oly üde és erőteljes vizet szolgáltatni, minő csak az eredeti forrásnál kapható.

E végre a különféle ásványvizek ónedényekben tartatnak, melyekben a megkivántató szénsav-mennyiség célszerű készülék által mindig szabályozva van. Ugyanazon intézkedéstörténik — még pedig legnagyobb szigorral — a gyógyviz hőmérsékletére nézve is.

A jelenleg főnálló hasonló intézetek közt a berlini „Dr. Struve-Soltman intézete” cím alatt, belszerkezetének nagyszerűsége, kelendősége, és szélesen elterjedt híre által első helyen áll. A kies, zöld pázsittal s igéző virágokkal borított környék, mely naponként gőzerő által öntöztetik, mindenki figyelmét méltán magára vonja. E mellett, dícséretes említést érdemel még a drezdai anyaintézet, — melynek gyönyörű parkja nemrég nagyított, és szépített. Ezen terjedelmes parkban, a természetnek jó szerrel minden országa képviselve van. Kivált a virány (Flóra) meglepő. Fényes társalgási termek, tó, szökőkút is van benne s általában semmi sem hiányzik, mi a kedélyre jó hatást gyakorol. Esős időben, a szép és tágas födeles sétahely használtatik. Megfordulnak itt angol, francia gyógyvendégek is. 1856-ki fűrdőszakban Aug. 12-ig 450 vendéget számlált. A drezdai vízgyógyintézet mintegy 24 egyént foglalkoztat.

A lipsei ivó-intézet a világhírű Gerhard-féle kertben van rendezve, hol Poniatovszky síremléke látható.

A kölni intézet a fűvészkertben áll, honnét meglepő kilátás nyílik a fölséges székes-egyházra.

A brighthoni intézetre, a tenger közel fekvése bűvös ködfátyolt idéz, míg a sűrű fákkal borított kert, a különben faszegény vidéken nagy vonzerővel bír.

De legnagyobb szerű még a pétervári intézet, mely császári bőkezűség szüleménye. Magas, oszlopos nagy csarnoka igen diszes. A császári család számára külön mulató helyet bír. Külsőleg is nagyszerű, és a város palotái közt méltó helyet foglal.

A nevezettek kívül következő helyek bírnak még hasonló intézetekkel: Moszkva, Varsó, Kiew, Odessa, Riga, Königsberg, Boroszló és Hannover. Ezen intézetek száma eddigelé összesen tizennégyre szaporodott.

A Struve-féle intézetekben szép példáját látjuk annak: mi úton és módon segít magán — a tudomány szövetnekének fényénél — oly nemzet, mely egy vagy más szükségének fődözésére mesterséges eszközökhöz nyúlni kénytelen.

Édes magyar hazánkat a jótékony természet leghatályosabb ásványvizekkel oly bőmértékben áldotta meg, hogy azok hiányát müleges uton pótolni szükségtelen.

2-or A társulat első elnöke, a választmány által rendben talált pénztár örvendetes állapotáról tett jelentést. Mult évi Decemb. végével a pénztárban 409 ft. 30 kr. találtatott. Azóta 1170 frttal növekedvén a pénztár, jelenleg 1579 ft. 30 krral rendelkezhetik. A kiadás 1857-ik év Január 1-től Junius 20-ig, 359 ftra rugott. És így a pénztári készlet mostanában 1220 ft. 30 kr. teszen. A tények ily állása mellett, a társulat a közjóra irányzott célait mindinkább érvényesítheti. Működésének egyik eredménye az „Évkönyv” harmadik kötete még ez évi Julius végével kerül ki sajtó alól. A pénztár kedvező állapota megengedi, hogy az „Évkönyv” számára elfogadott munkálatok díjaztassanak. Így az eredeti dolgozat iver 30 frtot, fordításért 16 frtot, a szerkesztésért pedig iver 10 frtot ad a társulat.

3-or. Új tagok választására került a sor. Rendes tagokul választattak: Tomori Anasztáz, Korizmics László, Hunfalvy János, Szirmay Ödön, Kiss János, Dr. Menner Adolf, Dr. Lyakovics János, Dr. Lendvay Benő, Oszwald Lajos, Chyzer Kornél, Tóth Sándor, Dr. Márki József, Bula Theophil, Dr. Richwalsz-

ky Antal. Levelező tagokul: Dr. Hauer Ferenc, Dr. Hörnes Mór, Dr. Foetterle Ferenc, Szedlács György. Dr. Batizfalvi, m. titkár.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Az illó olajok közé kevert olcsóbb olajok, különösen terpetinolaj fölfödözése és kémlet módja.

Gehe, a dresdai „Gehe és társa” kereskedőház főnöke 1854-ben a német gyógyszerész-egylet tagjainak 10 Lajos-aranyat tűzött ki a következő föladat megfejtésére t. i.

„Földöztessek föl valamely biztos, nemcsak szakemberek hanem még avatlanok (laicusok) által is, könnyen használható kémszer a legjelesb illó olajok közé elegyített terpetinolaj fölfödözésére. Ezen föladatot Heppé G. S. Lipcsében kielégítőleg megoldotta; miért is is a kitett díj neki oda ítéltek.”

Az illó olajokhoz elegyített terpetinolaj fölfödözésére eddig ajánlott módszerek következőkből állottak:

1. A vizsgálandóolaj kéz közt dörzsöltetik a terpetinolaj szaga észlelhetése végett; vagy papír szeletet mártva bele azt meggyújtották, s kevés idő múlva ráfúttak, midőn a terpetinolaj szaga, ha tetemes mennyiségben volt keverve, fölismerhető.

2. A kémlendő olaj hasonmennyiségű 80% borlélrel össze rázaték, miben az, ha hozzá terpetin- és is-, vagy édes köményolaj volt keverve, teljesen föl nem oldott.

3. A terpetinolaj egyáltalában nem képes föloldani a szantalpirt (santalum). — szantalfában először Pelletier által fölfödözött vörös festanyagot, — ellenben ugyanezt sok más illó- különösen élenytartalmú- és zsiros olaj föloldja; e szerint az illó olajok szantalpir oldó képessége terpetinolaj által kisebbitetik.

4. Sok illó olaj iblannyal (Jod) összetéve, semmi puffanást nem szenved; ha pedig azzal terpetinolaj tétetik össze, élénk puffanás történik, még akkor is, ha illó olajhoz csak kis mennyiségben volna terpetinolaj keverve.

Ámbár Heppének a terpetinolajat kizárólag jellemző szert fölfödözni nem sikerült; mindazáltal az általa sikerrel használt kémszer elég arra, hogy általa a terpetinolajat legtöbb éleny-tartalmú olajban kimutathassuk; mely mind a mellett is hogy élenytelen olajok — minők citromolaj, borókaolaj — kényszerítésénél nem alkalmazható, az élenytartalmú illó olajok kémlésére nagy fontosságú. Ezen kémszer, légsavas kéklény-réz (nitroprussidum cupri) melynek mielőtt használatára áttérnénk, készitési módját szükség közölnünk.

A légsavas kéklény-réz (nitroprussidum cupri) légsavas kéklény-szikegéből (nitroprussidum natrii) készítjük, mely utóbbinak előállítására veszünk 8 lat sárga vérülsót (prussias lixivae et ferri, v kalium ferro-cyanatum flavum), ezt finom porrá törve, egy téres egyenes hosszú-bönyakú gömbölyű üveg-edénybe tesszük, s 20 lat 1,20 fajsúlyú légsavval (acid nitricum) leöntjük; mire hatalmas pezsgés és tetemes gőzkifejlés következik; — mely gőzök behellésétől gondosan óvakodnunk kell; mert azok légsavon kívül (acid. nitrosum) még kéksavat is tartalmaznak, melyről jól tudjuk hogy villámgyorsan ölhet. Ha az oldatot egy éjén át nyugton hagyjuk, a képződött salétrom aljára kijegedzik, melyről a folyadékot másik hasonló üvegbe letöltve, vízfürdőben mindaddig emésztjük, miglen egy kis megszárt része kénsavas-vasélecs (sulphas ferrosus) oldatával már nem kék, hanem agyagpala-szürke színnel csapad; mikor aztán a folyadékot kétannyi terjű lepárolt vízzel föleresztjük és légsavas szikeleggel (carbonas natrius), tökélyesen közönyitjük, szorgosan gondoskodván, nehogy csak kissé is tútelítsük; most a folyadékot forrásig hevítjük, s kihülés végett félre tesszük, majd az ez alatt képződött barnazöld csapadéktól szűrés által megtisztítjuk. Ezen légsavas kéklény-szikeget tartalmazó oldathoz most már mindaddig adunk kénsavas rézéleg- (sulphas cupri) oldatot, mig csak csapadék képződik, mely csapadék nem más, mint az alkatrészek kicserélése által támadt légsavas kéklény-réz, mit kellőleg kimosva s gyöngye hönél teljesen kiszáritva, használat végett elteszünk. E kémszer az illető kémletekre kö-

vétkező általános módon használjuk; egy csekély átmérőű 3—4 hüvelyk hosszú tökélyesen tiszta és száraz kémüvegcsét (Probette, tubus reactorius) hosszának negyed, legfőlebb harmadrésze a kémlendő olajjal megtöltünk, s abba 2—5 milligramm (körülbelől, annyi mint egy kis gömböstyű gombja) finom porrá tört és tökélyesen száraz légsavas kéklény-rézet vetünk, ezt az olajjal jól összerázzuk s borléllámpa lángja fölött — a kémüvegcsét nehogy tartalma kifecskendeztesse kissé ferdén tartva — forrásig hevítjük; midőn már néhány másodpercig így főztük az olajat, félretesszük hogy kihűljön s a por belőle az oldalára lerakodjék. — Ha az így kezelt olaj nem tartott terpetinolajat, akkor a poros csapadék — a szerint, mint a kémlt olajok származásukra, színükre s egyéb sajátosságukra nézve egymástól nagyon eltérnek, — vagy fekete vagy barna vagy szürke színben tűnik elő; nemkülönben a fölötté álló olaj eredeti színében a hozzáadott kémszer mennyisége szerint többé-kevésbé módosulást fog szenvedni, t. i. többé-kevésbé sötétebb színűvé lesz. Ha pedig a kémlt olaj terpetinolajjal kevertetik, akkor a csapadék vagy szép zöld vagy kékeszöld színű lesz, a fölötté álló olaj ellenben vagy szintelen marad, vagy gyöngye sárga színt vált; s mentől tovább áll ülepedés végett az olaj, annál földtűnőbb lesz, mind az olaj, mind a csapadék színe.

A légsavas kéklény-réz magában véve egészen halvány kékeszöld színű, a terpetinolaj hatására még érzékenyebb színezetű lesz; az pedig, hogy a kémszer valamely élenytartalmú olajban fekete, barna, vagy szürke színűvé módosul, úgy látszik abban találja magyarázatát, hogy a kémszer élenytartalmú olajokban közelebről még ki nem puhatolt vegyi változást szenved, mely élenytelen olajok ugyanazon időbeni jelenléte által azonban csak bizonyos kimért viszonyban tartóztatható föl. Ha a kémszerből többet alkalmazunk mint mennyinek hatása a jelenlévő terpetinolaj mennyisége által akadályoztathatnék, vagy mérsékelhetőnek; akkor az üledék csakugyan sötétebb színű lesz; nemkülönben akkor, ha az illó olajat a kémszerrel együtt huzamosan és erősen hevítettük; minek folytán a könnyebben illó terpetinolaj elgőzölt; egyébként megjegyzendő, hogy különböző illó olajok a légsavas kéklény-réz különböző viszonyokban képesek változtatni, mit földeríteni ezutáni puhatolások tárgya leend.

Az eddig mondottakból következik, hogy biztos eredmény elérésére csak kis mennyiségű légsavas kéklény-réz alkalmazása szükséges; különösen oly esetekben, hol a hamisítás csak kis mennyiségű terpetinolajjal történt; ez okból minden esetben tanácsos marad a kémlendő olajhoz kezdetben egészen kevés kémszer adni, és így észlelni tovább az adott mód szerint az eredményt, s ha megvagyunk győződve az olaj tiszta-, vagy tisztatlansága felől, adhatunk beléje nagyobb mennyiségű kémszer egy részt azért, hogy ha az olaj tiszta volt, azt a kémlet jobban igazolhassa; másrészt azért, hogy ha az olaj tisztatlan volt, a hamisítás annál tisztábban és biztosabban kitűnjék, meg hogy a jelenlévő terpetin- olaj mennyiségére körülbelől következtetést vonhassunk. A csapadék minőségének minél pontosabb megítélhetése szükségünk van egy kis kézi nagyító üvegre (Loupe), mellyel az üveg fenekére rakodott csapadékot alulról fölfelé nézve szemlélhetjük.

Miután az élenytelen illó olajok — mint a fentebb mondottakból kitűnik — a légsavas kéklény-réz nem változtatják, azon tünetmények jönnek egyenkint tekintetbe, melyeket nevezett kémszer az élenytartalmú olajokban okoz, mik gondos vizsgálatok nyomán következőleg rendezvők.

Ernyősnövények olajai. Olea Umbelliferarum.

1. Köményolaj. Oleum Carvi.

a) A kömény magvaiból.

Kísérletekhez részint üde lepárlású és töményített (rectificált) szintelen, részint már több év előtt lepárolt köményolaj vétetett. Ha az üde lepárlású olajat légsavas kéklény-rézzel hevítjük, ez utóbbi a forrás alatt sötét zöldes-szürke vagy piszkos szürke színűvé válik, s az olaj a hozzáadott kémszer mennyisége szerint többé-kevésbé sárga színű lesz. Az olaj, csapadék finom szétoszlása miatt, mi a légsavas kéklény-réz bom-

lasi terménye tartósan piszkos zavaros marad, míg terpetinolaj hozzáadásánál, vagy csak terpetinolaj és köményolajból álló keveréknél is, a kékszöld színű légsavas kéklény-réz sokkal gyorsabban leülepszik. Mentől hosszabb ideig főzzük az üde lepárlási köményolajat a kémszerrel, annál sötétebb lesz csapadéka. Az újból le nem párolt, vagy évek óta állott olajnál úgy látszik, valamivel előbb bomlik a légsavas kéklény-réz mint az üde lepárlási olajnál; a csapadék is gyorsan sötétté, csaknem feketévé válik.

Ha a köményolaj ezen fajtáihoz terpetinolajat, s ahhoz kis mennyiségű kémszerrel (a kémszer alatt e munkálattal folytan mindig légsavas kéklény-réz értendő) adunk, s a fentebbi mód szerint hevítjük: a terpetinolaj jelenléte akadályozni fogja a kémszer fölbomlását, ennél fogva a sötét piszkos-szürke csapadék származását, s mindkét olaj elegye úgy viselkedik mint a tiszta terpetinolaj.

Vegyünk elő két kémüvegcsét; adjunk egyikbe tiszta másikba terpetinolajjal kevert köményolajat, s mindegyiket kémszerrel kellőleg ellátva hevítsük; nagyon tisztán látni fogjuk, mint kezd a tiszta olaj csakhamar zavarodni, s ha ezt még egy pillanatig főztük, az üvegeket félre tehetjük. Meghűlés után, midőn az olajok teljesen kiderültek, a különbséget tisztán látni fogjuk. (Oest. Zeits. für Pharm.)

(Folyt. köv.)

Egyveleg.

*Kezüinknél van egy orvostudor barátunkhoz irt amerikai levél New-Yorkból. Író Sz. hazánkfi, ki ott maga is orvoslást gyakorol, a szabadvilágbeli közegészségi ügyre nem igen vi-

ditó fényt derít. Az orvosi gyakorlatra vonatkozólag említi, hogy szakában fényes állást ott is — csak úgy mint másutt — csupán az vihat ki, a ki pazarfényvel lakik, tudományához egy-kis charlatanériát is csatol, ismeretséget hajhász, társas viszonyokba elegyedik stb. Vannak ott is, úgymond, zúgorvosok, kik napról napra eltengenek; például E. S. magyarok, G. ki nagy zajt üt, de adósságra; házra nem tett szert, pedig az ott olcsóbb mint Pesten. Van sok olyan orvos ki gyakorlata mellett tápintézetet tart, másnak neje és leányai varrónők; más gyógyszerzárral utazik; más megint szivargyárat állít, mint celeberrimus Sz. — úgymint a levélíró — hogy élhessen, és a szivar neki több jövedelmet hajt, mint az orvosi gyakorlat. Ott a nép társulatokba szövetkezik, s gyűlhelyeiket Loge-nak nevezik; van szabad kömives, orpheler, sz. József, Jézus szive s több ily társulat. Ha ily társulat egy orvost véletlenül fölkarol, ennek valamivel több és jobb a dolga; de tudósító független, és marad. — Van azonban Amerikában idő, mikor az orvosok boldogulnak! ha dögvész lepi meg a tájat, minők cholera, émelykór stb. olyankor uton-utfélen kapkodják az orvost, s ha ilyen, ez alkalommal sem tud szerezni: sült bolognd! Akor szokás egy látogatásért 10—20 dollárt előre fizetni; s ha ezt nem teszik, az orvos lépést sem tesz, bárha a polgártársak halomra hullnak. Badarságképen melléki író fölmerült eszméjét az emberbecsről, midőn a rabszolga-kereskedést a déli tartományokban föllevenedni látja. — Végül emlegeti a barangolókat által országsszerte árult titok-fajszereket minden néven nevezendő kór ellen. A sok szer, por, labdacs, zagyva közt, hogy különböző népek fajszerei is képviselve legyenek, bizonyos gyógyszer kinálgatja saját találmányát, minek neve: tinctura paprika.

Heti kimutatás

a pestvárosi köz-kórházban 1857-iki Junius 29 — Julius 5-ig ápolat betegekről.

	Felvétetett						Gyógyult						Megment						Visszamaradt					
	Beteg		Gyerm.		Elmek		Beteg		Gyerm.		Elmek		Beteg		Gyerm.		Elmek		Beteg		Gyerm.		Elmek	
	férf.	nők.	szülők	flu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	flu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	flu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	flu	lány	összeg
Junius 29-kén . . .	8	2	1	—	—	12	10	5	—	—	—	15	1	—	—	—	—	1	187	208	2	1	—	427
" 30-kán . . .	18	9	—	—	1	29	10	19	—	—	—	30	1	—	—	—	—	1	194	198	2	1	—	425
Julius 1-én . . .	11	12	—	1	—	24	2	5	—	—	—	7	—	1	—	—	—	1	203	203	3	2	1	441
" 2-kán . . .	10	5	—	—	—	15	6	2	1	1	—	10	1	3	—	—	—	4	206	203	2	1	1	442
" 3-kán . . .	13	4	—	—	—	17	3	3	—	1	—	7	1	—	—	—	—	1	215	204	2	—	1	451
" 4 " . . .	12	5	—	—	—	17	11	4	—	—	—	15	1	1	—	—	—	2	215	204	2	—	1	451
" 6 " . . .	13	1	—	—	—	14	10	1	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	218	204	2	—	1	454

E hét folytán a kórjárvány azon változáson ment át, hogy a mellhártyalob és hagymáz fajai megkevesbedvén minden előforduló kóreset csak szórványos, s így semmi nemű kór járványképen uralgóvá ki nem fejlődött. — E kór-egyensúly mellett a közegészségi állapot igen kedvezőnek mutatkozik, minthogy a betegek száma alig növekedvén, a holtaké szembetűnően kevesbedett. A bujakór ismét alább hagyott. Hányászékés nem mutatkozott. Gümőkór még eléggé számos.

HIRDETÉSEK.

(1—3)

DREHER IGNÁC

Sebész-eszköz és kötszer készítő Pesten, ajánlja nagy tárat, melyben legfinomabb angolacélból készült, ujdonalaku és kitűnő ióságú sebész eszközök bőségben találhatók, u. m. sebész tárcák (Taschen-Etuis) 8, 10, 12, 16, 20, 25, 30, 40, 48 pfrt értékig; nagyobb készülékek, u. m. boncolás- csonkítás- agylékelés- szülészet- fogászat- szemmütét- köpülőzéshez szükségesek, nemkülönben mell- has- hughólyag- vizesér csapoló műszerek. Mindezekből nagyválasztékú mennyiség van készen; ugyanazért bármilyen megrendelésnek gyorsan eleget tehet.

Továbbá, kaphatók nála rugalmas mézgából: dugszálak, pöcsapok, csecskupacsok, tejszivók, sérvkötők, különféle felkötők, szopó- itató edények, légzetők, (respirateurs) öncsörzésre csőreszivattyúk és mindenféle fecskendők.

Árúbolt Pesten hatvani utcában az orvosegyetem mellett 11. sz.

(1—3)

PFEIFER FERDINAND-nál (azelőtt Emich Gusztáv) épen most jelent meg, s általa minden könyvtár által megszerezhető:

Pepsin

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dyspepsie und Consumption, von Dr. Lucien Corvisart. Aus dem Französischen. Herausgegeben von Joseph von Török Apotheker. Pest 1857. Verlag von Ferdinand Pfeiffer. Preis 1 fl. CM.

A pepsin az orvosi gyakorlatban mind nagyobb-nagyobb tért nyervén, e jelen munka, melyből az orvos a pepsin használatára, a gyógyszerész a pepsin készítésére becses utasítást merithet, kétségen kívül kedvesen fog fogadtatni.

Müller Emil könyvnyomdája. 1857. Pest, Dorottyaúta 12. sz.

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények a
Hírtetések közötti soroként 8 p. krért.

Megjelenik minden esütörtökön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél utján 10-dik szám., és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvárlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A Sauer tanár által javalt kénsavas réz-éleg mint a tüdőlob sajátszere. Közli dr. Poor I. — Nagel E. tan. seb. kóródaja Kolozsvárott. Az 1856/7 tanév nevezetesebb esetei. Közli Bartha J. — Kórházi gyakorlat. Váltó szemle. Dr. Grósz Lajos. — Természettudományi társulat Julius 7-ki szakgyűlés. — Gyógyszertani közlemények: Az illó olajak közé kevert olcsóbb olajak kémletmódja. (Folytatás). — Egyveleg. — Hetikimutatás a p. v. közkórházban 1857. Julius 6—12-ig, ápolt betegekről. — Kinevezések. — Pályázat. — Hírtetések.

Tarca: A víznek a szervezettől elvonásáról, s mulékony szürke hályog képződéséről. Közli Chyzer Kornél.

A

SAUER TANÁR ÁLTAL JAVALT KÉNSAVAS RÉZ-ÉLEG

mint a tüdőlob sajátszere.

(Cuprum sulfuricum qua specificum in pneumonia).

Közli dr. Poor Imre.

I.

Igénytelen közlésem célja, közzétenni a tüdőlob szerencsés gyógykezelésének eredményét; s bebizonyítani, hogy az itt fölmutatott eredmény koránsem tartozik a kivételek sorába; különösen pedig a tények szakavatott elemzése által bizton megállapítani azt, hogy ennekutána a tüdőlobnak — a túlróstonyos vérvegyűtüdőlobot értem, — sükerteljes gyógyítása legtöbb esetben a betegnek, meg okszerű orvosának akaratától függ.

A kénsavas réz-éleg (kénsavas rezeg, Schwefelsaures Kupferoxyd, cuprum sulfuricum, sulfas cupri = $\text{CuO} + \text{SO}_3 + 5\text{HO}$) maiglan leginkább mint hánytató szer ismeretes az orvosok előtt; ugyanazt a gyógyszer-tan (pharmakologia) a vérmásító (alterans) és lobellenes (antiphlogisticus) gyógyszerek közé sorozá. Élettani hatását illetőleg a gyógyszer-tudósok azt írják felőle, hogy nagyobb adagban (1—3 szemer) nyújtván, émelygést, hányingert, hányást, — kis adagokban ($\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{2}$ szemer) huzamos ideig vétetvén, szárító méreg gyanánt rezes bél-görccsöt (colica cuprea), vagy, a mi valószínűbb, rezes bellobot (enteritis cuprea) idéz elő. Gyógycélból a kénsavas réz-éleg zsugorodást eszközölő hatásánál fogva külsőleg a nyákhártyák túlságos elválasztási bántalmaiban (p. hugycső-takárban), — belsőleg pedig egyedül a gyermekek

hártyás gégelobjában (croup laryngeum infantum) használtatott, és pedig jó sikerrel.

Itt okszerűleg ötlök eszünkbe ama kérdés, vajon mi-féle gyógyjavallatra nyújtatik hártyás gégelobnál kisdedeknek a kénsavas réz-éleg? Némely orvosok azt állítják, hogy a kénsavas réz-éleg hánytató erejénél fogva hatályos épen úgy, mint egyéb hánytató szer a terjedelmes hörgtakárban (bronchorrhoea), tüdővizdagban (oedema pulmonum) stb, hatályos t. i. ott, hol a légutak szűkülése v. elzáródása miatt a légerekedési rohamok (insultus asthmatici), fuladással fenyegetnek; ekor a kénsavas réz-éleg előidézte hányás kitakarítja a légerekedést föltételező hártyát a gégeből. Mások, kik a hártyás gégelobot egyszerű de sajátságos idegbajnak (neurosis), névszerint hangszálag-görccsnek (spasmus glottidis) nézik, látván a kénsavas réz-éleg jótékony hatását hártyás gégeloboknál, annak idegbaj-ellenes (antinervinus) gyógyhatást tulajdonítottak a hányborkó (tartarus emeticus) példájára; mit elhinni annál okszerűbbnek látszott, minthogy a háromaljos kénsavas könleg-réz-éleg (cuprum sulfuricum ammoniacale = $2\text{CuO} + \text{NH}_4\text{O} + \text{SO}_3$) szinte idegbajokban sükeresen használtatik. Mindegyik vélemény bir némi valósággal, de egyik sincs a lobbhártyás betegség lényege ellen irányozva, hanem egyes körjelek utáni kapkodást árul el. Ha hártyás gégelobnál a nyújtott kénsavas rézéleg csupán azért gyakorol gyógyhatást, mivel hánytató s hánytatásközben a gége lobbhártyája is kilöketik, akkor: minő gyógyjavallatra adja az orvos kisdéd betegének a kénsavas rézéleget a kór előbbi szakáiban, mikor még tudomásunk szerint lobbhártya nincs képződve? (a lobbhártya illetén gégelobnál a kór harmadik szakában képződik);

T Á R C A.

A víznek a szervezettől elvonásáról, s mulékony szürke hályog képződéséről.

Kivonatban közli Chyzer Kornél.

A földkéreg legnagyobb része víz. Nem csoda ha ezen kéreg termékei, a szerves testek, legnagyobb részt vízből állanak. Minden szerves anyag képződéséhez, s a már szervezett föntartásához ezen test megkívántatik; mert nélküle semmimű vegyi folyamat nem létesülhet. Corpora non agunt nisi fluida.

Az állat ép állapotban csak akkor lehet, ha a víznek bizonyos, határozott mennyiségét veheti föl szerveibe, és sok ép-

*) Lásd Dr. F. K u n d e Ueber Wasserentziehung und Bildung vorübergehender Katarakte. Siebold und Kölliker's Zeitschrift für wiss. Zoologie. VIII. köt. 4-ik füzet, a 466 s. k. l.

életi és kórtüneményekről sokkal tisztább fogalmaink lehetnének, ha képesek volnánk meghatározni a szervek vizeztartalmát. A víz mint oldó szer, mint fölszívódási anyag, s valószínűleg mint vegyi hatány (agens) annyira folyik a test működéseibe, a vér vegyületbe s táplálásba, hogy mennyisége változásai lényeges következmények nélkül nem képzelhetők. Hanem mi már annyira megszoktuk azt közönbös testnek nézni, hogy különös figyelmeztetés nélkül eszünkbe sem jutna, miszerint az a test némely lényeges szöveteire valósággal életvesztélyessé is válhatik. Az élettudósok föladata kipuhatolni a víz jelentékenységét. Mily fontos az némely zsigerek működésénél, a következőkből tűnik ki.

Eckhardt megmutatta, hogy a béka átmetszett idege, ha vizet vonnak el tőle, rángást idéz elő; s Köllikernek sükerült a már kiszáradt, s visszahatást nem gyakorló ideget megnedvesítés által új életre ébresztetni. Tapasztalta továbbá

miképen gyógyul meg a hártás torokgyíkban szenvedő beteg a rézeleg használata mellett hányás nélkül is? Ki a kénsavas rézeleget semmi egyébnek mint hánytató szernek tartja, miért nem rendel gyöngé betegének inkább zsongító hánygyökeret (*radix ipecacuanhae*), mint gyöngítő vérmásító kénsavas réz-éleget? Van haszna a hánytatásnak is, nem tagadjuk; de csak akkor, ha már lobbártya csakugyan van jelen a kórgócbán, s a láz lecsillapodott; mert, mit használ egyik lobbártját kiküszöbölni, ha a lázas vér a sebhely helyen ujat készül lerakni? ha pedig láz nincs többé jelen, az esetben a hánygyökér használata is célirányos. Ebből kiviláglik, hogy a kénsavas rézelegben más, nem pedig a hánytatási tehetség az, mely leküzd a hártás gégelob életveszélyes rohamait. — Tegyük föl, meg nem engedvén, hogy a hártás gégelob idegbaj; honnan fogjuk származtatni ekor az ilyféle gégelobbal együttjáró loblázat? Van é idegkór — a váltólázat meg kehrángást (*tussis convulsiva*) kivévén — melyet láz kíséren? Van é idegkór, mely a bántalom gócbán izzadmányt, hártát képezzen? Mi még tiszta idegbajban lázat nem látunk, nem olvastunk; tudomásunkra a kórbonctan sem födezett föl lobterményt egyedüli idegbántalmakban. Előjönnek ugyan hártás gégelobnál légrekedési rohamok; de ezeket már jóval előbb láz előzi meg, melyhez tompa torokfájás, rövid gégeköhögés stb. társul; az idegrendszer visszahajlasi törvénye (*lex reflexionis*) szerint az idegvégekkel bőven ellátott szervek hatályosb izgattatása visszahajlasi göröcsöket (*spasmi reflexorii*) gerjeszt a túl-izgattott részeken; ugyanezen elv szerint a géének lobszerű izgattatása a bolygideg közvetítésével visszahajlasi a géében hangszálag-göröcsöt (*spasmus glottidis*), következőleg légrekedési rohamokat idéz elő; e szerint a gége hártás lobja, s a hangszálag-göröcs közt oki viszony létezik; az előbbi az ok, a hangszálag-göröcs pedig az eredmények egyike. Ezen visszahajlasi göröcsnél fogva a hártás gégelobot idegbajnak nevezni épen oly helytelen volna mintha valaki, teszem azt, a szivbillentyűknek lob után fejlődött összenemillését azért mondaná idegkórnak, mivel az éjenkint légrekedési rohamokban tör ki. Egyébiránt sok esetben épen nem hangszálaggöröcs az, mi a légrekedést, s magát a fuladást közvetlen előidézi; az erőszakosb légrekedési rohamok alatt a betegnek magas, serdülőkaskas-hangja, (mely a hártás gégelobot sajátágosan bélyegzi) mély, tompa rikácsolássá válik, mi inkább a hangszálagok zsonghiányát, lazulását, szóval hűdését mutatja. Ilyetén hűdéseknak kórtani alapjuk van, t. i. valahányszor szerves szövet lobosodik meg, az alatta fekvő sejtszövet beszűrődik,

Eckhardt hogy ha a béka elmetsett idegét töményített konyhasó- cukor- vagy borsav-oldatba tesszük, dermenet áll be; miből ő azt következteti, hogy a töményített konyhasó (*Cl. Na*) oldata vizet von el az idegtől, s ezáltal rángásokat idéz elő azon izmokban, melyeket azon ideg lát el. Ezzel azonban nem bizonyította be azt, hogy itt a *ClNa*-nak csupán physikai s nem egyúttal vegyi hatása is van; mi, mint alább látni fogjuk, nagyon valószínű.

Másképen áll a dolog száradófélben levő ideggel. Kölliker kísérlete följogosít minket annak kimondására: hogy az ideg vízvesztés következtében kóros állapotba esik, s víz hozzájárultával rendes állapotba tér vissza. Ha azonban túllépjük a fölveendő mennyiség határát, akkor is visszahatásra képtelené tesszük az ideget.

Mi az idegre érvényes, az áll az összes szervezetre is. Így ha egy élő békától bizonyos mennyiségű vizet elvonunk, az

az érintett izomrostok pedig hűdöttekké lesznek; ugyanígy fejlődik hűdés a hangszálag izmaiban; ezeu értelemben mondja Niemeyer „Dass in der häutigen Bräune Ursache der Dyspnöe und der Suffocation am häufigsten in dem seitlichen Oedem der Larynxmuskeln und in der Paralyse der Glottis zu suchen sei.“ (Vierteljahrschrift für die pract. Heilkunde 1857. II. B. S. 41. Prag). Hibáznak tehát mindazok, kik a hártás gégelobot ideges bajnak veszik.

E tárgy fölötti meggyőződésünk az, hogy a hártás gégelob valódi lobos kórfolyam; mert, mint egyéb hártaképző bajok, lobláz kíséretében lép föl, többkevesb lobterményt, izzadmánytrak le a bántalom gócbán. Hogy ezen lobos bántalomban alkalmazott kénsavas rézelegnek sükeres gyógyhatása legyen, nem kell szükségképen hányást előidéznie: elég, ha a beteg e szert apró adagokban veszi, akkorában, hogy hányás ne következék rá, mégis az ily gyógykezelés meglepő sükerü gyógyulást eredményez; azon egyszerű oknál fogva, mert a bevett kénsavas réz-éleg mint leghatályosb rostanybontó (*antihyperinoticum*) szer, rögtön csökkenti a vér rostonyának túlmennyiségét. A kénsavas réz-éleg használata előtt — mint a sok tapasztalásu Sauer tanár állítja — a hártás gégelob száz gyermek közül, kilencvenet vitt sirba; mióta pedig ugyan e szer, a hártás gégelobban közhasználatuvá lett, száz egyén közül kilencvennek élete mentetik meg. Ily fényes eredménytől ösztönözötve, Sauer tr. hét év óta észteni következetességgel ajánlotta és ma is ajánlja a kénsavas rézeleget rostanybőves véregyütődölöknél belsőkép használni; annál inkább, mint-hogy a tüdőlob véregye és kórfolyamata azonegy a hártás gégelobéval. Mit a t. tanár szóval ajánlott, azt tettel sükerült neki szentesíteni. Hét év óta minden, az egyetemi kórodára fölvevett, súlyos tüdőlobban szenvedő betegnek, hol t. i. ellenjavallatok nem tilták, kénsavas réz-éleget nyújtott; e gyógykezelésnek hét éves eredménye meglepőleg kedvező, úgy hogy e gyógyjavallatot a szenvedő emberemre nézve joggal áldásdúsnak nevezhetni. Következő cikkekben e tárgy részleteibe bocsátkozunk.

NAGEL TAN. SEB. KÓRODÁJA KOLOZSVÁROTT.

Az 1856/7. tanév alatt tantárgyul szolgált nevezetesebb esetek.

Nagel E. tanár vezérlete mellett közli Bartha J. tanársegéd.

Mielőtt a nevezett kórodából némely érdekesebb adatokat terjesztenék a t. orvosi közönség elé, talán nem lesz fölösleges

megdöglük. Ha azonban a vízvesztés nem halad meg bizonyos mértéket, s ekor a békát nedves légkörbe tesszük, az teljesen magához tér. A hatás itt nem annyira a vesztett folyadék épenes (absolut) mennyiségétől, mint a viszonyos mennyiségtől függ. A szervezet nagy vízvesztéseget is képes eltűrni, ha lassankint szoktatjuk hozzá.

A vízvesztést nagyon siettető szer a *Cl Na*., melyet e célra akár szájon, akár bőrön, akár alfelen át, be lehet adni az állatnak. Következő kísérletből kitűnik az említett szer hatása.

Két egyszerre fogott, ugyanazon fajú csaknem egyenlő súlyu béka közül, melyek 15—18° R hőmérsékletű szobában üvegharang alatt 5 óráig vesztegeltek.

A semmit nem kapott 18,210 grm. súlyu a teste súlyából 4%
A konyhasót „ 18,760 „ b „ „ 13,9%

ez intézet történetéről és az országos Karolina kórházhoz viszonyáról rövid említést tenni.

Már 1831-ben a közegészségi érdemeiről ismert cs. k. tanácsos Dr. Szóts József igazgató által, a kórház néhány terme azon rendeltetést nyerte, hogy azokban érdekesebb és a tanításra különösen alkalmas kóros esetek vétessenek föl, melyek főként a kórodai tanárok élő, gyakorlati magyarázatot tarthassanak. Ez intézkedés 1834-ben a m. kormány által is megerősített, és az ifjúságnak egész mostanig gazdagon gyümölcsöző. Mind e mellett a kórháznak magának — kivált 1849 óta pénzügyi mostoha viszonya, s azon nyomasztó körülmény, hogy a kórodába fölvevett betegek ápolása által, a kórház még inkább megvult terhelve, — nagy hátrányára szolgált a kórodák kifejlődése és emelkedésének. — Az igazgató urnak e nyugzó állapotról fölterjesztéseit a m. kormány is méltányolván, újabb külön adományozással méltóztatott a kórodákat fölruházni; — sőt a szemész- és szülész-intézet, külön és független fölállításával által is gondoskodva van a sebészet eme szakai előhaladásáról, és intézetünknek többi szükségletekkel is ellátatását alaposan reméljük.

A sebészi kórodában csupán hat betegség van alapítva. E korlátolt helyzet azon kedvező körülmény által pótolatik, hogy az illető esetek miután tantárgyul már nem szolgálnak, az orsz. Karolina kórházba át tétethetnek, s így az ujan jelentkező betegek hely szüke miatt, soha a kórodából vissza nem utasíthatnak. Ezekhez járul még a m. kormány azon rendelete is, minél fogva ezután egész éven át, nemcsak Május—Szeptemberig, vétethetnek föl szemebetegek, a külön alappal bíró szemész-osztályba.

A röviden vázolt sebészi kórodába jelen tan év első felében fölvetetett 42 egyén, 23 különneű bajjal, melyek közt 14 szemkór.

Ezekből meggyógyulva elbocsáttatott 27

„ javult állapotban	6
„ gyógyulatlan	4
„ gyógyítás alatt maradt	5

Összesen: 42.

I.

Kizárt lágyéksérv sérvmetszés, csapolással.

T. G. 35 éves, nős, P. sz. m....i földmives, véres epés mérsékményű, erős testalkatu egyén, f. évi Január 9-én d. e. 10 órakor intézetünkhöz folyamodott segélyért; — egy a bal-borékban létező, gyermekfő nagyságu, vöröses, alapjával fölfele álló szivalakú, nyomásra mérsékelt érzékeny, ruganyos daganattal, mely alatt a here különállólág érezhető volt, s mely egy vékonyabb száron folytatódott a lágyék csatornán át, a hasürbe; kontatásra külső oldalán tompa, belsően pedig dobhangot adott, és homályosan érezhetőleg hullámzott; nyomásra nem kisebbedett. E tünetekhez gyakori csuklás, hányás és makacs székszorulás csatlakozott, általános cselekvő lázzal. A beteg már egy izben — 1855-ki Dec. 17. ápolatott hasonló bajjal kórodánkban. Serdülő kora óta szenvedvén baloldali szabad sérvben, azt valahányszor kicsuszott, mindig fájdalom

vagy nehézség nélkül vissza is tette, — míg egy éjjel, minden kipuhatolható ok nélkül, egy gyermekfej-nagyságu tömeg telkedott a borékba, melyet sem maga, sem egy a vidéken általa fölkerített sebész vissza nem tehetett. Akor is hasonló tünetek mutatkoztak mint jelenleg; s minthogy a visszatétel egyszerű kezelésre itt sem sikerült, — a borékra magára jeges- a külhasgyűrűtájra pedig meleg pépes borongatások alkalmaztattak, melyekre $\frac{1}{4}$ óra múlva, a 12 óra hosszáig kizárt sérv önként visszahúzódott a hasürbe; az egyén rugós sérvköttővel ellátva néhány nap múlva haza bocsáttatott.

Azóta rendszeren viselvén sérvköttőjét, sérv nem csuszott ki f. évi Január 8-ik reggelig, midőn sérvköttője alsó szíjját elfeledvén fölcsatolni, nagy teher-emelés közben sérv kitévült, s minthogy azt maga nem tehetette vissza, s még azon éjjel heves ködcsömörös (colica) fájdalmak, és émelygések jelentkeztek, 2 órányira fekvő helységéből haladék nélkül intézetünkbe hozatta magát.

Hogy itt kizárt lágyéksérvvel van dolgunk, legkevesbé sem lehetett kétkedni; még pedig alakjáról és kontatásra küloldaláról jött tompa hangzásából következtetve: bél- és cseplez-sérv kórisme állapított meg; — hogy nem here vizkór, azt a dag hirtelen kifejlődése, annak egy vékony száron a lágyék csatornába kísérhető folytatása; a beteg multja és a benne létezett dobhangból, valamint az ezen tünetekhez mindjárt csatlakozott csuklás, émelygés, hányás, makacs székszorulás- és lázból lehetett következtetni.

A helyretétel nem sikerülvén, mint előbbi itt létekor a borékra jeges, a sérvkapura ismét meleg pépes borongatások alkalmaztattak; továbbá olomecetes csőre adatott; de minden siker nélkül; sőt a beteg nyugtalanabb, csuklása és hányása gyakoribb, bőre forró, arca duzzadt, nyelve száraz, ütere kemény és sebes kezdett lenni, székszorulása folytonosan tartott. E tünetek estig nem jobbulván, nehogy a késedelem miatt veszélyesebbé váljék, műtét határozottatott.

Fölnyitván a sérvtömlő, sok tiszta savó ömlött ki, és a kizárt bélhurok sötét vörösen, s benső tartalmától erősen föl-duzzadva tűnt elő. Midőn a sérvtömlő nyílásán át az össze-szorult sérvkapu egy kifelé irányzott metszéssel tágitatván, sem a bél tartalma, sem maga a bélhurok vissza nem nyomatható; a borék- seb fölülről lefelé ismét tágitatott, a borékból az egész — 12" hosszú a sérvtömlőt tökéletesen kitöltő, és a legfelsőbb fokig kifeszült, s egy vele gyöngye összefüggésben levő izzadmánnyal borított — bélhurok egészen kibontatott, s lefosztatván az izzadmány róla, a szabadon levő egész sérv alkata szorosabban megvizsgáltatott.

Bár a sérv alakjából és külfelső részén kontatásra adott tompa hangjából ítélve azt hittük, hogy cseplez is van kizárva, az ekori vizsgálat azt mutatta, hogy azon tompa hang nem a csepleztől származott, hanem a kizárt bélhurok felső részében létezett folyadéktól és onnan, hogy a bélhurok legnagyobb része gázok által volt kifeszülve. A visszatételt pedig a sérvkapu tágitása dacára, a bélhurok két szárának összefonódása látszott gátolni. — Miután ez utóbbi látszólagos akadály is elhárítottatott, és a sérvet még egy vonalnyira sem lehetett beljebb tolni, további erőszakolás meg nagyobb veszélyt idézhe-

Hasonló eredményt mutat következő tábla is:

A békák súlya a Cl Na bevétele előtt	A Cl Na adaga	A kísérlet idő hossza	Súlyvesztés százalékokban	Egészséges béka veszített ugyanazon idő alatt
31, 5 grm.	0, 22 grm. (az alfelen)	22 óra	19 5%	5, 1%
65, 6 „	0, 4 grm. (az alfelen)	2 óra 30'	12, 5%	3, 5%
62, 3 „		2 óra 35'	23, 5%	
58, 9 „		2 óra 40'	25, 5%	
35, 45 „	0, 285 grm. (a bőrön át)	3 óra 30'	13, 7%	4 ^o
44, 5 „	0, 26 grm. (a bőrön át)	3 óra 40'	11%	1, 83%
23, 1 „	0, 15 grm. (a bőrön át)	1 óra 30'	11, 2%	1, 46%

E kísérletek végén az állatok még éltek, de azok melyek konyhasót kaptak megdögléshez közel voltak; mindazonáltal a kísérő hatalmában állott nekik előbbi egészségüket visszaadni — miről alább.

Vizvesztésen kívül a konyhasó hatása még következőkben nyilvánul: az állat a szer bevétele után nagy görcsöket kap, melyek csaknem dermenetbe mennek át; (I. E c k h a r d t fönn említett kísérletét), az izzadás nagybodásával apad az állat ereje annyira, hogy mozgása csaknem egészen megszűnik, s még hatalmas erőművi, s galváni ingerre sem hat vissza; ha hátára fektetik nem fordul meg; nyirkiszivkái, s szive megszűnnek lüktetni. A megmérgezett állat vére nem alszik meg, idegei s izmai holtá után galváningerre nem hatnak vissza. Ha a sötét száján át vette be, akkor a száj takhártyájában nagy vérbőséget látunk, hányás áll be, gyomra és belei véres nyákot iz-zadnak. Az állat hamar megszűn légzene. Ha a só végelbebe

tett volna elő: egy vékony kém-szuresapon (explorativ-troicar) a bétartalma — sok gőz és véres savó — kibocsátatott,*) mire annak falai összeesvén, a visszatétel könnyen eszközölthetett. A sérvtömlő behártyájának egy része kimetszetett, s a borék és lágyék sebe néhány öltés és ragtapasz-szalag által összeillesztetett. Két órával a műtét után ismét egy ólom-ecetesőre adatott. — A csuklás, émelygés és hányás elmúltak; a szabad szék helyre állt, sőt 3—5 nap múlva hasmenés következett, mellyel igen bűzös, nyákos, sötétbarna anyag, — hihetően a bél megfenesedett és eltasztott nyákhártya-cafataival ürített ki, — melyet nyákos főzetek és mákony által csak 2—3 nap múlva sikerült lecsillapítani.

A kór további folyama gyorsan haladt. Eleinte egy lágyéktáji hashártyalob jelent meg, mi két ízben történt nádalyozás és szürke higany-kenőcs bedörzsölések után egészen megszűnt; a seb pedig szemcsédzés által oly hamar javult, hogy az egyén f. é. Február 2-kán gyógyultan elbocsáttathatott.

Ugyanez Májusban ismét igénybe vette kóródánkat, egy tályoggal bal lágyékán, mely mellett a műtölési sebhely, durva fonalvastag és hüvelyk-hosszu heget képezett; azóta sérvkötőt nem viselt, dolgát rendesen végezte, és sérve még sem mutatkozott. — Tályoga 10 nap alatt meggyógyulván, ismét haza bocsáttatott.

(Folyt. köv.)

KÓRHÁZI GYAKORLAT.

Váltó szemlob, (Ophthalmia intermittens).

Közli Dr. Grosz Lajos cs. kir. országos törvényszéki és fogházi orvos; a nagyváradai szegényvakok gögyintézetének segéd-orvosa.

A szembajok e ritka neméről már kétszer volt alkalmam szólani, s bárha a bécsi orvosi-kar hetilapjában leírt esetem semmi vitát elő nem idézett, még is több tisztelt ügyfeleim, kik közt Nagel és Blodig tanárokat nevezem, mint kiknek mély ismereteik s bő tapasztalataik szerint, bírálni teljes joguk van, kételybe vonták e minden esetre ritkaságok közé tartozó szemkór létét, mely azonban minden kétely dacára nem szűnik e vidéken mutatkozni.

Himly és Edmonston említik meg legelőször e szemkört, amaz főkörjelekként a szivárványhártya váltó szenvedését s a halántéktáj időszakilag előforduló fájdalmait tekintik; — Edmonston a helybeli jelenségek mellett koronkinti egyetemes lázat is tapasztalt.

Beloutowitch a váltó szemlobot közönséges váltóláz után látta megjelenni, s pedig mindenkor esti órákban.

Menier négynapos váltó szemlobról szól, az egyetemes testi állapot minden változása nélkül.

Stellwag említi, hogy a köthártya sömöre (herpes conjunctivae) némelykor váltó alakot ölt, és megengedi, hogy a sugártest szabatos időben előforduló idegbántalmai — melyek

*) A műtő tanár nyilatkozata szerint, gyakorlati pályáján egyszer sem volt kényszerülve, a bécsapoláshoz folyamodni; azonban ezen műtét ovatosan végrehajtva nem veszélyes, mint számos példa bizonyítja.

tétetett, akkor nagy mennyiségű viz választatik el a belekben; ha bőre alá dugatott, ez utóbb említett jelek hiányzanak.

A mérgezés említett jelenségei közül azonban egyik sem áll be, ha az állatot vízbe tesszük. Vízbe ülve oly adagokat többször egymásután is könnyen el tűr, melyek azt szárazon kétségen kívül megölték volna.

A mérgezés fokának meghatározására biztos jelül szolgál még egy igen nevezetes és érdekes tünet. Ugyanis, ha egy körülbelül 39 grm. súlyu békának 0,2—0,4 grmnyi Cl Na adagot adunk be, rövid idő múlva látjuk, hogy szemei szaruhártyája kidomborodik, a víznedv gyarapszik, s a jégencse korább vagy később homályosodni kezd. A homályosodás az állat ereje apadásával növekszik.

Ha a jégencse nem nagyon homályos, akkor az állat legyen bár szárazon, kiépülhet a mérgezésből; de az elhulláshoz közel levő békát is meg lehet még menteni, ha az ember korán

kinadékok által gyógyíthatók — váltó szemkóroknak (Ophthalmotyposis) tekintendők.

Atyám Grosz Frigyes a váltó szemlobot mint reggeli órákban, a szemgödörtájon köthártya vörösedéssel, fényiszonnyal és könnyfolyással, egyetemes láz nélkül jelenkező szagató fájdalmat, írja le.

Az ifjabb Rosas mintegy két évvel ezelőtt, egy reggeli órákban megjelenő, s mintegy másfél óráig tartó szaruhártyahomályt mutatott elő; mely kinadékok használata után ismét elenyészett.

Szerény véleményem szerint a váltó szemlobnak különféle nemei vannak, melyek mindenike különböző körjelekkel bír. A betegség léte felől kételkedők legtöbbször azzal indokolják kételyeiket, hogy a szerzők mindenike másképen írja le a kórtüneteményeket; mi azonban csak onnét ered, hogy a váltó szemlob a szem különféle részeire hatván, nem egyenlő körjeleket támaszt, és így mint váltó köthártya-szaru- vagy szivárványhártyalob tűnik elő, melyek minden lobellenes gyógy mód mellett sem szűnnek meg; hanem rohamokként jelenkezvén, kinadékok nagyobb adagára csodamódon enyésznek el. Ha e szer használata a kór félreismerése következtében elmulasztatik, vészes utóbajok maradnak, s az állhatatos kétkedésnek nem ritkán szomorú következményei vannak.

A váltó szemlobot nem lehet közönséges váltóláz körjelenek tekinteni, minthogy legtöbb esetben minden egyetemes lázjelenség nélkül tűn elő oly időben, melyben váltóláz nem uralkodik, s oly egyéneknek is, kik váltólázban soha nem szenvedtek.

A váltó szemlob, ugymint minden egyéb váltó kór, valószínűleg az idegek működése rendetlenségéből ered, s egybenemű szemloboktól az által különbözik, hogy az állományi változások a roham végével megszűnnek; így a váltó köthártyalobnál a megvörösedett, sőt beszűrődött köthártya, a roham végén halványodik és semmi kóros változást nem mutat; következő rohamban meg a körjelek ismét előtűnnek.

Az általam tapasztalt váltó szemlobok közül következő kettőt írok le, melyek egyike mint váltó köthártyalob, másika mint szaruhártyalob mutatkozott.

1. Bernát Gáspár, Gálos-Petriből, 20 éves cipész, gyermekkorában vörhenyben s ezt követő vízkórban szenvedett; később csipzsába (coxalgia) lepte meg, minek következtében bal alvégtaga most is rövidebb a jobbnál; egyéb betegségben nem szenvedett.

Múlt hó 20-án hozzám jött jobb szemén levő köthártyalob miatt; a köthártya edényei vérteljesek voltak, állománya puffadt, könnyfolyás és fényiszony jellemezték a lob (?) nagyságát; ütérverése és egyetemes állapota rendes volt. A beteg állítá, hogy szemének leírt baja már két hét óta tart, még pedig úgy, hogy reggeli 10 órakor kezdődve délutáni 3 órakor elenyészik; ekor aztán ismét dolgai után láthat.

En a beteg 4 napig folytonos figyelemmel kísértem; — a leírt jelenetek csakugyan reggeli 10 órakor kezdődtek, legnagyobb kifejlődésüket már 1/2 óra alatt elérték, s épen ily kurta idő alatt délután 3 órakor enyésztek el.

Negyedik nap estvéjén a betegnek 16 szemer kéns. kina-

vizbe teszi. Ily módon sikerül vízbe tévés, vízből kivetés által többször egymás után jégencse-homályt előidézni és eltávolítani. (Egyes kísérletek körülményes közlését e hely szűke nem engedi).

A víznek, mint konyhasó elleni szernek hatása még nem világos. K unde azt hiszi, hogy a szervek csak akkor működhetnek, ha bizonyos mennyiségű vízzel bírnak, s hogy a szervezet a konyhasót nem érzi, ha elegendő vize van. E mellett azon körülmény is szól, hogy Cl Na-mot kapott állatok nem csak annyi vizet vesznek föl bőrük által, mennyivel mérgezés előtt bírtak, de többet; továbbá azon fontos tény is, hogy levegőn (s nem vízben) ülő megmérgezett béka is kiépülés után súlyosabb volt, mint megmérgezése előtt. Ezen esetben nyilván a légkörből kellett neki vizet kapni.

(Folyt. köv.)

déket (sulf. chinini) adtam, melyet éjjel bevévén reggel a kór-
nak már semmi nyoma sem volt, s azóta nem is jelentkezett.

2. Dalina A. 19 éves leány, mindig egészséges volt; e hó 4.
azon panasszal jött hozzám, hogy bal szeme a délutáni órákban
igen könnyezik és csak mintegy szítán keresztül veszi észre a
tárgyakat, mi azonban este 6 óra felé tökéletesen megszűnik;
úgy hogy ekor varrását ismét végezheti.

Szorgos figyelmet fordítván e szembetegre, azt találtam:
hogy délután 2 és 3 óra közt, a köthártya edényei nagyobb
mértékű vörösedése mellett, a szaruhártya felsőbb lemezei kö-
zött csekély savós izzadmány támadt, mely 6 és 7 óra közt egé-
szben elenyészett. Vizsgálatomat 5 napig folytattam, a kórjelek
azonban nagyjából, s a szemgolyóban is fájdalmak támad-
ván, a hatodik napon 18 szemer kinadéket adék be a betegnek;
mitől szembaja varázsmódon eltűnt.

Bizonyos tehát, hogy a váltó szemlob létezik, s a szem
különbféle részei lepi meg; miből a különféle leírások könnyen
magyarázhatók. Minő kórbonctani változások idézik elő e kórt,
épen oly kevéssé ismerjük, mint általában a váltólázak kórbonc-
tani okait; annyi való, hogy kinadék használatára elenyészik,
míg lobellenes gyógymódnak ellentáll.

TÁRSULATOK.

Természettudományi társulat.

1857-ik évi július 7-ki szakgyűlés.

1. Sztoczek József tanár a Jedlik-féle galván eleme-
ket, alapos számítás s tudományos buvárlat nyomán közvetle-
nül hasonlítván össze a Bunsen-félékkel, kiderült: hogy a Jed-
lik-féle elemek, a használatban levő legjobb Bunsen-félékkel a
versenyt tökéletesen kiállják.

2-or. Dr. Szabó József tanár, a budai vasas keserű
forrásról értekezett. Minekutána Dr. Wagner D. vegybontása
nyomán (lásd lapunk 2. és 3. sz). ezen viz különbségét a többi
budai keserűvizektől kimutatta, mely glauher só kisebb, széns.
vasélecs tetemesen nagyobb mennyiségében, s azokon kívül még
széns. cselélecs (Manganoxydul) jelenlétében áll: áttért annak
földtani méltánylására, az egyes alkrészekre nézve.

Közvetlen agyagból ömlik ki a víz; ez szolgáltatja a
kovasavat, a timföldet, s az égvényeket, melyek közül a szik-
éleg túlmennyiségben levén, igen kíváncsi teszi magának
az agyagnak pontos elemzését is. A tetemes keserűföld- (magne-
sia) tartalom nem jöhet az agyagból, nem az ezalatt fekvő
márgából, nem a nummulitmészéből; ez egyenesen dolomitra
utal, melynek azon a tájon a föld színe alatt, olyan magasságra
kell terjednie, mely a nap melege hatása alól még kivonva
nincs, vagy talán alig van. A harmadik rétegrészben szilárd
állapotban kiválva mind gypszet mind epszmitet lehet együtt
találni.

A vasélecs, mind keserűforrásainknál, mind meleg vize-
inknél általában vaskovandnak (pyritnek) köszönheti eredetét,
mely a vas élenyülése mellett a kénsavat, s ez viszont a szén-
savat is szolgáltatja. Hogy itt e vegy mint ilyen találtatik a
vizben, az agyag tömörségi fokának tulajdonítandó, melynél-
fogva az alulról fölfelé szivárgó víz a kút feneké táján még nem
közlekedik sem magával a levegővel, sem a lefelé szűrődő
éleny tartalmu vízzel. Egészen ellenkezőleg áll a dolog a Gel-
lérthegytől délre eső keserű forrásoknál; itt már maga a ke-
serűvizek tartalmú réteg, a kavics oly laza, hogy azon a levegő
élenye több módon lejuthat; másrészt maga a pyrit vegybom-
lása is látszólag a hegyek oldalán, tehát egészen a levegőnek,
mint az éleny kiapadhatlan forrásának, uralma alatt megy vég-
hez, s az eredmény az, hogy a vas azonnal eléri az élenyülés legfel-
sőbb fokát. Nendtvich, Hausner vizében a vasat mint szénsavas
vasélecs vette számításba, de mennyisége igen csekély t. i. 1000
részben 0.0029; nagyobb mennyiségben látjuk Molnár kimu-
tatása nyomán Bück vizében, itt 1000 részben 0.0307 van, s
ezt nagy valószínűséggel utólagos képződésnek tarthatjuk, mi-
után e kút körülményei olyanok, hogy ahoz külviz s ezzel kor-

hadó szerves testek is férhetnek. Schneider keserű vizében
mégegyszer annyi szénsavas vasélecs mutat ki Wagner, t. i.
1000 részben 0.0600. — Amint a víz a kút viz fölötti agyagré-
tegbe ér, ott már főlebb élenyül, s mint vasélegvizegy (oxy-
dum ferri hydratum) vál ki, az agyagot barnaveresre festvén.

A szénsavas cselélecs jelenléte ily tetemes mennyiségben
t. i. 1000 részben 0.0728 mennyire egyrészt föltűnő, úgy kör-
nyékünk földtani viszonyait tekintve, nem váratlan s meglepő.
Nummulitmészünkben, márgánkban vegyuton csaknem rende-
sen talált előadó cselenyt, találni olykor az agyagban is; de
legsúlyosabb tanuja annak hogy közeleteinkben van cseleny, a kis-
celli édesvízmész. Ennek alsó szintjében helyenkint esupa csö-
vek s rudacsok halmazából álló tuffrészletek jönnek elő; ha ily
szintesen fekvő csövecskét magán a helyszínen vizsgálunk, azt
tapasztaljuk, hogy felső része hófehér szénsavas mész, alsó ré-
sze bársonyfehér cselélegvizegy. (Manganoxydhydrat) mely
itt valószínűleg mint áljegec, rhodochrosit-alakban fordul elő.
Azonkívül a mésztuffot fekete fénytelen porral behintve Kis-
cellen sokszor látjuk. Ez mind cselenytartalmu. E negyedkor-
szaki képlet tehát világosan mutatja: hogy azon kőzetek, me-
lyekből a víz, az édesvízmész anyagát kapta, cselenyt bőven
tartalmaznak, s ezen kőzetek látszólag nem egyebek, mint az
eocenmárga s nummulitmész.

A Schneiderféle kút földtani viszonyai épen nem külön-
bözvén az édes viz környéke hasonviszonyaitól, a cseleny je-
lenléte oly mennyiségben, mely a vasat fölülmulja, nem külön-
zött tény.

Végre mi az alkrészek összegét illeti, ez csekélyebb, mint
a többi keserű forrásé, miként e táblázatból 1000 részre szá-
mitva kitűnik:

Hausner felső kutjában Sáy szerint	14.8
„ alsó „ Nendtvich szerint	23.4
„ „ Sáy	23.5
Unger kutjában Sáy szerint (Novemberben)	15.1
„ Nendtvich (Septemberben)	26.2
Bück „ Molnár szerint	28.9
Neuwerth „ Sáy	35.6
Schneider „ Wagner	10.3

Budapest, mely gyógy- s ásványvizek dolgában oly sok-
félét mutat már eddig is föl, a Schneiderféle vízzel nemcsak
számra de minőségre nézve is gazdagodott. Keserű forrásaink
voltak, vasasforrásaink szinte, de mint cseleny s vastartalmu
keserű viz ez az első, s bizton hisszük nem utolsó fölfedezés.

Dr. Batizfalvi m. titkár.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMENYEK.

Az illó olajok közé kevert olcsóbb olajok, kü-
lönösen terpetinolaj fölfödése és kémlet-
módja.

(Folytatás.)

b) Kőményolaj a kőmény murvájából (aus Küm-
melspreu).

Érdekes megvizsgálni, miképen viseli magát a kőmény-
murvaolaj az új kémszer irányában, annyival inkább, mivel
ezen olajjal nem ritkán kevertetni szokott a kőménymagolaj
és mert, mint külön kőményolaj-fajta kél a kereskedésben. A ke-
reskedési kőmény-murvaolaj különben legtöbbször alig lehet
egyéb, mint kőménymagolajnak terpetin olajjal elegye, vagy a
kőménymurva terpetinolajjal párolmánya, mert a tiszta kő-
ménymurva nagyon kevés olajat ad, kevesebbet a kőmény-
magnál.

Több kereskedésből szerzett kőmény-murvaolaj vétetett
vizsgálat alá; s mindannyia jelentékeny mennyiségű terpetin-
olajat tartalmazott. Sachse és társa egészen tiszta kőménymur-
vaolajat pároltak le, melynek színe borsárga, szaga sajátos,
gyöngye kőményi, nem oly kellemes volt, mint a kőménymag-
olajé. Kémszerrel kezelésnél úgy viseli magát, mint a kőmény
magolaj, piszkos zöldes, szürke csapadékot ejt, s az olaj sötét-
barnasárga színűvé változik.

Terpetinolajjal elegyítve épen úgy viseli magát a kömény-murvaolaj, mint az ugyancsak azzal elegyített köménymagolaj.

2. Édes- v. ánisköménymagolaj. *Oleum seminum foeniculi.*

Fris lepárlású édesköményolaj úgy viseli magát mint a köménymagolaj. Ha 1000 rész édesköményolajhoz 1 rész kémszert adunk, a szintelen olaj gyöngén barnás-sárga színűvé, 100 rész olajra 1 rész kémszert adva vörösbarnává változik. A csapadék színe mindkét viszonynál egyenlő leendő, t. i. először sötétzöld, hosszabb főzésnél fekete. Csak akkor tűnik elő a csapadék világosabb színben, ha kevés olajhoz aránylag sok kémszert adunk, oka: hogy ekkor a kémszer egészen föl nem bontathatik. Ugy tapasztaltatott, hogy egy rész kémszer elbontására körülbelül 20–22 rész szükséges, mind a kömény, mind az édesköményolajból; ha ennél több kémszert adunk hozzá, nem bomlik teljesen, s először a nem bomlott rész rakodik le az üvegcsé fenekére; a fekete csapadék csak később és nehezebben ülepedvén le.

Ha édes köményolajat terpetinolajjal elegyítve, ugyan így kezelünk; a csapadék kékszöld marad, és az olaj csak igen kevéssé válik sárgás színűvé.

Mindaz mit a köményolajnál mondtunk, a kémlet intézését illetőleg épen úgy áll itt, mint minden következő olajnál.

3. Kertikaporolaj. *Oleum anethi seminum.*

A kísérletekhez használt olaj üde volt, magvakból, újra lepárolt, igen finom kerti kapor illatú, és világos vereses színű. 1000 rész olajhoz 1 rész kémszert adva s hevitve, az olaj először egészen szintelen, csak hosszabb főzés után lesz sárgás, mikor a csapadék tökélyesen feketévé válik. Azon viszonynál, midőn 100 rész olajra adunk 1 rész kémszert, az olaj először szintelen, aztán barnás sárga, a csapadék fekete.

A kertikaporolajnál a kémszer hatása föltűnő gyors. Terpetinolajjal elegyítve, kémszerrel hevitve az olaj szintelen lesz és marad, a por szürkézöld.

4. Ánismagolaj. *Oleum anisi seminum.*

Ha 1000 rész világossárga olajat 1 rész kémszerrel forrásig hevítünk, fekete csapadék lesz; mind a mellett az olaj színe csak kevéssé sötétül; a 100-ra 1 viszony szerint az olaj sötétborsárga színűvé változik.

Ezen olajnál is igen hamar fekete csapadék képződik. Terpetinolajjal elegyítve épen úgy viseli magát mint az eddig leírt olajok; ha hasonlóan kezeljük, csapadék kékszöld.

5. Római-köménymagolaj. *Oleum Cumini seminum.*

A kémelt olaj gyöngén sárgás színű volt, 1000 rész belőle 1 rész kémszerrel hevítés után barnássárgává lőn, 100 rész 1 résszel sötétbarnássárgává, csapadék ellenben hamuszürke lőn.

Terpetinolaj hozzáadásánál mind az olaj, mind a kémszer változatlan maradt.

Az ajkas virágok olajai. Olea Labiatarum.

6. Levendula olaj. *Oleum lavandulae.*

A kémelt olaj halvány sárgászöld, igen finom levendulaillatú volt, 1000 rész olajra 1 rész kémszert adva s hevitve, az olaj borsárga, a kémszer hamu- vagy palaszürke színt vett föl. A 100-ra egy viszony szerint az olaj barna-sárga színűvé lőn. Terpetinolaj jelenlétének a levendulaolaj úgy viseli magát mint a tiszta terpetinolaj.

7. Borsosmentaolaj. *Oleum menthae piperitae.*

A szintelen olaj a kémszerrel kezelténél 1000-re 1 viszony szerint sárgás, 100-ra 1 viszony szerint barnássárga színű, a csapadék csaknem fekete lesz.

Terpetinolajjal elegyített fajtája úgy viseli magát mint az ugyanolyan levendulaolaj.

8. Fodormentaolaj. *Oleum menthae crispae.*

1000 rész olaj egy rész kémszerrel borsárga színű, csapadék pedig szürke, végül fekete lesz.

Terpetinolajjal elegyített fajtája úgy viseli magát, mint az imént leírt ajkasok ugyanolyan olajai.

9. Méhfűolaj, Citromfűolaj. *Oleum melissae.*

1000 rész sárga igen kellemes szagú olaj 1 rész kémszerrel hevitve sötétborsárga színű, csapadék érzékeny fekete lőn. Terpetin vagy citromolaj hozzáadásánál kémszerrel kezelés után is saját rendes színét tartá meg az olaj, a por pedig szürkézöld.

10. Majoránaolaj. *Oleum majoranae.*

A csaknem szintelen olaj 1000-re 1 viszony szerint kémszerrel forrásnál sárgás, 100-ra 1 viszony szerint barna-sárga színű, csapadék fekete lett.

Terpetinolaj-tartalmúnál a csapadék szürkézöld, az olaj igen gyöngén sárgás lett.

11. Zsályaolaj. *Oleum salviae.*

1000 rész gyöngén sárgás, erős zsályaillatú olaj 1 rész kémszerrel hevitve sötétzöld, később csaknem feketévé változó csapadékot adott, az olaj színe borsárga volt; 100-ra 1 viszonynál pedig barna-sárga.

Terpetinolaj jelenlétének a zsályaolaj előbbiekhez hasonló módon viseli magát.

12. Kakukfűolaj. *Oleum serpylli.*

Egészen üde, üdén szárított fűből párolt gyöngé sárga-színű, erős, igen illatos szagú kakukfűolajból 1000 rész 1 rész kémszerrel hevitve barnássárga, 100-ra 1 viszony szerint sötétbarnássárga; a csapadék ellenben palaszürke, csaknem fekete lett.

Terpetinolaj hozzáadásánál a kakukfűolaj egészen úgy viseli magát, mint a többi főtebb kezelt olajok.

A fészkesvirágok olajai. Olea Compositarum.

13. Ürömolaj. *Oleum absynthii.*

1000 rész sárgabarna olajban hevitve egy rész kémszer kékfekete, vagy egészen fekete testté változott át, az olaj sötétbarna.

Ha ürömolajhoz terpetinolajat adunk, s ezt ugyanazon módon kezeljük, az olaj megtartandja rendes színét, a por szép kékeszöld színben tűnik ki.

14. Giliszaürömmagolaj. *Oleum cinae.*

1000 rész világossárga olaj 1 rész kémszerrel hevitve sötétsárga, csapadék fekete.

Terpetinolaj jelenlétének a csapadék szürkézöld lesz, az olaj világos sárga színe megmarad.

15. Cicfűvirágolaj. *Oleum florum millefolii.*

A kémlethez használt tiszta, minden leveleitől fosztott cicfű virágaiból készült olaj üde lepárlású volt. Színe szép sötétkék, valamivel világosabb kék és vékonyabb folyós volt, mint a szikfűolaj; szaga erősen cicfű virágra emlékeztető, enyhe, illatos volt. Kémszerrel főzésnél az olaj megjegyzésre méltó színváltozást szenvedett, először halványkék, aztán sötétzöld lőn, 1000-re 1 viszonyu csapadék szürkébarna volt.

Terpetinolajjal elegyítetténél a por kékszöld marad.

16. Varádicsolaj. *Oleum tanacetii.*

1000 rész világossárga olaj 1 rész kémszerrel hevitve az utóbbit piszkos barna porrá bontja, az olaj vörösbarna színűvé változván. Terpetinolajjal elegyítve a csapadék szürkézöld lesz, az olaj sárga marad.

(Folyt. köv.)

Pestváros igazgató főorvosának 1857. Junius-havi meteorológiai és egészségügyi hivatalos jelentéséről.

Meteorológiai viszonyok.

A	legmagasb	nap	legals.	nap	közép állás:	havi ingadozás
Légsúlymérő 0° R.	336 ^{'''} ₆₃	25	328 ^{'''} ₉₃	1	335 ^{'''} ₉₉	7 ^{'''} ₇₀ P.v.
Léghévmérő Ream.	+26° ₄	29	+5° ₇	7	+15° ₃	20° ₇ R.
Pára-nyomat	8.37	21	2.72	7	5.25	5.65
Légtörő nedvesség	98.6	1	42	30	67.3	56.6
Légtörő ozon-tartal.	5—9	8	1—1.	22	7. 9.	8. 2.

Egészen derült nap volt 7. u. m. 7, 8, 9, 10, 20, 28 és 29-ke. Eső esett 2 napon, u. m. 1 és 4-kén; mennyiségben 4. 6. pár. von. rugott.

Szelek iránya: K-ről volt 15-ször, D-ről 7-szer, Ny-ről 31-szer, Éről 15-ször, DK-ről 2-szer, DNY-ről 1-szer ÉK-ről 10-szer, ÉNY-ről 6-szor.

Az időjárat e hóban, az általában igen hűves éjelek miatt, nem épen rendesnek mondható; mert a léghévmérő közép havi mérve, a rendesnél 2°₀ R. alantabb maradt, azonkívül csekély esőzés volt.

Egészségügyi viszonyok.

Ezek e hóban sokkal kedvezőbbek voltak, s így a betegek mozgalmata általában kisebb valamint Májusban. A lobos bántalmak, főleg a légzési szervek éi ritkultak; de az összes betegek számához aránylag a váltólázak és bélhurut szaporodtak; így általában az emésztési bántalmak, az ivarszervi bajok u. m. a bujakór, ritkulni látszott; a bőrkütegek közül az orbánc és himlőcske gyakrabban került orvoslás alá, mint ezt következő átnézetből láthatni:

Hagymáz	Május 1.	35	Junius 1.	80
Váltóláz	"	4, 50	"	5, 00
Lob	"	13, 80	"	9, 75
Bélhurut	"	5, 75	"	7, 46

A kór-mozgalmi viszonyok egyes gyógyintézetekben következőképp oszlottak föl:

A gyógykezelés helye és módja.	A betegek száma					
	mult hómul maradt	szaporodott	összesen	meggyógy. és javult	meghalt	gyógykezelés alatt maradt
Szegénybetegek gyakorlataban	—	—	1291	—	—	—
Sz.-Rókus közkórházban	476	504	980	481	74	425
Gyermekekórházban (fekvő)	23	34	57	27	2	28
Izraelita kórházban	29	46	75	48	2	25
Szegényápoló intézetben	25	28	53	24	5	24
Városi kényszerítő dologházban	16	70	86	61	—	25
Fegyencek kórházban	29	47	76	36	1	39
Az intézetekben orvosolt fekvő betegek összege	598	729	1327	677	84	566
Összeg	—	—	2919	—	—	—

Sígy e köz-intézetekben e hóban 1124 beteggel, vagy 27,80⁰/₀ arányban kevesebb jött orvoslás alá, mint Május hóban.

A kórházakban általában a gyógyultak a megbetegedettekhez 51,01, a megholtak 6,33, a gyógykezelés alatt maradtak 42,66 százalékban viszonyultak.

E hó lefolyása alatt, ugymint a legközelebb mult hóban észlelt betegségek a gyógykezelés alatt lévő betegek egyetemes összegéhez következő százalékban viszonyultak, és pedig:

Agyi betegségek	Májusban 1,41	Juniusban 3,95
Agygerincci és idegi	" 7,50	" 7,08
Erzék-szervi	" 3,75	" 2,70
Légzés-szervi	" 17,30	" 14,75
Szív, edény és mirigy	" 1,34	" 0,60
Emésztésszervi és mellékkeleti	10,00	" 18,60
Hugy-szervi	" 0,54	" 0,25
Ivarszervi	" 22,15	" 15,50
Bőr- és sejtszöveti (hev.küteg?)	12,90	" 16,48
Csont, izület és izomi	" 3,60	" 3,15
Általános	" 11,61	" 12,60
Külbántalmak	" 8,40	" 4,90

A meghaltak száma (a kórháziakat nem számítva) 315 tehát 32-vel több mint a mult hóban, s p. 161 férfi, 154 nőnemű volt. Orvosi ápolást kerestt 207, a nélkül volt 108; halva születet 13, oltatlan volt 180. — Életidőre nézve meghalt egy éven alul 180, 1—10 évig 51, 10—20 évig 8, 20—30 évig 11, 30—40 évig 18, 40—50 évig 10, 50—60 évig 9, 60—70 évig 13, 70—80 évig 12, 80 éven fölül 3.

Koralakat tekintve: 98 görcsben, 93 sorvban, 33 lobban, 2 hányszékelésben, 8 hűdésben, 7 hagymázban, 15 vízkórban, 11 aggkórban, 25 hasmenésben, 4 hőkhurutban, 2 himlőben.

Orvos-rendőrségi törvényszéki boncolat 11 történt a sz. Rókus-kórházban, ezen hullák közt volt; 1 18 éves leány, ki magzatvesztés, következtében külerőszakos behatások által történt méhsérelem után rögtön meghalt; 3 öngyilkos, 3 a dunába fulladt egyén, 1 kocsii által elgázolt nő, 1 nagy-menyiségű szeszes italok vétele után rögtön meghalt napszámos, 2 vigyázatlanság következtében rögtön meghalt gyermek.

A hasznosházi állatoknál e hóban sem tapasztaltak járványos és ragályos kórok, kivéve a lovaknál némi esetekben a taknyosság és a kutyáknál az ebdüh. Több esetben fordult a lovaknál a kólika elő, mely ha azonnali orvoslás alá nem vetetett, veszedelmes bélgyulladásokat idézett elő. Nem ritkán észleltetett a lépfene főképp a sertvéseknél rosz lefolyással.

Dr. Tormay.

Nyiregyház városa t. orvosa Mesko Pál jelentése szerint, melyet velünk közleni sziveskedett, ott a légsúlymérő legmagasabban állott 25-én 28,4; legmélyebben 1-én 27,10 közép állás 28,23; — a léghévmérő legmagasb. 10-én és 29-én + 24°; legmélyebben 14-én és 15-én + 6°; középál. reggel 10,48 délbén 17,2 este 12,8.

Április, Május és Juniusban beteg kevés számmal a nagy ingadozások dacára. — A szórványosan előforduló koralakok közt a légzési és emésztési szervek hurutos bántalmi voltak kiválólág képviselve. Az utóbbiak gyakran 2—3 napi folytonos hányással és rizslé-szerű székelésekkel párosultak s általán a choleraanak minden jelenségeit szinlelék, a végtagizmok görcsös összehúzásait kivéve. Hányás ellen jéglabdacok, hasmenés ellen mákony legjobb sükerrel adatott. — Tüdőlobok és eszűbajok szórványosan jöttek elő, még Juniusban is; valamint az ottani vidéken két év óta uralkodó hőkhurut, váltólázak és kanyaró.

Egyveleg.

Egy francia ügyfelünk Salle dr. hivatása lelkiismeretes teljesítésének áldozata lett 29 éves korában. Egy rosz indultu garatlobban szenvedő gyermeknél légeső metszést tett. A műtét alatt kevés vér a légesőbe ömölve azt szájával onnan rögtön kiszívta. Másnapra ugyanazon bajba esett, és 48 óra alatt meghalt. Érdekes vita támadt a felől mi okozta ez esetben a ragályozást, a felszívott s talán le is nyelt vér, a rosznemű izzadmány érintése, vagy tisztán a gyermek lehelletének beszívása? Fontosabb ennél azon tény, hogy ki hasonló esetben a beteg életét megmentendő, hasonlólag teend, — saját életét kockáztatja. A sebészetnek itt egyszerű szivattyu eszközről gondoskodnia kell; a Chassaignac-féle aspirator nem elég egyszerű; talán azon rugékony és csont karimával ellátott tömlők, melyek most a köpülőzésnél is használtatnak, célszerűeknek bizonyulhatnak.

Heti kimutatás

a pestvárosi közkórházban 1857-iki Julius 6—12-ig ápolott betegekről.

		Felvétetett							Gyógyult							Meghalt							Visszamaradt									
		Beteg		szülők	Gyerm.		Elmekör		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg							
		férfi	nők		fiu	lány	férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők	férfi	nők		férfi	nők													
Julius	6-kán	13	7	—	—	—	—	20	8	10	—	—	1	—	—	19	1	2	—	—	—	—	—	3	222	199	2	—	—	9	20	452
"	7-kén	17	12	—	1	1	—	32	13	12	—	—	—	—	—	25	2	1	—	—	—	—	—	3	224	198	2	1	1	10	20	456
"	8-án	11	11	—	—	—	1	23	10	4	—	—	—	—	—	14	2	1	—	—	—	—	—	3	223	204	2	1	1	10	21	462
"	9-kén	9	11	—	—	1	—	21	11	6	—	—	—	—	—	19	3	—	—	—	—	—	—	3	218	209	2	1	—	10	21	461
"	10-kén	6	5	—	—	—	—	11	1	2	—	1	—	1	—	4	1	—	—	—	—	—	—	1	222	212	2	1	—	9	21	467
"	11 "	11	7	—	—	—	—	18	10	5	1	—	—	—	1	17	1	1	—	—	—	—	—	2	222	213	1	1	—	9	20	466
"	12 "	8	1	—	—	—	—	9	6	4	—	—	—	—	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	221	210	1	1	—	9	19	461

A mult héten tapasztalt kór-egyensúly folytonosan áll; de a közegészségi állapot már kevésbé kedvező, minthogy általában a betegek száma szaporodott, s így a halálozás is gyakoribb lett. — Egyes kór-nemek közül a szemlobok látszanak leginkább kitűnni.

Kinevezések:

A soproni cs. kir. helytartósági osztály, a Somogy megyei közegészségi kerületbe következő községi orvosokat nevezett ki.

Marcaliba: orvossebésztudor és ideigl. cs. k. kerületi orvos Pfeffer Mihályt; Kéthelyre: orvos-tudor Matussek Istvánt; Lengyeltóti: sebész-szülésmester Grünhut Dávidot; Nemesvidre: orvos-sebésztudor szülésmester Krammer Ferencet; Nagy-Atádra: orvos-sebésztudor ideigl. cs. k. kerületi orvos Vissy Pált; Csökkölyre: cs. kir. tábori alorvos Hamp Jánost; Görgetegre: orvos-sebésztudor szemész-szülésmester Löwenfeld Dánielt; Szigetvárra: orvostudor ideigl. cs. k. kerületi orvos Rozgonyi Gábort; Mosgóra: orvostudor Zlamál Vilmost; Darányra: orvostudor Eibenschitz Mórt. Drávafokra: sebész-szülésmester Duschkau Simont; Kálmáncsára: orvostudor Körmendy Ferencet; Karádra: orvostudor cs. k. ker. és törv. sz. orvos Buchwald Gyulát; Tabra: sebész-szülésmester Tauszk Józsefet; Adándra: orvos sebésztudor szülésmester Schilhanek Györgyöt; Endrédre: Dr. Ferk Innocent. Latrányra: sebész-szülésmester Mittler Ignácot; Csurgóra: ideigl. cs. k. ker. orvos Dr.

Patzkó Györgyöt; Iharos-Berénybe: orvos-sebész-tudor Pfeifer Gyulát; Tapsonyra: sebész-szülésmester Alaun Mihályt; Inkére sebész-szülésmester. Lőrincz Pált; Zákányra: Dr. Steiner Lázárt; Mernyére: orvos-sebésztudor szemésm. állatgyógyász Edl Kálmánt; Igalra: Dr. Kelemen Jánost; Somogyvárra: sebész Schnabel Zsigmondot; Andocsra: sebész Czopf Károlyt; Göllére: cs. k. tábori alorvos Freyler Ferdinándot; Saárdra: Dr. Paray Jánost; Gálosfára: Dr. Hagelmann Mihályt; Mosdosra: Dr. Mocsáry Antalt; Kadarkutra: sebész Reinitz Ignácot; Kaposvárra: orvos-sebésztudor szemész szülésmester Töltényi Jánost.

Pályázat.

Igal mező városában — Somogy megyében — nyilvános gyógyszerár állítatik. Folyamodványok Augustus hó 15-ig a cs. k. somogymegyei hatóságához, Kaposvárra — benyújtandók.

(A. W. M. Z.)

H I R D E T É S E K.

(2—3)

DREHER IGNÁC

Sebész-eszköz és kötszer készítő Pesten, ajánlja nagy tarát, melyben legfinomabb angolacélból készült, ujdonalaku és kitűnő ióságú sebési eszközök bőségben találhatók, u. m. sebési tárcák (Taschen-Etuis) 8, 10, 12, 16, 20, 25, 30, 40, 48 pfrt értékig; nagyobb készülékek, u. m. boncolás- csonkítás- agylékelés- szülésmester- fogszat- szemmütét- köpülőzéshez szükségesek, nemkülönben mell- has- húgyhólyag- viz-sérv csapoló műszerek. Mindezekből nagyválasztékú mennyiség van készen; ugyanazért bármilyen megrendelésnek gyorsan eleget tehet.

Továbbá, kaphatók nála rugalmas mézgából: dugszálak, pöcsapok, csecskupacsok, tejszivók, sérvkötők, különféle felkötők, szopós- itató edények, légzetők, (respirateurs) öncsörzésre csőreszivattyúk és mindenféle fecskendők.

Arubolt Pesten hatvani utcában az orvosegyetem mellett 11. sz.

(2—3)

PFEIFER FERDINAND-nál (azelőtt Emich Gusztáv) épen most jelent meg, s általa minden könyvtár által megszerezhető:

Pepsin

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dyspepsie und Consumption, von Dr. Lucien Corvisart. Aus dem Französischen. Herausgegeben von Joseph von Török Apotheker. Pest 1857. Verlag von Ferdinand Pfeiffer. Preis 1 fl. CM.

A pepsin az orvosi gyakorlatban mind nagyobb-nagyobb tért nyervén, e jelen munka, melyből az orvos a pepsin használatára, a gyógyszer- rész a pepsin készítésére becses utasítást meríthet, kétségen kívül kedvezően fogadhatni.

Előfizetési ára: Dec. végeig helyben 4 fr. 40 kr.
vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s
fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden csütörtökön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél utján 10-dik szám. és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A garatmögötti tályogról gyermekeknél. Dr. Bókai J. a pesti gyermek kórh. főorvosa. (Vége). — Semmelweis tanár szülész kórodája. Császármetés élőlél, angolkóros medence szűkület miatt. Közli dr. Fleischer J. — Nagel tan. sebész kórodája Kolozsvárott. Az 1856/7 tanév nevezetesebb esetei. (Folyt.) Közli Bartha J. — Gyógyszertani közlemények: Újabb gyógyszerek a szénsavas vaséles labdacok. Közli Török J. gyógy. — Apróbb lapszemelvények. — Hetikimutatás a p. v. közokórházban 1857. Julius 13–19-ig, apolt betegekről. — Pályázat. — Kitüntetés.

Tárca: A viznek a szervezettől elvonásáról, s mulékony szürke hályog képződéséről. (Vége.) Közli Chyzer Kornél.

A GARATMÖGÖTTI TÁLYOGRÓL GYERMEKEKNÉL.

(Abscessus retropharyngealis.)

Dr. BÓKAI JÁNOS

a pesti gyermekkórház igazgató főorvosától.

Vége.

4. L. J. 3½ éves leánya 1854-ki Febr. 28-kán jelent meg a gyermekkórházban mint járólagos beteg. Anyja állítása szerint 4 hét óta nehéz nyelésben és légzésben szenved, mely kóros állapot ellen, minthogy nyakmirigy-daganatok is észleltek, házi orvosától péporongatások alkalmaztattak. Ezen szerelésnek azonban sikere nem volt, sőt néhány naptól, nagy nyugtalanság és álmatlanság mellett, nyelése mindinkább akadályoztatott s hortyogó zörgő légzése folytonosan nehezített; mi okot szolgáltatott arra, hogy szülőiben s orvosában torokgyík — hártás göglob (laryngitis crouposa, vulgo angina membranacea) — iránti gyanú és aggodalom gerjedt. — Első pillanatban mindjárt a szembeötlő tárgyilagossá kórjelek velünk a baj valódi fészket gyanították, mely gyanúnk közelebbi vizsgálat, nevezetesen figyelmes szemlélet és pontos újjali puhatólás által, csakugyan valósult; mert a garat hátsó falán jelenlévő nagyságú tályogot találtunk. Itt is ugyanazon a garatmögötti tályogot kísérő tünetek mint a fentebbi esetekben észleltetvén, a tályog az amott leirt mód szerint, irányt adó mutató-újjon hegyes kusztorával fölnyittatott. Kiürülven néhány kanálnyi jónemű geny, a leánya állapota azonnal tetemesen könnyebbült, úgy hogy illő útasítással utóbanásra nézve mindjárt haza boesáttathatott. Negyed napra megtekintés végett ismét az intézetbe hozatván, tudomásunkra esett, hogy egy nappal előbb a garatból megint nagyobb mennyiségű geny ürült, mire nyelése egészen szabad lett; azonban nehéz légzéséhez száraz köhögés és erősebb forróság csatlakoztak, a mellkas jobb oldalán hátul a lapesontalatti tájon pedig általunk tompa konstatási hang, s ennek megfelelő helyen hörgi légzési zöreje (respir.

bronch). találtatott. Ezen kórjelekből májasodási szakban lévő jobboldali tüdőlobra következtetvén, rendeltünk ½ szemer hányborkövet 8 szem. salétrommal 2 obon zilizfőzetbe, a mellkas jobboldalára pedig hátul meleg péporongatások alkalmaztattak. Ötöd napon, vagy is a műtét utáni 9-ik napon a lob egész kiterjedésében oszlási jelek tapasztaltattak; a garatban a genyszivárgás szintén megszűnt s a seb behegedt. — Midőn a leánya Mártius 20-kán ismét bemutattatott, a jobb fül alatti nyakmirigyekben lobos daganatot s jobboldali archüdest (paralysis facialis) találtunk, mely utóbbinak okozati viszonya a lobos mirigydaganathoz, már emennek helyzeténél fogva az arcideg lefolyásához, itt kétségen kívüli volt. Említendő még, hogy néhány héttel később a mirigydaganat olvadásából jobboldali fülfolys is eredt. Szerelésünk itt eleintén mig köhögés volt jelen, csukamájolajból és péporongatásokból a daganatra, később hamiblagból és iblanykenőcsből állott; ezen gyógyszerelés mellett a leánya az intézetet még húzamosb ideig látogatá, mialatt állapota mindinkább javult, a jelen volt garatmögötti tályogból pedig többé semminemű baj nem háramlott.

5. G. A. 2 éves fiú 1854-ki Május 4-kén hozatott az intézetbe 8 nap óta rongáló fejizagga (eczema capitis); vizsgálatnál az áll-alatt mirigyek mindkét oldalt duzzadva találtattak, nyelési és légzési akadály nélkül. Egyéb bántalom nem tapasztaltatván, rendeltetett: szárcsagyökér-bojtorján-háromszinibolya-főzet (sassaparilla, bardana, hb. jaceae) kettedszéns.-szikeggel, (bicarbonas sodae), külsőleg pedig langyos mosások mellett csak egyszerű kenőcs alkalmaztatott. — 26 nap lefolyta után a fiú ismét bemutattatott; akkor izzaga javulófélben volt, de tompa orrhangja, nyakának feszes tartása benünket a garatür vizsgálatára annyival inkább késztettek, mivel nyelési kísérleteknél most nyelését is akadályozva találtuk; ily kutatás által a garat hátsó falán fészkelő, mérsékesen domború, feszült, ruganyos, tökéletlenül hullámozó daganat jelenlétéről, továbbá feltűnőbb baloldali nyakmirigy-duzzadságról és baloldali archüdestről győződünk meg.

TÁRCA.

A viznek a szervezettől elvonásáról, s mulékony szürke hályog képződéséről.

Kivonatban közli Chyzer Kornél.

(Vége.)

A konyhasóval csaknem egészen megegyezik hatásra nézve a cukor; s tökéletesen oly hatású a légsavas szikeleg (Salpetersaures Natron). Különösen kiemelendő tünetény itt az, hogy a légsavas haméleg (Salpetersaures Kali) nem idéz elő lencsehomályt, mi által a szikelegsótól különbözik. A hugyany (Harnstoff) szinte hasonló tünetényeket okoz, csak hogy sokkal sebesebben, s még ennél is sebesebben a szénsavas könleeg (Kohlensaures Ammoniak); miből Kunde

azt következteti, hogy a hugyany nem mint hugyany, hanem fölhomlása után mint szénsavas könleeg hat.

Minthogy azonban ideges jelenségek a hugyany alkalmazása után néha sokkal sebesebben mutatkoznak, mintsem nagy mértékű vízvesztés lett volna, Kunde hajlandó hinni, hogy hatása nem csupán közanyagi, hanem vegyi is. Most ez a kérdés támad: vajon a konyhasó is nem vegyileg hat-e? Szerző hogy e kérdésre megfelelőhessen, előbb más kérdést tett föl magának: Vajon a konyhasó bevétele által okozott izzadással kitakarodik-e a ClNa a szervezetből? A megmérgezett békák hamvában, valamint más békák hamvában is mindig sokkal nagyobb mennyiségű halvány (Chlor) található mint ép békáknál; nyilvános jeleül annak, hogy a ClNa behat a vérbe. Hogy a vérből az izmokba is általmegy, azt pontos kísérletek szinte kétségtelül tettek. S ha már az izomszövetben kimutatható a ClNa, bátran föltehetjük, hogy az idegszövetbe is áltmegy.

Ámbár itten a tályog tökéletesen kifejlődve még nem vala, tehát garatür-szűkülés, nehéz légzés stb. azon fokban mint előbbeni esetekben nem is észleltettek; magunkat mégis a tályog műi fölnyitására határoztuk, azon módosítással, hogy egyszerre mind néhány karevagdalást az egész daganatra alkalmaztunk. Erre nagyobb mennyiségű véres geny ürülvén ki, a gyermek állapota azonnal megkönnyebbült; a rendelt hideg szájmosságok jótékony hatása következtében, a fiúcska rövid idő alatt eme bajától egészen megszabadult; a nyakmirigy-daganat és ezzel kapcsolatban lévő archüdés miatt pedig még hosszabb ideig szerelés alatt maradt.

6. R. G. 1½ éves fiúcska 1855-ki Október 5-kén vétetett föl orvoslás végett az intézetbe. A gyöngye alkatú görvélyes küllemű gyermek 4 héttől hurutos hasmenésben végbél-előeséssel (prolapsus ani) szenvedett, melyhez 14 naptól arcizzag is csatlakozott; ezen kívül ajkai kifehélyezvén, nyakmirigyei dagadvák; szájj- és garatüre azonban rendellenességet nem mutatott; száraz köhögése érdes hólyagosas légzéssel (respir. vericularis aspera) és egyes nedves hörgésekkel (stertores humidi) párosult, éles kontatási hang mellett. Agyék-táján két diónyi bőrtályog találtatott. Nagy erőhiánya miatt legszükségesebbnek tartatott a gyakori, nyálkás, végbélelőeséssel járó székürülések szüntatése; mi célból Colombo-főzet léles ebvészvondékkal (extr. nucis vomicae spir) rendeltetett. Ezen szerelés alatt bélhurutja s végbél-előesése engedtek, de hörghurutja nem javult, miért is Október 14-kén kis adagban sósavas könlég (urias ammoniae) borostyánmegyivízzel (aqua laurocerasi) adatott. Október 18-kán erős láz, ezzel 19-én garatür-izgatottság nehéz nyeléssel, gyors rövid légzéssel és érdes hólyagosas légzési-zörejjel, azonkívül makkján szennyes alapu, lenesényi, kerekded fehélyzés, derekán kisebb bőrtályogok jelenkeztek; egész testén pedig élénkebb bőrvörösség, hőség és duzzadság mutatkozott. Vörheny iránti gyanúnk már következő napon arcán, felső végtagain és törzsökén jelenkező sajátságos vörös foltok által bizonyult be; ezen foltok lassan összefolyván két nap alatt az egész testet lepletek el, úgy hogy Okt. 22-én, a kütég már halványodni kezdett; azonban a duzzadt mondolákon fehéres izzadmányos réteg vala látható, mely a garat falaira is terjedt. Az eddigi szerelés mellett, mely leginkább a bélesatorna hurutos állapotát kíséri figyelemmel, most helybelileg timsós szájmosságokat is rendeltünk; de ezek dacára a vastag rétegű izzadmány szennyes külleművé lön, ajkai kifehélyesedtek, hasonló szennyes alapot mutatván, az állkapocs alatti mirigyek erősebben dagadtak, s a sejtiszövet beszűrődött; felső végtagain pikkelyedés ugyan mutatkozott, de az alsókon vizdag fejlődött; némileg csillapodott hasmenése szintén kiült, s folytonos láza mellett életereje mindinkább gyöngült. Kappanór, kinadók (arnica, chinin) ásványsavak, timsó belső és külsőleg nem valának képesek a körlefolyást kedvezően módosítani; a tünetmények általában súlyosbultak a gyermek feje hátra volt hajtva, nyelése egészen akadályoztatott, légzése legnagyobb fokban nehezült, hangja tökéletesen elrekedt; szájjüre kellemetlen büzt terjesztett; mondolái duzzadsága és szennyes izzadmánya miatt a garatszor szűkült, s a hasonló izzadmánnyal fődött garat hátsó fala puha ruganyos, nem tisztán

hullámzó domborúságot mutatott, mely a garat belürét nagyrészt kitölté. A száj és garat üszkösödésével a posvér (sepsis) jelei tűnven elő, a gyermek Október 31-én reggel meghalt.

Ily nevezetes és súlyos bonyodalmak közt, a garatmögötti tályog, mint a kóros véregyületnek külölése alárendelt szerepet játszván s a halál elidőztetésébe nem folyván, fölismérése után nem is sürgeté azon gyógyszerelési eljárást, mely az elősorolt esetekben követtetett.

Boncolat. A test elsoványodott, hasfalán kiterjedt szennyes zöld halotti foltok. Arcán derekán s végtagain szedrjes vörös foltok, s ezeken kívül lenesényi hólyagosas, melyekben tiszta savó tartalmaztatik. A szaruhártya átlátszó, a láta mérsékesen tágult; orra jobboldalán s ajkai körül száraz barnás varak; ajkai és nyelve szennyes szürkés, könnyen elváló réteggel bevonvák. Állkaposa és végtagai mozgékonyak.

A fejbőr belsine halvány, kissé vizenyős; a koponyaboltozat rendes, csontjai vékonyak; a kemény agykér a koponyaboltozathoz tapadva de könnyen leváló, vérdús; a sarlónyújtványban fekete véralvadék kevesebb mennyiségű rostalvadékkal; a lágy agykérek számos hajszáledényei erősen belövelvék, visszerei hollóttoll-vastagságig kitágulvák s véralvadékkal telvék; a lágy agykérek lemezei közt savós beszűremkedés. Az agyállomány tézstapuha, metszfölszine fénylő, nedves, a savós beszűremkedéstől, számos apró vérpontokat mutatván; a jobb gyomrocsban mintegy 2 kávéskanálnyi tiszta savó, az edényfonatok erősen belövelvék; az agy alapján a Sylviusféle árokban számos kölesnyi gümös lerakodások, környékén az agyállomány a jobb gyomrocsig könnyen elmálló; a koponya alapján mintegy másfél obonnyi véres savó; az üblökben véralvadék.

A garatmögött mintegy diónagyságú, szennyes vöröses genyes folyadékkal telt üreg — tályog — mely a bal mondoláig terjedvén, egyrészt avval összeköttetésben áll; a bázsing belfala szennyes szürkés színű, fölernyed, szintén szennyes vöröses folyadékkal telt. A gög és légeső nyákhártyája belövelt, duzzadt, ürege habzó savót tartalmaz; a kedeszmirigy gyalmbotjásnyi, a hörgimirigyek mogyorónagyságig nyers gümös anyaggá fajulvák; mindkét mellüreg üres, a tüdők szabadok, mindkettő vérdús és szélei légdagosak. A szivburokban mintegy 3 obonnyi tiszta sárgás savó, a szivgyomrokban sűrű fekete vér.

A máj sötét barna színű, igen vérdús, az epehólyag sűrű zöld epével telt; a lép rendesnél nagyobb, állománya igen törékeny, vérdús, sötétbarna színű, fölületén több gombostűfejnyi fehéres kékelő pontok láthatók, melyek az állományba bekelvék. A gyomorban nyálkás folyadék s étkek maradványa, nyákhártyája számos redőket mutatván, halvány vöröses sárga színű; a vékonybelek légtől felfúvák, itt-ott erősebben belövelt hajszálréteget mutatnak; a vastagbél összeesett, kevés sárgás bélsárral telt, belfala erősebben belövelt, kissé fölernyed; a fodormirigyek erősen duzzadvák. A vesék mérsékesen vérdúsak; a húdhólyagban kevés mennyiségű vizelet.

7. N. T. 13 éves leányka 1853-ki November 26-kán látogatá a gyermekkórházat mint járólagos beteg. Állítólag már egy év óta görvélykórban szenvedett, mely leginkább rendki-

Hogy a konyhasó az idegrendszer környi, s nem központi részét bénítja, következő kísérletből tűnik ki.

Egy béka, melynek combütere és visszere — egyik oldalán lekötöttetett, kapott 12 óra 20'kor száján keresztül konyhasót; 4 óra 30'kor döglölve volt. Azon oldalon, hol az edények nem voltak lekötve, a szárideg nem vala többé ingerelhető, a comb izmai, s a gázizom (m. gastrocnemius) csak nagyon gyöngye visszahatást mutattak. Azon oldalon pedig, hol a lekötés történt, valamint a szárideg úgy a combizmok is igen élénken hatottak vissza. Ebből kitűnik, hogy az idegek nem bénulnak el, ha a vér hozzájukfolyását meggátoljuk. Hogy a konyhasó-mérgezésnél csakugyan nem központi a bénulás, még úgy is meglehet mutatni, ha mielőtt konyhasót adtunk volna be az állatnak, egy végtag idegeit átmetszük; a mérgezés beálltával nemcsak az ép oldalon bénulva vannak az idegek, hanem azon is, melyen átmetszettek,

Miután tehát a mondottakból kitűnik, hogy a konyhasó beszívódik a szövetekbe, s ez által is hat; a víz elvonás elmélete igen kétségessé válik, annál inkább, minthogy vannak esetek, hol oly békák idegei, melyek testük súlyának 30—40% vesztese után döglöltek meg, semmi idegbénulást sem mutatnak, míg oly békák idegei bénultak, melyek konyhasóvali mérgezés következtében testük súlyának csak 15—20% veszítették el. Azonban erre azt lehet ellenvetésül használni, hogy a vizek a szervezettől gyors elvonása gyakorolja azon bénító hatást, melyet lassú vízvesztésnél nem tapasztalunk. A szervezet mint már fentebb mondtuk, legidegenebb hatáshoz is képes szokni. Így például Hertwig gyógyszer-tárában (Arzneimittellehre. Berlin 1840, 795 l.) azt olvassuk, hogy egy férfiki két lat konyhasót megevett, ennek következtében meghalt. Ez ellen szól Humboldt állítása, ki azt mondja, hogy a déli Océán keleti szigetein lakó benszülöttek üde víz hiánya miatt a cukornád ned-

vüli nyakmirigy-daganat által nyilvánult; ezen tetemes daganathoz körülírt részek időnkint föllágyultak s fölfakadtak, kifekélyezéseket hagyván hátra; hozzá csatlakozott arcizzag és huzamos lefolyásu szembántalom is. Első látogatás alkalmával következő állapotot találtunk: Arca pöffedt, dagadt szemhéjain görvélyes szemhéjmirigylob (blepharadenitis scroph.) tünetmentei észlelhetők, mindkét oldali köthártya-belöveléssel, bő nyákelválással, és nagy fényiszorral, orra megvastagodott nyákot választván; dagadt ajkai fölhányvák; mindkét füle mögött s előtt, mogorónyi egész diónyi, egyenetlen fölületű, keményes tapintatu daganatok, melyek lefelé a nyak oldalán mindinkább nagyobbodván, férfikölnyi tömegbe olvadtak, fölfelé a pofatájig, lefelé a kulcsontig, hátrafelé a nyakszirttájig terjedvén. E daganatok által elferdült nyaka oly terimés, hogy színvonala az állkapocs-kulcsonti vonalt jóval túlhaladja; a nyak alsó részén egyenetlen hegek, ezek mellett baloldalt mintegy krajeár teriméjű, ronsolt karimájú, egyenetlen, keményes alapu, hig genyt elválasztó fekély; azon kívül egyes körülírt helyek fölületes puhulást mutatnak. A daganat általában nem fájdalmas, csak a fekély és a puhult helyek valamivel érzékenyebbek. Nyelése, légzése, emésztése rendesek; láz nem tapasztaltatik. — Ily állapotban a leánykának belsőleg csukamájolaj, külsőleg a szemre hideg borongatások és légsavas ezüstből készített szemviz, a fekélyre pedig empl. noricum rendeltetett. Nehány hétre a fekélyből egy diónyi keményes mirigy tolt ki, mely könnyen el is távolíthatott. 1854-ki Január elején a baloldali mirigydaganat jobban duzzadni kezdvén, feszültebb és fájdalmasabb lön, miért is Január 11-től kezdve pépborongatások alkalmaztattak. Ugyanazon időben bal mondolaja is dagadni kezdett, nyelését akadályozván; a zsugorító szájvizek dacára Január 16-án mind szemlézés, mind újjali puhatolás által, garatmögötti tályog jelenlétéről győződünk meg. A nagy fokban akadályozott nyelés, melynél szűrő fájdalmak a külső daganat irányában jelentkeztek; a nehezített légzés, főleg ha külsőleg a daganatra nyomás alkalmaztatott, továbbá akadályozott vérkeringésre mutató arcduzzadság és pirosság, és mind azon tünetmények jelenléte, melyek már e lap 4-ik szám, 49- és 50-ik hasábján e nemű tályog körjelei közt elsoroltattak: szükségessé tették azonnali fölnyitását, annyival inkább, mivel a külső keményes nyakdaganat mivolta emennek fölnyitását nem engedé, s nem is vala remélhető hogy ily uton a mélységében rejlő genygyülem sikeresen elérhető legyen. A szokásos módon fölnyitott tályogból mintegy 3 kanálnyi sűrű zöldes geny ömlött; arra beszéde, nyelése, légzése könnyebbültek, fájdalmai szűntek, arc-színe rendes lett, s általában a tályoggal kapcsolatban levő tünetmények mind enyhültek. De minthogy itt a genyválasztás a mirigydaganat folytonos genyedéséből eredt, a tályog gyógyulása is hosszabb időt vett igénybe, s tökéletesen csak akkor történt, mikor a pépborongatások alkalmazására a nyak bal oldalán képződött tályog fölnyitása által, a genyfolyamnak kedvezőbb út nyitottatott. A nyílások ezen összefüggését bizonyítja kutasszali vizsgálatunk, az italok átszivárgása s a levegőnek nyelésnél szeresező áthatolása. Langyos szájbölnyek szorgalmas használata mellett a belső tályognyílás egy hó alatt behegedt; a külsővel meg a

vét, s mi még nevezetesebb tengeri vizet isznak*. Darwin szinte említi, hogy a délamerikai sóstó-partokon lakó ind-gyermekek a konyhasót úgy eszik, mint az európai gyermekek a cukrot.

Hasonló tüneteményeket csak úgy magyarázhatunk meg, ha föltesszük, hogy a szervek bizonyos mennyiségű sórtartalmat megszoknak; mi annál valószínűbb, minthogy Lehmann, Aubert és Hoppe F. megmutatták, hogy a ClNa és a nádcukor, embernél s emlős állatoknál a vérbe átmennek.

Heveny vízvesztés példáját embernél az ázsiai hányszékelésben láthatjuk, s ugyanezen betegséget képesek vagyunk állatoknál konyhasó-beadás által előidézni. Azonban több mint valószínű, hogy idült hasmenéseknél a szervek lassankint épen oly mennyiségű vizet vesztenek, mint a hányszékelésnél egyszerre, s még sem halnak meg a betegek.

A béka idege mely lassankint szárad, nem gyakorol ha-

jobb oldalt képződött tályogokkal több hónapig mint járólagos beteg volt orvoslatunkban. Megemlítendő, hogy azon idő alatt bal oldali mellhártya lobból is fölüdült, s hogy idővel általános állapot csukamájolaj és budai fürdők használata mellett annyira javult, hogy előbbeni nagyfoku bajára csak a számos jellemző hegekből nyakán, lehetett következtetni.

8. L. J. 7 $\frac{1}{4}$ éves fiú, Junius 27-én 1854-ben hozatott a gyermekkorházba. Állítólag 4 hó előtt tudva lévő ok nélkül tarkójában fájdalmak jelentkeztek, melyek ugyan időnkint engedtek, de, ambar daganat nem vala észlelhető, a fej oldalvásti mozgásait mégis nehezítették. Azonnali orvosi szerelés dacára sem sikerült a baj tovább fejlődésének meggátolása; mert a fájdalmak növekedtek, s a fiúcska ki az első 4 hétben még fönnjárhatott, azóta fekvő beteg; nyaka jobb oldalán lassankint lapos, kissé érzékeny daganat fejlődött, az ezelőtt ép alkatú fiú fogyni kezdett, s járása egyéb testmozgásaival napról napra akadályozottabb lön. Fölvétele alkalmával állapota következő vala: Teste elsoványodott, izomzata és bőre petyhüdt, felső és alsó végtagjai mozgása szabad; koponyája a többi testhez képest nagy, idoma kevesbé tojásdad mint inkább négyszögű, agyvízkórosakéhoz hasonló; arc kifejezése fájdalmas, tekintete félték, látája mérsékesen tárgult; egyébkint külérzékei rendesek. Fej és nyaka tartása feszes, félszeges, nyaka jobb oldalán a fül és állkapocs-szöglet alatti tájon a nyakszirtig terjedő, laposan domború, puha, nem hullámzó, nem lüktető, helyéből nem mozgatható s nyomásra fájdalmas daganat, melynek kültakarója halvány vörös; takójában és pedig a gerincoszlop felső nyakrészének megfelelő tájon, nem annyira nyomásra mint fejmozgásokra súlyosbuló fájdalom van jelen, mely által nyugalmas feszes fejtartásra kényszerítették. Nyelése nem akadályozott, a garatür megsejtelése és puhatolása mit sem mutat, de légzése némileg nehezített, hortyogó, hangja kissé rekedt, köhögés nincs jelen, mellkasa domború; a kontatási hang, légzési zörejek, szivhangok rendesek. Hasa kissé beesett, székéi lomhák; vizelete sötét sárga tiszta; láza mérsékes. Észbeli tehetségei korához képest kifejlődtek, azonban keveset beszél s többnyire közömbösen fekszik.

E kórkép nyomán a jelen baj mivoltát lobos nyakesígolya bántalomnak tartván, mely a szomszéd lágyrészeket is körébe voná, s lobos izzadmánya által ama nyakdaganatot képzé, lobellenes gyógyszerelés alkalmazását tartottuk szükségesnek; miért is helybelileg hideg borongatásokat, belsőleg pedig a felszívódás eszközésére hamiblagot rendeltünk. Később enyhülés után ismét rosszabbulván, támogattuk fentebbi igyekezetünket nadályzással is; ezen eljárásunk következtében állapota csakugyan javulni látszott; mert fájdalmai engedvén a fiúcska vidorabb lett, és mi eddig hetekig nem történt, magától fölült. De e kedvező változás csak rövid ideig tartott, s a helybeli bántalom súlyosbulásával, általános állapota is rosszabbult, úgy hogy Julius vége felé külsőleg hamiblag-kenőcsöt, belsőleg csukamájolajt rendeltünk; azonban az utóbbi folytatásában a beállott hasmenés által gátoltatván, amazt almasavas vasfestvénnel (tra malatis ferri) cseréltük föl. E szerelés alatt étvágya, emésztése, álma s többi életműködései is javultak, mikor betegünk Augustus 24-én erős foku kanyaróttól lepetett meg, mely alatt

tást az izmokra, de gyakorol oly ideg, melyet vizétől gyorsan fosztunk meg.*)

Minden lassankint ható külbefolyást sokkal inkább képes a szervezet semlegesíteni, mint a heveny befolyásokat.

Az állati test azon tulajdonságának, miszerint az folytonosan status-quo-ban maradni igyekszik, tulajdonítjuk azt is, hogy élő békának só által bénított idege víz-beszívás által képes rendes állapotába visszatérni, mire a szervezettől eltávolított ideg nem képes. Különben meglehet, hogy ügyesebb kéznek ezen kísérlet is sikerül.

A konyhasó jelglenségei hatása emlős állatoknál is nevezetes.

*) Valjon nem villányosság rovására, — mely ily kísérleteknél melegség, vagy szerek vagy ércszerszámok alkalmazása által kifejlődhetik — történik e itt azon hatás, melyet Eckhardt és Kunde a vízvesztésnek tulajdonítanak? Chyzer.

csak hűsítő szerek alkalmaztatván, állapota September közepéig kedvező vala. Azon időtől fogva a kinadék (chinin) többszöri adagolása dacára, esténként lázas rohamok jelentkeztek, melyek mellett a helybeli tünetek roszabbultak. mert a nyakdaganat nagyobbodott s avval eleintén csak jobb, néhány nappal később bal oldalára is tetemesen megduzzadt s megvörösödött; nem sokára hasonló tüneteket a garat hátsó fala is mutatott; mikor ujjali puhátolás által hullámról győződünk meg; mind azon körjelek észleltettek, melyek már e lap 4-dik szám 51-ik hasábján közöltettek. Ily körülmények közt a külső nyakdaganat olvadását s fölfakadását elősegíteni akarván, meleg pépborongatások hosszabb ideig alkalmaztattak; de ámbár a daganat lágyult, hullámról külsőleg mégsem vala észlelhető, hanem mutatkozott geny a kiköpésben, jelül hogy fölfakadás a belürben történt; s később orrüréből is bűzös genyes folyadék ürült. Mindazonáltal könnyebbülés nem következén, a tályog langyos szájbölyvényekre sem ürülén, s fala ugyanazon feszültséget mutatván, műi fölnyitása Oktober 6-kán történt, mire 4-5 evőkanálnyi szürkés-zöldes, bűzös geny ömlött ki.

Erre nyelése légsége könnyebbült, hangja tisztább lett, nyakdaganata tetemesen lohadt; azonban folytonos bűzös genyszivárgás s lázas állapot mellett ereje napról napra feltűnően fogyott; fejét nem vala többé képes fönttartani vagy forgatni, sem törzsökét mozgatni; ehhez tökéletes étvágyhiány, bő izadások, nagy hasmenés csatlakoztak; mely tünetek erősitő zsongító szerelésünknek makacsul dacoltak. A nyakdaganat ismét nagyobbodván, November 15-től naponként többszörös hányás, 18-tól rázó hideg, félrebeszélés, meredt tekintet, tágult láta, 19-én álomkórás, végtaghűdés, 20-kán tartós ránggöröcsök jelentkeztek, melyek közt reggel meghalt.

Boncolat. A test elsoványodott, bőrszine szennyes-sárga, felbőre egész testén lehámlott; a végtagok mozgékonyak. A fejtakaró belszine halvány, vérszegény; a koponyacsontok jól kifejlődtek; a kemény agykér szabad; a lágy agykéreg védősak, lemezei közti kocsonyás alvadék által elhomályosodván, megvastagodván, s a duzzadt agyállománytól kifeszítvén; az agyállomány váglapján igen számos nagy vérpontok; az oldalgymorcsokban 4 nehezéknyi zavaros savó; az agy és agyacs alapján egy $\frac{1}{3}$ '' vastag, genyesen szétfolyó, a vároféle hidra terjedő, sárgás, izzadmányos réteg; a koponya fénekén mintegy 5 obonnyi véres savó. Az öreglikon újjal behatván, annak szélein, a feigyám mellső ívén és a tengely fognyújtványán mindegyik egyenetlen, érdes, eves izzadmánnyal fűdött fölületre juthatni; ezen csontok közti szálakok teljesen fölemésztvén. A szájsz. és garatürben szennyes barnás folyadék, a garatür takhártyája szennyes kékellő vörös, fölernyedt, könnyen szétmálló; a garat gerincoszlopától eloldása után, a feigyám és tengely között a gerinc-csatornába ható ujjnyi nyílás találtatik. A 2-ik és 3-ik nyakcsigolya teste csontthártyájától lemezitelenítve, érdes fölületű; szálagos képletei fölemésztve, s a szomszéd lágyrészek genyesen beszűrődve.

A légcsőben szennyes folyadék, nyákthártyája halvány; mindkét tüdő szabad, vérszegény; a szív aránylag kicsiny, izomállománya petyhüdt. A máj és lép vérszegény; a gyomor és belek légtől fölfúvák, halványak, a vékonybél hártái meg-

Egy 1 font s 4 latnyi macska, mely 2 grm. kőst kapott, 3 óra múlva megdőglött. Ezen idő alatt a jéglenese meghomályosodott, a víznedv gyarapodott, a szívárányhártya két óra múlva annyira bénult, hogy azt legvilágosabb napfény sem volt képes ingerelni. Két más fiatal 12 napos macska, kapott körülbelül egy-egy grm. kőst végbelébe mely bekötött. Két óra múlva mindkét szemükön szürke hályog volt látható.

Ezen kísérletek többször ismételtettek, s mindig hasonló eredményűek voltak.

Házinyulaknál csupán a szívárányhártya bénulását lehetett előidézni, a jéglenesét meghomályosítani nem sikerült.

A macskák így meghomályosodott jéglenesét vizsgálata-nál látjuk, hogy csupán a legfölületesebb rétegek homályosak, és pedig leghomályosabb a jéglenese a szélén, azaz a sugárnyújtványok közelében. A homályosodás az ismert három osztatu ábrának a jéglenese mellső falán való megjelenésével kez-

vékonyodván; a fodormirigyek rendesnél kisebbek; a vesék vérszegények, a húgyhólyag üres.

SEMMELWEIS TAN. SZÜLÉSZI KÓRODÁJÁBÓL.

Császármetszés élönél angolkóros (rhachiticus) medenceszűkület miatt.

Közli dr. Fleischer József tanársegéd.

I.

P. Teréz, 23 éves, hajadon, varrónő, budai lakos, egészséges szülőktől származott, gyermekkorában sokáig gyöngélkedett, járt csak 6 éves korában tanult; ezen koráig — nem úgy, mint más kisdetek négykézláb, hanem — sajátos módon csupán farával csúszkált egy helyről másikra; egész 15 éves koráig teste kifejlődés és növekedésben igen visszamaradt; s csak ezután kezdett föltűnőleg fejlődni. Gyermekkorától egész az utóbb említett életéig legjobb egészségnek örvendett; havi tisztulása 15 éves korában mutatkozott először, mely azóta rendszeren minden zavar és nehézségek nélkül jelentkezett egész a történt fogamzásig. 1856. évi Juniusban teherbe esett; terhes állapotját azonban anyja előtt, kinek a hószám rögtöni kimaradása igen föltűnt, egészen a terhesség 9-ik haváig szorgosan titkolni igyekezett; az ily módon elámitott anya leányát hasvizekórosnak gondolá, s házi szerekkel kuruzsolá; midőn pedig a szülés ideje közelgett, a terhes nő titkolódzását tovább tanácsosnak nem tartván, kénytelenített az igazságot anyja előtt földeríteni.

1857. évi Martius 17-ről 18-ra menő éjjel lepték meg az első szülfájdalmak, mire hajnali 3 órakor bábát hivatott; ez a vajudót megvizsgálta: a hólyagot már akkor megrepedve találta, s a magzatviz nagyrészen elfolyt volt. Ily körülmények között a szülés további lefolyását várva, egész délutáni 4 óráig időzött mellette; a majdnem folyton tartó erős tolófájdalmak sütkertelen működésük miatt a vajudó igen kifáradott; de kifáradott az őt segélyző baba is a várakozásban, s orvosi segélyt kért igénybevétni. Az orvos megérkezvén megtett vizsgálat után porokat rendelt, (valószínűleg secale cornutumot) melyekre aztán mód-fölött heves, és szünetnélküli görcsös fájdalmakkal gyötörtetett a nélkül, hogy a magzatnak előálló része előbbre nyomult volna. — Esti 8 órakor újlag meglátogató az orvos a vajudót, kinek állítása szerint kézzel és eszközökkel kísérleteket tett; melyeket néhány órával később azon éj folytán ismételt, de eredmény nélkül. A veszélyt fölismervén orvosi tanácskozmányt óhajtott tartatni; majd szegénységi állapotuk miatt (a vajudó kézi munkája utáni keresménnyel tartá el magát és koros anyját) arra figyelmezteté, hogy a pesti egyetem szülszi kórodáját haladéktalanul keressék föl. Ezen utasítás nyomán f. évi Martius 19-én reggeli 3 órakor szülszi kórodánkba fölvétetett.

A szülszi vizsgálat következő eredményre juttatott: A vajudó testalkata törpe, teste jól táplált; ennek hossza 3' 8" arakifejezése szenvedést és türelmet árult el; nyaka rövid, törzse bár kicsiny, de látszólag a többi testrészekhez arányos

dődik. Békáknál különböző helyeken kezdődik a jéglenese homályosodása; itt már mélyebb rétegekig is hat.

Görös mutatja, hogy az így megváltozott jéglenesék rostjaiban és rostjai között folyadékot tartalmazó üregek képződnek, mely folyadéknak más világosságúgártörő öszhatója (coefficientense) van, mint a jéglenese rostjainak.

A lencsét vizsgálták: Kölliker, Virchow, Müller H. és Gräfe.

Egészséges házinyulak és békák kivágott jéglenesét konyhasó-oldatba mártás által is meglehet homályosítani, s az így meghomályosított lencsét vízbe-mártás által ismét előbbi állapotukba helyezni. De még föltűnőbb a következő észlelet. Ha egy békánál mesterséges hályogot idézünk elő, fejét levágjuk és üvegharang alá tesszük, 12—14 óra múlva a jéglenese homály elenyészett. A légsavas szikéleg és cukor-okozta há-

az alsó végtagokon igen szembeszökő elferdülések láthatók; a combok föltűnően rövidek, hosszúságuk — a tompától a külbütyökig $8\frac{1}{2}$ " , térdekben igen befelé hajolvák; térdeit 6"-nél tovább egymástól eltávolítani nem képes. Az alszárak a combokhoz aránylag igen hosszúk, s hasonlóan mell- és befelé ferdülve. Testének hőmérséke rendes; érverése gyorsított, légzése a rendesnél szaporább, a kontaktus hang a mellen teljes.

Az altest külvizsgálatánál a has, — egy a terhes méh terjemének megfelelő, tojásdad alakú daganat által — kitágulva találtatott; a hason heveny irha-szakadások láthatók, a méhfennék a szivgödörben tapintható; a méh falai a magzat részére simulvák, s szünet nélkül annyira feszültek, hogy azokon keresztül a magzat részeit kivenni lehetetlen; a magzat szivverése többszöri figyelmes halgatódzás után sehol sem észleltetett. A medence hajlása rendkívül nagy, az ágyéktáj erősen behajlik, a far ellenben rendkívül kifelé domborodott; a szeméremdomb mélyen a has alatt egészen a combok közé esik; a szeméremhasadék majdnem egészen hátrafelé tekint.

A kézzel végbevitt belvizsgálat (mellyel egyszersmind a medence kimérése egybekapcsolatott) következőket tüntetett föl: a fanív szöglete két ujjat kényelmesen fölvesz; a két ülesont gumóinak egymástól távolsága, — valamint a farcsikcsont mozgékonyági foka — igen kedvező. A medenceúr a keresztcsont 2. és 3-ik ácsigolyájának nagyfokú behajlottsága miatt annyira megszükkült, hogy a medenceúr egyenes átmérője csak 2" és 4" nyit tesz; a haránt átmérő rendes. A medencebemenetbe erősen bedülledő előfokot vizsgáló ujjal könnyen elérhetni; a lejtett egyenes átmérő (átló=Diagonal conjugata) 2" és 8" hosszú; ebből $\frac{1}{2}$ hüvelyknyit levonván, lesz a medencebemenet egyenes átmérője 2" és 2". A méhszáj tökéletesen kitágult, (mennyre t. i. a medenceszűkület megengedé), a hólyag megrepedt, a magzatvíz nagyrészt elfolyt; a magzat fekvése egyszerű farfekvésnek ismertetett föl, a magzat előálló része t. i. fara, igen magasan és mozdulatlanul illeszkedik a medencebemenetre; a két far között a boréket lehetett kitapintani; — a magzat csipőinek szélességével a bal ferde átmérőben volt; háttal előre és balra, mellet és hassal hátra és jobbra tekintett. Ezen most fölhördött tünetményekből következő kórismét állapítánk meg: először-szülő a szülés 3-ik időszakában; holt fiú-gyermek egyszerű farfekvésben, háttal előre és balra; a medencebemenet és ür egyenes átmérőinek nagy-fokú megrövidülésükből származó (angolkór.) medenceszűkületnél.

(Folyt. köv.)

NAGEL TAN. SEB. KÓRODÁJA KOLOZSVÁROTT.

Az 1857. tanév alatt tantárgyul szolgált nevezetesebb esetek.

Nagel E. tanár vezérlete mellett közli Bartha J. tanárségéd.

II.

Velős rák (carcimona medullare) a bal harmadik ujjban és középsontban. Csonkítás.

K. V. 65 éves gör. egyesült, nős, földmives, epés nyákos mérsékményű, testalkata erős, de betvegyes kinézésű.

lyogok épen oly természetűek mint a konyhasó által előidézettek.

Említett kísérletekből kiviláglik, hogy a lencse homályodásánál tisztán közanyagi tünetmennyel u. m. vízvesztéssel, s vízfölvétellel van dolgunk. Az üregek (Vacuolen) képződését Kölliker a jég-lencse rostjainak összezsugorodásából magyarázza, s Kunde osztja véleményét. Az üregekben levő folyadékrol pedig azt hiszi, hogy a konyhasónak a lencse állományába hatása által, abban két, víztartalmára nézve különböző vegyszerület támad. Az egynemű részek vonzzák egymást, s így több helyen nagyobb mennyiségű folyadék gyűl össze, mint másutt.

Mit a lencsénél láttunk, azt az idegen nem vehetjük észre. Konyhasó által bénított ideg göröső alatt nem mutat változást. De azért a csillagászokkal és görösővésszel tartunk, kik állítják, hogy valami létezhetik akkor is, midőn még nem látjuk;

1856. Október 28-kán intézetünknel keresett orvosi segélyt. Megvizsgáltatván találtatott: balkezén, egy a közép ujjat s ennek megfelelő kézközépcsontot foglaló, szerföltött nagy daganat, mely egész balkezét használhatlanná tette; terjedtségének hossza a harmadik középsont felső harmadától a közép ujj harmadik perceig; szélessége egyfelől a mutató ujj kézközépcsontja hüvelyk föléli széleig, másfelől a kisujj kézközépcsontjáiig oly mérvben, hogy mind a gyűrűs és kis, mind a mutató ujjat kitolta helyzetükből; vastagsága mind a kéz hátán, mind a tenyérben egy-egy hüvelyknyi; színe kékes vörös, tapintásra keménytésztás, kivéve egyes kis helyeket, hol lágy és hullámzó, éles nyilalló fájdalommal. A közép ujj első percének megfelelő kézközépcsonttali izülete táján, a kéz hátai fölületen $\frac{1}{4}$ " átmérőű nyílason önkényt és nyomásra bűzös ev (ichor) foly; e nyílason át kutasszal a 3-ik kézközépcsont felső végéig és a közép ujj 3-ik perceig sehol csont nem volt fölfedezhető; e tünetményekeken kívül az egyed egészséges, és magát jól érzi.

E daganat eredetét a beteg 1855-ik Martius tájban az erdőn foglalkozása közben, egy darab fa általi megütés következményének tulajdonítja, minthogy állítása szerint azelőtt ép volt, s csak azután kezdett dagadni csekély önkéntes fájdalommal, s ezt ő falusi földmiveseknél szokásban levő kenések és tapasztok által igyekezett meggyógyítani; de nem sikerült, hanem foglalkozásait végezhetette vele, míg nem Október tájon favágással foglalkozván, kezét ismét megütötte, mire heves fájdalom, a dag pirossága, forrósága és gyors növekedése foglalkozása félbenhagyására kényszerítették. Ismét a köznépnel szokásos kenések és tapasztok vétettek igénybe, melyek alatt a fönt jelölt helyen a dag, két hó múlva heves nyilalló, lüktető fájdalmak közben fölfakadt, s belőle genyes folyadék ürült ki. Körülbelül $1\frac{1}{2}$ évi szenvedés után, fönt irt napon intézetünkhöz flyamodott.

Ez előttünk lévő dag, lassu és eleinte kevés fájdalmu fejlődése, növekedése, az azt fedő bőr kellemetlen színe, az izület tájani nyílason kifolyó bűzös ev, egy egész év óta folytonosan tartó genyedés, eleinte csontszú (caries) jelenlétét gyanították; de miután kutasszal a genyesatornán végig sehol pusztán álló érdes csontokat nem födözhattunk föl, és az egész dag mégis — egyes kis pontokat kivéve — kemény tézsta-tapintatú volt, és mind a mellet hogy a csontok a közép ujjban — kivéve a 3-ik ujjpercet — s a megfelelő kéz középsont alsó két harmadában elpusztultak is, a helyeikből kitolt mutató, gyűrűs, és kis ujjak, természetes helyzetükbe vissza nem térhetek: azon meggyőződésre vezettek, hogy itt e nagy pusztítást és állandó nagy dagot rákos elfajulásnak kellett előidézni. E kórisme helyességét megerősítő körülmény, a beteg elő haladt kora, a daganatnak eleinte lassu és csekély fájdalmu fejlődése, a dag föllágyulását és kifakadását, s ezekkel járó heves fájdalmakat előidéző újabb megütésig; továbbá azon körülmény is, hogy a beteg arcán valami betvegyes színezet és levertség terül.

Ez esetben egyedüli sükert ígérő gyógymódul a beteges részek müleges eltávolítása ajánlatott; még pedig, minthogy mind a négy kézközépcsont, — ha szinte csak a köztakarókban is — volt megtámadva a szomszédos három kézközép csontot, leg-

s meglehet, hogy későbbben, bénult idegeken is megfogjuk mutatni az üregeket.

A fönn mondottakból bármily töredékek legyenek is, bátran lehet következtetni:

1. A vér sőtartalmának csekély növekedése is képes a szem világosságtörő közegeiben nagy változásokat előidézni.
2. A lencse folytonos anyagcserének van alávetve.
3. A folyadékok a lencse mélyebb rétegeiben is kicserélődnek.

A leirt kísérleteket Kunde Kölliker tanár ismert élettani intézetében Würzburgban tette.

jobb ügyekezett mellett sem lehetett megkímélni. E cél elérésére a hüvelyk és mutató ujj közti tér közepétől fölfelé mind a tenyér, mind a kézhati fölületen tétetett egy metszés a mutató ujj középsőcsontja irányában, amannak felső negyedéig, itt a metszés harántan folytatott úgy, hogy az ötödik kézközépcsont külső szélén a kézhati és tenyéri metszés találkozott, a lágyrészek kevésbé még feljebb fejtettek, hogy elég legyen a csontkán maradandó csontok fűződésére; ezután mind a négy kézközépcsont lefűrésztetett; az orsóúter nagyobb ágai leköttése után, a seb néhány öltés és ragtapasz szalaggal összeillesztetett, s rá hideg borongatások rendeltettek.

A műtét bevégezte után az eltávolított dag hosszúra fölmetszetvén, benne valami sárgásfehér, imitt-amott kiömlött, de rothadásnak indult vértől sötétbarna foltokkal, kásás, kocsonyá alakú anyag találtatott, mely néhol keményebb volt, különösen a csontok helyein egyes apró porcos anyagok voltak; a közép ujj és kézközépcsontja — amannak 3-ik perce, ennek felső harmada kivételével — egészen hiányzott.

Műtét után három nappal a varratokból a cérna kiszedtevéen a seben hevenyforradás — prima intentio — csak helyenkint találtatott, de általában kedvező szín és genyedés borította; ezután pedig egyszerű genyedő sebként kezeltetvén, oly hirtelen gyógyult, hogy November 20-án a beteg sebe teljes behegedésével bocsáttatható el.

III.

Állkapocs tömlős elfajulása (cystosarcoma maxill. inf.) Félállkapocs kiirtás kiizeléssel.

F. R. 35 éves, gyöngye testalkatu hajadon, egy jobb pofa táját elfoglaló és arcát igen eltorzító, egy év óta fájdalmas és alkalmatlan dag miatt folyamodott 1856. Dec. 28-án másodizben kórodánkhoz.

Múlt 185 $\frac{1}{2}$ -ik iskolai évben ez egyén többször megfordulván járólaga kórodánkban, egy ízben megvizsgáltatott és úgy találtatott: hogy a jobb alsó fogrend körül a foghús keményen föl volt puffedve, különösen a nagy zápfogak táján, mely alkalmakkor föltűnő volt a leghátsó két nagy zápfog hiánya, és a fogaknak a beteg emlékezetére soha ki nem növése. Ugyanakkor a hiányzó zápfogak helyén észlelt több alaku mélységbe vitt kutasz mély és tág barlangba vezetett, mely tisztán az állkapocs egymástól eltávolodott falai közt létezett; azon nyílásból állítólag bizonyos hig folyadék szivárgott, maga a kutaszolás fájdalmas és véres volt; egy későbbi vizsgálatkor pedig a vérzést alig lehetett megszüntetni. Ugyanezen látogatásakor a jobb oldalon egyedül meglévő, de lógó mellső nagy zápfogát kiakarván húzni, kuszorúja csekély mozditásra, gyökerétől régebben levén elválva, a foghúsból könnyen kijött. Azon időben a dag, mostani terjéig még nem volt kifejlődve; említett barlangból pedig későbbben hig folyadék helyett szájszint rontó és folytonos köpdősésre izgató vastag-geny kezdett ürülni. Ugyanazon év Augustus havában, különösen a már szaporábban jelenkező élesebb fájdalmak és a beszéd és rágás közbeni növekedő alkalmatlanság kényszerítették betegünket az orsz. Károli kórházba magát fölvetetni, hol néhány hétig külső és belgyógyászati iblannal élve, nagy nyálszivárba (ptyalismus) esett, mely csak kinahéj használata után mérséklődött. — Ezen idő alatt valami nevezetesebb javulást nem tapasztalván, sőt a dag ludtojánsyira növekedvén a kórházat elhagyta és Dec. 28. magát közönbösen viselte, e napon pedig kórodánkba kíváncsózott. Két héttel fölvétele előtt nagy geny gyülemtől, és lobos bántalmaktól kinóztatva, miután a jobb ebfogtáján hullámozás volt érezhető, a beteg nagy megkönnyebbülésére, a geny tömlő fölnyitattott; ugyanez idő táján az állkapocs szöglete táján egy bizonyos ponton alkalmazott külső nyomásra, a hiányzó zápfogak helyén geny tolt a szájrbe, jelöl, hogy a külső csontlemez már helyenkint fölszivódott.

Most a beteget szorosabban megvizsgálván, egy kemény, egyenetlen, különösen az állkapocs külfalát tárgyazó csontos puffadás találtatott, mely az állkapocs alsó széleig, az állcsucsig, a járom csontig, és a külső füljáratig terjedt; a bőr és izmoktól egész terjében volt fűdve, az állkapocscsal mozdulatlan össze-

szefűggésben; tapintásra nem forró, és az imént említett nyomásra engedő pontot kivéve — fájdalmatlan; a jobb felőli foghús, a fogpártázattal együtt magasán fölemelkedett, lágyrészei tultengtek, vastagok, kemények; a hiányzó kisebb zápfogak helyein kisebb árkok mutatkoztak, a hasonló hiányzó bölcsesség fog helyén levő több alaku mélyedésből sok bűzös geny folyt; a dag belső lapja pergament rugalmasságu; a szenvedő rész táplálódása és működése, lényegesen nem zavarodott, nyugtalan álmát kivéve, a beteg meglehetősen jól érezte magát.

Kül okul annyit tud betegünk, hogy ezelőtt két évvel egy kemény kenyérhéj harapása alkalmával ropogást észlelt a fogakban, melyet akkor számban sem vett, három nappal azután egy kevés fájdalommal párosult dag mutatkozott, mely azonban őt nem nyugtalanította addig, míg lassankint növekedve szembe-tűnővé vált.

A dag aránylag lassu növése, belső lemezének jellemző pergamentrugalmassága, az állcsont kül-lemezeinek egyforma fölfűvódása, annak állományában létező ür, és belőle folyó nagymennyiségű geny; a genynek magának nem épen legrosszabb színe, a nyakmirigyek hiányzó beszűrődése, és az egész szervezetnek a huzamosan tartó nyavalyában csekély részvéte, de különösen a hátsó zápfogak eredeti ki nem növése: azt gyanították, hogy a két hátsó fog-csir-tömlő (Keimsäckchen) a fogtermődés szabályos nyomtatától eltérve, szörny kifejlődésre jutott, és évek során át, észrevétlenül a csont állományában vert magának tömlő idomu fészket, mely a fogmeder sejteit és az állcsont küllemezét feszítve, aligha nem, a két évvel ezelőtt hozzájárult erős rágás izgató behatása következtében kezdett sebesebb kifejlődésnek indulni; midőn egyszerűsmind a sejtek fölszivódása által a szájr- és áll-ür közt e közlekedés jött létre, mely által az álltömlőbe hatolt küllég, ott lobot idézett elő, mely genyedésbe ment át.

Ambár ezen alapos előzmények után nem leggonoszabb indulatu ártalmennel látszott dolgunk lenni: mindazáltal a tartós geny- és nyálgyülem a légzés és emésztés működését komolyan fenyegették; ezen körülmény és a folytonosan növekedő fájdalmak arra birtak, hogy a beteget szerencsétlen sorsára nem bízva: az állkapocs szenvedő részét mielőbb kiirtsuk, bár a műtétből eredhető veszélyt szemünk előtt egy percre sem tévesztettük.

A műtét f. évi Jan. 20-kán következőleg vitetett véghez; miután a lágyrészek, két tompa szögben találkozó metszés által ketté választattak, és fölfejtés által egy mellső felső karéj képezetett a lemeztelenített állszögleten, könnyű szerrel behatott vizsgáló ujj egy nagyterjű, csontfalakkal körzött, és helyenkint genyes kásás anyagot tartalmazó barlangot talált. E körülmény a műt. tr. azon meggyőződését szilárdította meg, hogy itt a csontnak tömlős kifeszülése, nem pedig annak elfajulása van jelen; mire azon eszme villant meg elméjében: vajjon az állkapocs megkímélésével nem lehetne-e a tömlőt izzó vassal egész terjében elpusztítani? azonban a tömlő fenekét ujjával nem érhetvén el mindenütt, bizonytalannak tekintette a gyógyterv sikerét; — és az eredeti tervhez térve a lágyrészek metszését az állcsucsig folytatta; az erősen vérző arcüteret lekötve a lágyrészeket a dag beloldalán is lefejtette; a műtét az által végződött, hogy az állkapocs a jobb külső metszfog helyén keresztül fűrésztetett, és izületéből izközporcával együtt kifejtetett. E percben a karenyujtvány táján nagy viszszeres vérzés támadván, az csak az izzóvástól szűnt; nagyobb biztosságért még néhány kisebb ütetek köttettek le, és sósavas vaséleg oldatba mártott tépet tétetett a seb fenekébe; végre a lágyrészek nyulajkvarrattal egyesítették.

Betegünknek, minthogy részint a műtét alatti elkábítás, részint a vérzés által nagyon kimerült: kórodánkban nagy vérvesztéssel járó műtétek után jó sikerrel használt következő vény Rp. Moschi gr. sex. Laudani puri gran. unum. Sach. albi dr. unam. m. f. pulv. div. in sex ptes D.s napj. 2-szer 1 p., és a sebre jeges borongatások rendeltettek. Harmadnapra a heveny forradás megtörténvén, és vérzés többé nem mutatkozván, a sebet összetartó rudacsok és az izzóvassal érintett helyre tömött tépet gömböcsök kivétettek. Egyéb nevezetes esemény Jan. 29-ig nem történt, ekor egy, figyelmünket eddig elkerült, és mindeddig ben maradt tépetgömböcs, orbáncfejlődésre adott

alkalmat, melyet annak elhárítása által, valamint egy Febr. 5-án hozzá szegődött toroklobot is nádályok által sikerült, a heveny forradás károsodása nélkül eltávolítani. — Február 17-ig a belső sarjadzás rendesen haladt; de ekor fültömrigylob fejlődött ki, mely pépes borongatások által genyedésbe vitetvén át, Márt. 8-án a képződött tályog fölnyitattott; e műleges nyíláson át a genyedés folyvást tartott, beforradásra hajlandónak nem mutatkozott; a fenekéig bevitt kutasz azonban csont érdeességet bizonyítván, Márt. 13-án a tanár szükségesnek látta a barázdás kutaszon tágitott geny sipolyon át izzó vasat alkalmazni, minek igen üdvös eredményeül e seb April 8-án béhegedt. E közben a beteg táplálódása és ereje gyarapodott. Azonban egy új kedvetlenség állott elő: t. i. a megmaradt állkapocs csontja helyén támadott fájdalom és pirosság, melyek a több időtől fogva kifakadás útján létre jött genyedés nyílásból April 20-án történt csontkivettetés után sem szűntek meg, tökéletesen bégyógyult a geny-sipoly.

Még eddig visszaesés, vagy egyéb kedvetlenség nem mutatkozott.

Jelenleg a hiányzó csontrészt nem porcos, hanem csak kérges sejtszövet pótolja, az áll jobb és hátfelé ferdült, a jobb arc és szemzár-izmok félig hűdött állapotban szenvednek, de sem nyál kifolyás, sem beszéd- és rágásbeli tehetlenség nem maradt hátra.

Az eltávolított álldarab hosszában fölmetszetvén, abban három egymástól elkülönzött, a hegyes fogtól a bütyök nyujtvány fejét borító porcelemezig terjedő, vastag hárttyából alkotott tömlő találtatott; melyek egyfelől csonthoz nőve, belsínükön sejtszövetes nyujtványokat bocsátanak a tömlők üregei felé, és ezen sejtszövetben kásás összeállású anyagot tartalmaznak; a csontfalak imitt-amott egészen felszívódnak, a fog-ideg és edények, csatornáikkal együtt elenyésztek.

Tárgyrokonságért érdekes lenne egy a mult tanévben kórodánkban villós csont-üszög (Phosphor necrosis) következtében végrehajtott, balsó fél állkapocsot tárgyzó kiirtást is közleni; de minthogy a tanár ezen érdekes eset kórajzát, egy a villós csontszövet bővebben kimerítő értekezéssel kapcsolatban, magának tartotta, röviden csak annyit említek meg róla, hogy e műtétet is tökéletes siker koronázta.

(Folyt. köv).

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Ujabb gyógyszerek.

a. Szénsavas vasélecs-labdacsok.

Pillulae ferri carbonici (oxydulati) Vallet.

Alig van gyógyszer, mely sikerre, biztos hatásra nézve, a vas-élecs fölül mulja; annyival sajnósb, hogy tisztán változatlanul, oly alakban t. i. melyben hatása teljes, eltartani nem lehet. Ezelőtt így szóltak az anyagról, s így szólanánk mi is, ha most is csak a régibb készítmények s eltartási módok volnának gyakorlatban. Ugyanis ez előtt az üdében készült szénsavas vasélecs-belekb, vagy hólyagokba tették hogy meg ne romolják; vagy cukorral keverték össze, s mint ferrum carbonicum s acharatumot hozták alkalmazásba. De e módok közül állandóvá egyik sem tette a vasélecs; vegybontás mutatta meg, hogy néhány hét- vagy hó múlva az élecs éleggé változott. A gyógyszerészi törekvések egyik célja lett tehát, ezen anyagot változatlan alakban állítani elő; s ezen törekvés szerencsésen célt is ért, midőn Vallet-nak sikerült a nevére ismert labdacok anyagát: massa pilul. Valletti összeállítani.

E labdacokat a francia akademia figyelemre méltó kifejezésekkel tisztelte meg, elmondá róluk hogy: ilyenmő vaskészítmények, melyek iránt eddig bizalommal viseltettek, előbb utóbb fölbomlanak, míg a Vallet labdacok tökéletesen változatlanok. Ez által lehetségessé válik határozott adagot adni a betegnek, mert nem lehet tartani, hogy használat alatt fölbomlik, s hogy kevesebb vas megy vele a testbe, mint más készítménnyel; minthogy minden vasrész benne, fölbomlatlan lévén, hatása teljes erőben marad.

Gyógyászatban alkalmazott vaskészítmény már temérdek van, s életművezeterei befolyása kérdésen kívül áll; ahhoz illőleg a vaskészítmények nagybecsületben is részesülnek. Gyakorló orvos által a vaskészítmények kiválasztásában figyelt szabályok következők: 1. A vas a készítményben tiszta fém állapotban legyen, vagy mint élecs (oxydul), mely aztán a gyomorban éleggé (oxyddá) változik. 2-or. Szükséges, hogy a vas szénsavval vagy valamely életműves savval, minők: citrom- és téjsav, legyen egyesülve, minthogy az ilyeneket a test könnyebben földolgozza. Az életművetlen anyagokkál vas vegyületek általában mind hajósbban emészthetők. E kíványnak a Vallet labdacok megfelelnek, és számos kísérletből bizonyos, hogy midőn az olvadékony vaskészítmények nem alkalmazhatók, a Vallet módja szerint készült labdacok leginkább célra vezetnek.

Vallet módja: Végy jegült kén. vas-éleget (ferrum sulf. cryst.) 500 gramm.

tiszta sziksót (carbonas sodae) . . . 580 „

finom méz 300 „

A vasgálicot forralt (levegőtől megtisztított) meleg vízben, melyet $\frac{1}{16}$ résznyi szörppel édesítettünk, fölolvastjuk; a sziksót hasonló módon kell fölolvastani, mindkét folyadékot megszűrve össze kell tölteni, akkor rázni s leülepedni hagyni. Miután az üledékről, mely szénsavas vas-élecs, az olvadékot letöltöttük, ismételve mosogatjuk az üledéket addig, míg a kén-savas szikélegnek semmi maradványát sem találjuk a mosadékban. Ekor szörpbe itatott vászon-szűrőre vetjük, kinyomjuk, s tűznél eleve fölhigitott mézzel összekeverjük; mire aztán vízfürdőben labdac-sűrűségig kell pároltatni. Vallet megis szokta ezüstözni labdacait, s így sokáig épen, fölbomlatlan maradnak. Minden labdac 3 centigramme vasat, vagy 6 centigramme szénsavas vasat tartalmaz.

Másik az előbbbeninél ajánlatosabb készítményben venni kell:

Jegült kén-savas vaséleget 5 rész

Jegült sziksót 6 „

Tiszta fehér mézet 3 „

Öntöttvas-serpenyőben a vizet fölfőzve, a kén-savas vas-élecs oldatát hozzátöltjük, a tüzet jobban fölszítván, midőn az egész élénken buzog, a sziksó oldékát apródonkint hozzá kell tölteni, úgy hogy az a forrást ne zavarja; midőn a fölbomlás megtörtént, a folyadékban még kevés vassó maradjon; — ekor be kell földni s másnapig állani hagyni. A művelet ez első része mely sok vízben hajtatik végre, szénsavas vasélecs eredményez, mely a kén-savas szikéleg-oldékban könnyen leülepszik. A vizet leöntve, a szénsavas vasat ruhára tesszük, s cukorszörpbe áztatott papírral betakarva, lecsöpögni hagyjuk; mire a még netalán benne levő vizet kisutuljuk. Ézalatt a mézet vízfürdőben gőzölhetjük, s midőn a szénsavas vasat sajtó alul kivettük, porrá törve hozzá öntjük, s folytonos kavargatás közt addig tartjuk vízfürdőn, míg labdacállományt nyert. Midőn ez megvan, jól bedugható edénybe tesszük.

E keverék előnye: hogy a labdac soha sem keményszik meg*) s vízben mindig könnyen föloldik; de mi e készítménynek legfőbb becsat az, hogy benne a szénsavas vasélecs nem válik éleggé. Orvosi gyakorlat bebizonyította, hogy ezen labdacok igen hathatósak; hogy kis adagban működnek, s nem fárasztják el a gyomrot.

Használni szokták, mint az ily tartalmu készítményről ismeretes sápkórban, (chlorosis) s több eféle elgyöngültségben;

*) Hogy a labdac meg ne keményedjék, nem kell egyebet tenni, mint a szokásos szörpöt mézzel helyettesíteni. A régi készítményű labdacok rendesen megkeményednek, annyira hogy hatás nélkül s épen haladnak át az emésztő csatornán; pedig vannak esetek, midőn labdacokat készen kell tartani, mikor a labdac több hónapig áll, s mikor tehát nem közönbős dolog, hogy tömege lágyan maradjon vagy keményedő anyagból készült? Ily esetekre főleg, de a rögtön felhasználó labdacoknál is kívánatos, hogy a tömeg képzésére méz jöjjön dívatba. Hányszor kell panaszt hallanunk hogy labdacaink 1—2 hétig a várt hatást előidézték, de már a 3-dikban hatás nélkül maradtak; sokan ezt rendesen abból magyarázzák: hogy a test megszokta a gyógyszer. Valjon nem lehetne a magyarázatba felvenni azt is, hogy a labdac változott, keményedett, s az által hatástalanabb lett? En megvagyok győződve hogy úgy van, s azért üzletünk érdekében kívánatosnak tartom, hogy a labdacstömeg alkotására vétessék használatba méz.

Török.

még pedig úgy, hogy először csak egy labdacso^tt vétetnek be reggel, egyet este; másnap reggel kettőt, este egyet; harmadnap reggel s estve kettőt-kettőt; s így nevelik, míg egynapra a kétszeri bevételre, melyet aztán gyógyulásig folytatnak, 8—10 esik; akkor éppen azon renddel fogyasztva fejezik be a gyógyszakot.

Minthogy itt labdac-szüstölést említék, kedvező alkal-
mul szolgál ez nekem, hogy a helyette mostanság Franciaor-
szágban divatba jött cukrozást ismertessem meg. E szerint a
labdacokat gömbölyded szelencébe kell tenni, s hozzájuk 1—2
csöp, vagy annyi szörpöt csöpögtetni, mennyi elegendő a lab-
dacokat a szelence kézbenforgatása által szörppel megnedve-
síteni. Ekor mézgaport citromolajos cukorral (*Elaeosacharum*)
vagy a nélkül kis adagokban teszünk hozzá, s forgatjuk a sze-
lencét míg a labdacok többet nem vesznek föl, mire a légen
megszárittatnak. Ha szárítás után ez eljárást ismételjük, a bo-
riték vastagabb lesz, és ha a mézga és cukor helyett mézgát,
cukrot, keményítőt keverünk össze, akkor a boriték átláthatlan
lesz; meg azon előnnyel is birand, hogy a keményítő miatt a
levegőbeli vizet nem szívja annyira magához, mint a tiszta
cukor.

E mód az ezüstözésnél olcsóbb, s épen oly jó borítékot ad, mint az enyőtok (gelatina) t. i. épen úgy elburkolja némely gyógyszer rossz szagát és ízét; meg az is előnye, hogy a mézga mindeniknél könnyebben oldik a gyomorban.

Török József gyógyszerész.

APRÓBB LAPSZEMELVÉNYEK.

Bűzaszat (*assa foetida*), súlyos torok és szájfekélyeknél.

Dr. Piwowarow, a poltawai katonai kórház főorvosa, súlyos torokfekélyezéseknél leghathatósbnak szernek tapasztalta a bűzaszatot. Nagyobb fokú ronesolódások is sebes gyógyulásnak indultak. Taraxacum-kivonattal labdacsoakat készí-

tet, és ötöt-nyolcat ad este és reggel (súlyok nincs följegyezve); vagy a következő electuariumból adat két kávé kanálnyi napjában. Rp. Assae foet. ext. tarax. aa. drach. II. Oxym. simpl. unc. 1. M. (Berliner Zeitung 1857. Nr. XI).

Hangyhalvány (Chloroform) görcsösen elzárt
méhlepénynél.

Dr. Wichmann egy esetet említ, melynél két órával a születés után nagyfokú méhvérzés állott be, s bel vizsgálatnál a félig elvált lepeny a méh alsó harmadának görcsös összehúzó-dása által vissza tartaték. Belladonna és mákony belsőleg és külsőleg süker nélkül alkalmaztattak; a hangyhalványanak egy negyedőrai beszívása után a görcs engedett. (Berl. Zeit).

F o g - r a g a c s (Zahnkitt.)

Kellő minőségű fogragacs készül, ha 1. r. rágványgyanta (Mastix) 2 r. gyapmáz (collodium) langymelegen olvasztatik össze, aztán annyi gutapercha gyuratik belé, mennyit befogad. E gyurma meghűlve megmerevül, de gyertyalángon lágyítható, s az előleg kitisztított fog odvába tömve ismét megkeményszik, a nyállal sokáig dacol, s csak hónapok múlva szükséges újítani.

Ó.

Hajhullás ellen.

Dr. Lintner K. (Buchn. n. Repert 5 Bd. 536. S) következő sükeres szert ajánl: egy szemér csereny (taninn.) hat obon szappanszeszben oldva estenként dörzsöltessék a fejre; másnap tiszta kövérrrel (mandola-olajjal) kenessék meg a haj, és gyöngéden fésültessék meg. Ha a hajhullás megszűnt, elég a szert hetenkint kétszer alkalmazni. A szappanszesz a fejet tisztítja, a haját pubítja s fényíti. O.

www.dhammadownload.com

H e t i k i m u t a t á s

a pestvárosi közkórházban 1857-iki Julius 13—19-ig ápolt betegekről.

		Felvétetett						Gyógyult						Meghalt						Visszamaradt													
		Beteg		szülők	Gyerm.		Elmekör		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek		Összeg								
		férf.	nők		fiu	lány	férf.	nők		fiu	lány		férf.	nők	fiu	lány		férf.	nők		fiu	lány	férf.	nők		fiu	lány	férf.	nők				
Julius	13-kán . . .	13	1	—	—	—	—	14	6	6	—	—	2	—	—	—	12	1	—	—	1	—	—	—	2	227	205	1	—	—	9	19	461
"	14-kén . . .	14	6	—	1	1	—	22	8	8	—	—	—	—	—	—	16	—	1	—	—	—	—	—	2	233	202	1	1	—	9	19	465
"	15-én . . .	9	11	—	—	—	1	20	12	2	—	—	—	—	—	—	14	1	—	—	1	—	—	1	1	230	210	1	1	—	9	19	470
"	16-kán . . .	18	6	2	1	1	—	28	9	7	—	—	—	1	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	239	209	3	2	1	9	18	481
"	17-kén . . .	8	7	—	—	—	2	17	5	1	—	—	—	—	—	—	6	3	1	—	—	—	—	—	4	239	214	3	2	1	9	20	488
"	18 " . . .	8	4	—	—	—	—	12	14	2	—	—	—	1	—	—	17	1	1	—	—	—	—	—	2	232	215	3	2	1	9	19	481
"	19 " . . .	12	4	—	—	—	—	16	16	2	—	—	—	—	—	—	18	1	—	—	—	—	—	—	1	227	217	3	2	1	9	19	478

A közegészségi állapot e hét folytán eléggé kedvező volt; mert, bár a betegek létszáma szembetűnőleg növekedett, még is egy kórfaj sem fejlődött ki uralgóvá, és a halálozási esetek gyérebbek voltak, s ezek is leginkább a mindenkor oly veszélyes gümőkór következményei. — A szemlobok ismét ritkábbak. — A belbetegek száma a külbetegekéhez csaknem úgy áll, mint 1 : 2.

HIVATALOS.

Pályázat orvosi állomásra.

Veszprém megyében a devecseri ideiglenes járásvorosi hivatal 150 pf. évi fizetessel megürülván, azon orvosurak, kik ezen állomást elnyerni kívánják, köllőleg okmányozott folyamodásaikat f. évi Augustus 30-ig a veszprémi cs. kir. megyei hivatalnál benyújthatják.

Kitűntetés.

Dr. Lamprecht Rudolf, szülészet tanára Páduában, nyugalomba léptekor Ferenc-József lovag-keresztjével legkegyelmesebben földiszittetett.

(W. M. W.)

Előfizetési ára: Dec. végeig helyben 4 fr. 40 kr.
vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények a
fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden csütörtökön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél újtér 10-dik szám. és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A Sauer tanár által javalt kénsavas réz-éleg mint a tüdőlob sajátszere. Dr. Poor Imrétől. II. — Semmelweis tanár szülési kórodája. Császármetszés előnével, angol kóros medence szűkület miatt. Közli dr. Fleischer J. Folyt. — Orvosi magány gyakor-lat. Bélelés és haszerelem következtében. Csernó E. sebész, szemész és szülész m. — Észrevétel a láz meghatározásáról és fölosztásról. — Gyógyszertani közlemények: Az illó olajok közé kevert olcsóbb olajok kémlet módja. Folyt. — Hetikimutatás a p. v. köz-kór-házban 1857. Julius 20—27-ig, ápolott betegekről. — Meghívás a német természetvizsgálók és orvosok 33-ik gyűlésére Bonnba, Tárca: Orvos-statistikai tanulmányok. Dr. Tormay K. Pestvárosi főorvosa. — Balaton-fürdői levél Dr. Pete Zs.

A

SAUER TANÁR ÁLTAL JAVALT KÉNSAVAS RÉZ-ÉLEG

mint a tüdőlob sajátszere.

(Cuprum sulfuricum qua specificum in pneumonia).

Dr. Poor Imrétől.

II.

Érdemdús kórbonctanáraink Arányi és Rokitsanszky nézete szerint a hártás garat-gége- és hörg-lobok (croup faucium, laryngis et bronchorum) kórtermé-nye azonos (identisch) a tüdőlob izzadmányával, mind természeti és görcsői-, mind vegyi alkatrészeire nézve; azt pedig, kiknek tüdőlobos betegekkel van dolgunk, mind-nyájan nemcsak hisszük, hanem észleljük is, hogy a ne-vezett lobos kórok izzadmánya szervezetünkben soha át nem hasonlítottat (nicht assimilirbar), tehát nem kép-zékeny (nicht plastisch), nem szervülékeny (nicht organi-sirbar = croupös, annakokáért idegen test gyanánt ki kell küszöböltetnie e szervezethől akár hártafoszlányokban, akár gennyé, tapadós nyálkává vagy evvé (ichor) változ-va. Továbbá, az előbb nevezett betegségek mindegyikét aránylagos lobláz kíséri, melynek belterje (intensio) egye-nes viszonyban áll a lobgóc külterjével (extensio), azaz, annál erősebb a láz, minél terjedtebb a nyilatkozó lob székhelye. Az észtan (Logica) megengedi, egyenlő ered-ményekből ugyanazon okokra sejtetni; e szerint a hár-tyás lobok kórterményének a tüdőlob izzadmányávali azo-nosságából, meg a lobgóc külterjével egyenlő viszonyban álló loblázból okszerűen következtetjük azt, hogy a tüdő-lob szintazon vérvegyben gyökerezik s szintazon kórfo-

lyamattal bir, mint a hártás garat- gége- és hörglob. Mit ha megengedünk, akkor a kénsavas réz-éleg al-kalmazása tüdőlobokban elméletileg (a pri-ori) javalva van épen azért, mert nevezett hártás lobokban a kénsavas réz-éleg sükerteljes használása köz-elismerésnek örvend.

Homokra épített alapja volna a kénsavas réz-éleg gyógyjavalatának, ha állítmányunkat csupán pusztá elmé-lettel indokolhatnók. A tapasztalás ez esetben megtestesíté az elmélet igéjét. Adatokkal a tapasztalás köréből (a po-steriori) szolgálók, egyes kórtörténeti tényeket hozand-ván föl, melyekből nyilvánossá tétessék, miféle egyedi esetekben, a tüdőlob mely fokán s minő gyógyjavalatokra alkalmaztatott sikerrel a kénsavas réz-éleg? mely ese-tekben nem szükséges, sőt homlokegyenest ellenjavallatik kénsavas réz-éleget adni a betegnek? Ezekután összeha-sonlítottam a kénsavas réz-éleg által meggyógyultak vi-szonylagos számát az egyéb gyógykezelés mellett gyó-gyultakéval; záradékul taglalni fogom: vajjon a kénsavas réz-éleg gyakori használása nem káros é utólagosan a szervezetre?

Tudós Sauer tanárunk a kénsavas réz-éleget kórodá-ján, 1850-ben adta először tüdőlobnál; ezen nyolc év óta maig 110 túlrostanyos vérvegyü tüdőlob fordult meg kó-rodáján. A t. tanár illetén tüdőlobok körüli eljárását a megörzött kórtörténetekből ismerem, utóbbi öt év óta pe-dig egyszersmind öntapasztalásomból; ellenörködésül a kórodái jegyzékkönyv tön jó szolgálatot. Nehogy valaki szememre vethesse, hogy tekintély, előszeretet vagy egy-oldaluság tántoritott el, mellőzöm fölhozni a magángyakor-latban a kénsavas réz-éleg adagolásának magam és ügy-

TÁRCA.

Orvos-statistikai tanulmányok.

Dr. Tormay Károly, Pestváros igazgató főorvosától.

Népességi mozgalom Budapesten 1854/5.

A különféle vizsgálatok közt, melyekre a népességi viszo-nyok közelebbi szemlélete indit, az államtanász (statisticus) azon kérdésre talál, mely az első és legfontosbak egyike: val-jon a nép számának növekedése vagy fogyása, vagy is: a há-zasság-kötések, születések és halálozások száma mikép viszony-lik a lakosok nagyobb sűrűségéhez?

Ily hasonlító számításoknál minél inkább elkülönözhetjük a különféle helyiségeket és minél nagyobb a hasonlításba vont tartományok halmaza; annál közelebb jutunk a közép számok

segélyével oly zsinór-mérték megállapításához mely a főnforgó kérdés megoldására szolgál.

A népesség nöttével — ennek nagyobb sűrűsége mellett — a kötött házasságok arányszáma kisebbedik, de még sem annyira, hogy ez arányszám a népesség sűrűsége hasonlóképpen nöttével ki-sebbednék. Ugyanaz fordul elő a születéseknél is; azonban ha-lálozási esetekre nézve többnyire megfordítva áll a dolog.

A népesség mozgalma helyes fölfogására szükséges a nép számának, meg a területnek ismerete.

I. Terület.

Budapest 12 városrészből áll, melyekből Pestre 5, Budára 7 esik.

Tértartalom	1,466 oszt. hold 131 öl.
Szabad tér	62
Ut és utca	348

feleim betegein észlelt eredményét, adataimul egyedül a belgyógyászati kóroda nyilvánosan gyógykezelt tüdőlobosait tüzttem ki. Azonban az 1850-ki kórodai tüdőlobosak kórtörténete nagy részét ki nem fürkészhettém, ezen évi adataim töredékesek, hiányosak; biztos adataim 1851-ki Január 13-ától kezdődnek. Tudván azt, hogy minden tapasztalati ismeret csak annyiban közelíti meg a valót, s épen azért csak annyiban bír az igaznak belbecsével, mennyiben ugyanazon tapasztalati ismeret a szabatos mennyiségtanra mint tudományaink legbiztosbikára alapittatik; hajlandó vagyok magam is jelen közleményemtől számítani következetességet követelni. E miatt mellőzván az 1850-iki hiányos adatokat, csupán a következő hét év bizonyos eredményére támaszkodom.

Az 1851-ki Jan. 13. óta a m. kir. egyetem belgyógyászati kórodáján 87 tüdőrostanyos tüdőlob gyógyittatott, ide nem számítván azon tüdőlobokat, melyekhez szenvedő jellegű láz társult.

Mivel azon — nem hit — hanem meggyőződés él bennem, hogy a kénsavas réz-éleg leghathatós ellenSZERE (antidotum) a tüdőlobnak, sőt azt értekezésem homlokzatán saját szernek (specificum) nevezni bátorokdtam; ebből sokan, kivált kik egyetemi kórodáinkat csak névről ismerik, azt fogják hinni, hogy Sauer t. tanárunk nyomán mi, az ő elvrokon tanítványai, a kénsavas réz-éleget nyakrafőre valamennyi tüdőlobnál elfogultan adagoljuk. Kik így vélekednek, nagyon csalódnak. Sauer t. a gyógyjavallatot vevén alapul, majd kénsavas réz-éleggel, majd egyéb lobellenes szerekekkel, sőt lobellenes szerekek nélkül is intézte a tüdőlob gyógyítását. Lássuk tehát, mely tüdőlobos betegek kaptak kénsavas réz-éleget, melyek egyéb lobellenes szereket, s minők bizattak egyedül a jótékony természet gyógyerejére.

A kénsavas rézéleggel gyógyított tüdőlobok.

1) Cs. J. 28 éves, jól táplált könyvkötő legény; állítása szerint szülői és testvérei egészségesek. A beteg maga eddigelé gyomorcsorvában, s mennyire beszédén eligazodhatni, heveny mellhártyalobban szenvedett. Jelen baja 1856-iki December 16-án kezdődött nagy bágyadtság és hideggel, melyre forróság s légzési nehézség következett, a beteg négy napig ágyban fekve, zilizfözzettel akart baján enyhíteni, érezvén pedig hogy betegsége napról napra súlyosbodik, Dec. 21-kén kórodánkba hozatta magát.

Az izmos testalkatu beteg küleme lázas ingerültséget árul el. Arca duzzadt vörösdet, éles fejfájása elterül

az egész koponyán, és folytonos; szeme káprázik, füle zúg, sárgás nyálkától fódott nyelve száraz, szájéze keserű, étvágya nincs, szomja annál nagyobb; este félrebeszél. Mellkasa ép térfogatu és fordított kupalakú, belégzés alkalmával az alsóbb bordák kevesbé mozgékonyak mint a felsőbbek; kontatásra a melkas mellseje az első bordától a negyedikig mindkét oldalon teljes éles és nem dobos hangot ad, ugyanitt a légzés-zöreje erősen hólyagcsás (vesicularis intensior): a negyedik bordától lefelé a kontatási hang mindkét oldalon dobos kezd lenni, s a kilégzés erősebben hallatszik. A mellkas hátsó részén jobbról az első bordától az ötödikig, balról csak a harmadikig hallhatni szabályos kontatási hangokat, erős hólyagcsás megrekedt légzés-zorejje; jobb oldalon az ötödik bordától lefelé a kontatási hang az üres meg tompához közelit (accedit vacuo et obtuso), terjedt szerceegést (crepitatio, stertor crepitans humidus, Knistern) tisztán hallhatni; bal oldalon a negyedik bordától le a kilencedikig a kontatási hang üres meg tompa, a légzés pedig mindenütt hörghzörejt (str. respir. bronchialis), hörghangot (bronchophonia) hallat, s az itt-ott jelenkező szortyogás (stertor) együtthangzó (consonans). A beteg légzése nehezült, gyors, egy perc alatt tizenhat helyett harmincszor légzik; köhögése szapora, erőszakos, részint száraz, részint nedves, ez utóbbiban majd nyálkás-savót, majd sáfrányszínű habzó nyálkát ürített ki. Szívverése tompán hallatszik ugyan, de a hangokat meglehet benne különböztetni. Lép és máj rendes. Az összeesett has csak a gyomorgödörben fájdalmas, de csak nyomásra; székszorulásán már előbb olvasztók által lön segítve; vizellete egy harmadát teszi a rendes mennyiségnek, lányszínű, erős savas hatásu, fajsúlya nagyobb (1028), a huyany (ureum), húgysav (acidum uricum) és húgyfesteny (urophaeinum) nagyobb, a halvagok kisebb mennyiségben vannak benne a rendesenél. A beteg nyugtalan, minden mozdulatán nagy leverettséglátszik, teste hőmérséke két foknyival magasabb, érvérése perckenint 95—100 lüktetés közt ingadoz, erős, feszes, egyenlő.

Az itt elősorolt körjelekből elemzés meg össztítés útján a loblázal párosult baj kétoldali karélyos tüdőlobnak nyilvánittatott. A gyuladás a mindkét oldali tüdőnek több mint felét foglalta el, s a lobláz most is oly heves, miszerint félni kell, hogy a gyuladás a tüdők eddig lobmentes részeire tovább terjed. A tüdőlob ennél fogva nagyfoku, kimenete kétes. A vér-rostany bőségének csökkentésére rendelve lön: Rp. aquae destill. simpl. unc. sex, adde cupri sulfurici gr. sex, Laudani puri sub. pulverati

Ház 8,344
Lakás 36,438

A két testvérvárosban tehát a házak száma Bécs után, hol csak 9,421 van, legnagyobb.

A két város területe, melynek közepét a Duna hasítja, leg-sűrűbben van beépítve Pesten a belvárosban, hol már 156 □ öltre 1 ház és 25 □ öltre egy lakás esik, míg a Ferenc külvárosban 231 □ öltre 1 ház, 133 öltre 1 lakás esik. Budán a Krisztina-város leggyöngébben van beépítve, hol 574 □ öltre 1 ház 155 □ öltre 1 lakás esik.

Összevéve Budapest területét 281 □ öltre esik 1 ház.

Tértartalom és ennek viszonyára nézve Pesen a belvárosban legtöbb lakás van, és pedig minden házra esik majdnem 7 lakás, holott a Ferenc külváros csak 1½-et számlál. Budán a külvárosban legkevesebb és pedig közép számmal 2,18 lakás van

1 házban; mi egyes városrészek közegészségi állapotára nézve legnagyobb fontosságu.

Magától értetik, hogy a megnevezett városrészek népességében is hasonló fokozat áll.

II. Né p e s s é g.

Megállapított szám:	Katasztralis összeírás szám:
Pesten . . . 112,000	127,935 lélek
Budán . . . 52,631	58,561 "
Összesen 164,631	Összesen 186,496 "

Az első számból ívar szerint:

79,689 férfi és 84,942 nő, kik 36,002 családot képeznek. Budapest tehát a birodalom nagyobb városai sorában második, minthogy:

gr. semis. MS. Óránkint egy étkanálnyi bevenni. A mákony a hányinger mellőztetése miatt adatott a kénsavas réz-éleg-oldathoz.

Következő napon, Dec. 22-kén hat szemer kénsavas réz-éleg vétele után a tüdőbeni kórjelek ugyanazok maradtak, a láz foka megegyez a tegnappal, az érverés szinte 100-ig szapora, egyenlő, de kevéssé erős. A bal mellkas oldalsó részén a negyedik bordától le a hetedikig szűró fájdalomról panaszkodott a beteg, légzése rövidebb s szaporább lön, a nevezett helyen dörzs-zörejt (Reibungsgeräusch, str. frictionis) tisztán hallottunk; ezekből világos lön, hogy a tüdőlobhoz mérsékelt terjű mellhártyalob is szegődött, azonban a tüdőlob maga nem terjedt tovább. A kénsavas réz-éleget tegnapi vény szerint ismételtük.

Dec. 23-kán, tehát 12 szemer kénsavas réz-éleg vétele után a beteg tüdő- és mellhártyalobja a lázzal együtt ugyanazon állapotban van, mint tegnap, csak hogy a jobb oldali szerceget (crepitatio) kisebb terjedtségben s kevesbé tisztán halhatni. Gyógyszerünket ismételtük.

Dec. 24-kén, tizenhatszemer kénsavas réz-éleg vétele után a láz alábbhagy, az érverés 90-re száll le; jobb oldalon a szerceget egészen eltűnt a nélkül, hogy hörzörej támadott volna, jelül, hogy a tüdőlob első szakasza eloszlott tüdőmájosodás (azaz a második szakba-átmenet) nélkül; baloldalon a kontaktási hang az ötödik bordától kezd lefelé üres meg tompa lenni, a hörzörej nem oly jellegző élesen hallatszik mint eddig, itt-ott együtt hangzó szerceget (crepitatio consonans) kezdődik, jelül, hogy a májosodási tüdőlob-szak a genyedési szakba indul; a baloldali mellszúrások megszűntek a dörzs-zörejjel együtt, a köhögés gyakorisága miatt nyugtalan éje volt. A gyógykezelés ugyanaz maradt.

Dec. 25-én, huszonnégy szemer kénsavas réz-éleg vétele után a láz tetemesen csökkent, érverése percenkint 85-ig lassudott; jobb oldalon a kontaktási hang kevesbé tompa mint ezelőtt, a rekedt sejtlegzés (str. respir. vesicularis rauca) mellett terjedelmes szortyogást (stertor) hallhatni (hörghurut); baloldalon oszlik az előbb teljesen üres meg tompa kontaktási hang, csak a kilégzés hallat még hörzörej; élénk szerceget hallatszik az ötödik bordától lefelé mindenütt, a köhögés kevesbé erőszakos, a kiköpés könnyebb, a turbás köpetek genytelekeket tartalmaznak; a beteg éje nyugodtabb. A betegség illetén enyhülése folytán a kénsavas réz-éleg adaga is megkisebbitett. Rp. aquae destill. s. unc. sex, adde cupri sulfur. gr. quatuor, P. laudani puri gr. semis. MS. Óránkint egy étkanálnyi bevenni.

Dec. 26-kán huszonnégy szemer kénsavas réz-éleg

bevevése után a lobláz egészen megszűnt, az érverés percenkint 75—70-ig szállt le; többire nézve a beteg állapota a tegnapi. A láz szüntével a vér rostanybősége is elenyészelt, ezért rostanybontó szer nem javaltatván, a kénsavas réz-éleggel főlhagytunk. E helyett a köhögés csillapítása, meg a kiköpés előmozdítása tekintetéből rendeltük köv. vényt: Rp. Lactuc. austr. gr. sex, adde kermes miner. gr. quatuor, sacch. albi dr. unam, M. f. pulvis, div. in dos. aequales duodecim. S. Harmadóránként egy port bevenni.

December 27—31-ig folytatá betegünk a most irt porokat; ez idő alatt a mellkas kontaktási hangja mindenütt teljessé és élessé vált, a szortyogást rendes sejtlegzés váltotta föl, szóval a tüdő életi tevékenységét visszanyerte. A köhögés szüntével betegünket még két napig marasztaltuk kórodán bészereles nélkül, s 1857-ki Január 2-án mint üdülő hagyta el az orvosi kórodát.

SEMMELWEIS TAN. SZÜLÉSZI KÓRODÁJÁBOL.

Császármetszés élönél angolkóros (rhachiticus) medenceszűkület miatt.

Közli dr. Fleischer József tanársegéd.

II.

E szomorú helyzetben találva a nőt, könnyű volt belátni, hogy a szülfájdalmak már eddig is minden kívánt süker nélkül működtek; ennél fogva a szülést a természet saját ereje által bevégezni képes nem lesz; sőt a medenceszűkület e foka mellett még a műleges segély sem végezheti be a szülést természetes úton, tehát — mint általában a 2"-re szűkült medencéknél, a császármetszés épenesen (absolute) javaltaték. A körülményekét azonban teljes figyelemre méltatván: t. i. hogy a magzat már halva van, s így ennek netalán megmenthetése szóba sem jöhet; továbbá hogy a szenvedő nő a szülés 3-ik időszakában vagy, mely időszakban a császármetszésnek az anyára nézve kedvező kimenetele sokkal kétesebb; ez okokból kiindulva elhatároztatt: ha csak némileg is lehetséges lesz, a szülést természetes úton bevégezni. A műtét-terv következőleg állapított meg: a holt magzat egyszerű farfekvésű lábfejkéssé átválttatni, s azt a műleges lábszülés szabályai szerint — habár ez ily helyzetben legnagyobb nehézségekkel jár — kifejteni; aztán az utóbb jövő fejet koponyázás (cephalothripsia) által megkisebbitve kifejteni.

Reggeli 8 órakor (19-én) számos vendég és hallgató jelenlétében a műtét megkísérletet; de a terv kivitele — többszöri ismétlés után meghiúsult, mivel a medenceür. — és bemenet szűkülete miatt a kezét fölvezetni lehetetlen volt.

A vajdó e kísérletek után langymeleg fürdőbe tétetett, melyből beállott ájulozások miatt azonnal kivétel.

Bécs	448,342	Pozson	42,064
Budapest	186,496	Debrecen	30,906
Milano	160,101	N. Várad	22,528
Velence	123,290	Sopron	16,726
Prága	118,405	N. Szeben	16,268
Triest	63,931	Kassa	13,034

lakost számlál; mindazáltal úgy látszik, hogy a lakosok száma legtöbb, kivált magyarhoni várost illetőleg igen csekélyre van téve.

Vallásfelekezést szerint Budapesten minden 1000 lakosra esik 740 romai katolikus

78 protestans

11 nem egyesült görög

171 zsidó.

A budapesti zsidók száma 12-ed részét teszi a magyarhoni, és 31-ed részét a birodalmi összes zsidóságnak.

Ha már most az I táblában és pedig az egyes városrészeket illető összes népesség rovátában följegyzett számokat szigorúbban megtekintjük, az tűnik ki, hogy a népesség sűrűsége nő ugyan a lakások számához képest, de nem tökéletesen. Erre hatalmas befolyást gyakorol a kényelem és nem csekély eltéréseket idéz elő, melyek azonnal ismeretesek lesznek, ha a lakások összes számát a lakosokéval egyes városrészekben egymás ellenébe tesszük. A két testvérvárosban legkényelmesebben laknak a lipótkülvárosi és vári lakók, amazok 5,31, ezek 4,64 lakván egy lakásban, hozzá még ezen lakások nagyok és kényelmesek is, holott a Terézvárosban és a vizivárosban igen szűk lakásokban közép számmal majdnem 6 személy lakik.

Összevéve a két várost, egy házra közép számmal 22,38 lakó esik.

A közegészségi hivatalnokok valamint minden orvosra

Dél előtti 10 órakor az orvosi tanácskozmányra meghívott orvosi kar megjelent. Semmelweis tanár röviden, velősen elmondván a történetet, véleményében az átalán és szükségképen javallott császármetszés mellett nyilatkozott, mely jelen esetben csak az anya lehető megmentése miatt javaltatik. Erre több szakfőfőltal a nő megvizsgáltatván, a fenemlített véleményben mindnyájan megegyeztek.

Miután a szenvedőnek tudomására adatott: hogy különös testalkata miatt a szülés természetes uton — legcélszerűbb műleges segély igénybe vétele mellett sem történhetik meg; tehát legnagyobb mértékben veszélyeztetett életének megmenthetése miatt olynemű műleges eljárás elkerülhetetlen szükséges, melynek elhalasztása bizonyos halált okoz; — a műtét veszélyességét azonban nem titkoltuk előtte, sőt a valóság élénk színeivel ecseteltük. — Most még csak a szenvedő beleegyezése hiányzott, melyet azonban sem ő, sem édes anyja (ki szinte jelen volt) meg nem tagadott. A szülő minden habozás nélkül nyugodt elszántsággal megadá magát, a a műtét veszélyességétől nem irtózkodván, — végre vallási vígaszt keresendő gyóntató atyát hivatott.

A műtét végrehajtására déli 12 óra tüzetett ki; legalkalmasab helyiségül e célra a sebész hallgatóterem lön kismelve, az alatt minden a műtéthez szükséges kellék előkészítetett. A kijelölt időre az egyetemi tanár urak közül többen, tanársegédek, számos vendég és hallgató gyűlt egybe. Semmelweis tanár a műtét terve világos elemzése után a szenvedőt a műtő-asztalra hozatta, s a feladat megoldásához fogott; Balassa tanár az első és legkényesb segédletet szíves volt elvállalni a műtét egész tartama alatt, s a műtevővel szemben állt, hogy még egy más segéddel, ki a műtő bal oldalánál foglalt helyet, a hasfalra alkalmazott s egymás ellenében irányozott ujjakkal tenyerükkel a belek előrecsuszását megakadályozza; — a többi segéd is elfoglaltá kirendelt helyét.

Legelőször a húgy kiürítése eszközésére húgyecsap alkalmaztatott, nehogy a hólyag, mely teli állapotban a fanív fölöött jó magasra emelkedett volt, metszés-közben megsértessék; aztán egy a beteg fejénél álló segéd által a hangyhalvány nyali kábitás eszközöltetett; mely művelet mintegy nyolc percet vett igénybe; a tökélyes érzéketlenség beálltával Semmelweis tanár domború szikével (convex Scalpell.) a bőr- és izommetszéshez fogott. A metszés mintegy 1 hüvelyknyire a köldök alatt kezdődván a fehér vonal irányában aláfelé egész a fanporcig folytatódott; — több sekély metzés által a hasfal megnyitott; gombos kusztora (geknöpfes Bistouri) segélyével a hüvelyknyi seb szögletei tágitattak; a terhes méh a seb nyilamán előre tolt; — ez hasonló domború szikével végbevitt hosszú metzésekkal óvatosan átmetszetett, s a balkéz mutató- és középuja által képzett vályuban vezetett gombos kusztorával belülről kifelé tágitattott a méh sebé. A peteburkok, — melyek a magzatot (a magzatvíz már rég elfolyván) körülövezék, s annak részeire simultak, — megrepesztettek; a műtő bal kezével a méhben jobbra és hátrafelé fekvő lábakat megragadván a holt magzatot ügyes gyorsasággal kifejtette. Erre a lepény elválasztása, s a peteburkokkal együttes kivétele következett. — Legtöbb gondot szerzett

nézve igen nagy fontosságu, a lakosok foglalkozásszerinti föl-osztása. Budapestben minden 1000 lakosra esik:

- 426 ipar és kereskedéssel foglalkozó.
- 200 legény és munka-segéd.
- 130 házaló, kertész és napszámos.
- 120 hivatalnok és művelt osztálybeli.
- 110 cseléd.
- 20 mezei gazda.

Ha a multba visszamegyünk, azt tapasztaljuk, hogy a két ikerváros főleg Pest népessége 80 év alatt többet mint tizszerte szaporodott, tehát munka-erőben iszonyú sokat nyert.

Azonfölül ne higye senki, hogy a népesség ezen szaporodása természetes uton az újszülötteknek a megholtak ellenébeni fölösleges száma által jött legyen létre. Ellenkezőleg, évek hosszú során át kitűnt szám által megállapított tény, miszerint a szaporítási tehetség a fővárosi falakon belül nem legjobb lá-

a sebzett méh falaiból vérzés, mivel a méh a sokátartott erős tolófájdalmak következtében összehúzókonyság alakában jelentkező életi erejében (vis vitalis, igen megcsökkent, miáltal a vérzést csak lassan lehetett megállítani; azonban mintegy 1/4 óra alatt jéghideg vízbe mártott finom szivacsok segélyével sikerült azt végkép megszüntetni. A nő ezen idő alatt kábulásából fölébredt s bámulatos nyugalommal tűrte a műtétet.

A kifejtett gyermek feje igen nagy volt; a főtető különösen a bal falcson táján a méh sokátartott erőszakoskodása következtében egészen laposnak és benyomottnak találtatott.

Miután a méh egy gyermekfő-nagyságu keményded golyórá összehúzódott, s a vérzés is tökéletesen megszűnt, Semmelweis tanár a varrat alkalmazásához fogott. Célnak megfelelőleg a csapos varrat (Zapfennath) Garengot módosítása szerint vétetett igénybe; — minden nagyobb sebész tübe hármasonál van fűzve, melyekből egy színre nézve a más kettőtől különbözik; a ragtapaszcsikból készült hengerkék — a sebszélektől mintegy 6" távolban alkalmaztatott; a tü hármasonál a seb egy oldalán beszuratott s a sebfenekén keresztül a másik oldalán kiszúratott; most az egyszínű fonalak szétválasztattak; s a kettős mindkét oldalt a hengerkékre hurkoltatott; a harmadik fonállal közönséges sebész csomó köttetett (csomós varrat); — 3 varrat alkalmaztatott, körülbelül 12—14" nyi távolra egymástól; közöttük 2 csomós varrat; a seb alsó szöglete egy hüvelyknyire szabadon maradt, hogy a sebválaszték azon kifolyhasson. Ez megtörténvén hat 1 hüvelyknyi széles, és 2 rőfnyi hoszu — ragtapaszcsikkal Louis ismert modora szerint támogatott s erősítettett a csapos varrat.

A szenvedőt varrat-alkalmazásközben ájulások környezék, mire jó vörös bor nyújtaték neki kanalkint. Kötés után hideg borongatások alkalmaztatott hasára, olykor csuklás jelentkezett, mely ellen sósavas szunyadék nyújtaték neki; — fájdalom alig van; érverése gyors, kicsin, alig tapintható. Műtét után 2 órával a műtő-asztalról egy magánszobába vitetett, hol csendes álomba merülve 1/4 óráig szunnyadt; — este semmi különös változás sem tapasztaltatott, a beteg egészen nyugodt, fájdalomról nem panaszkodik, a hideg borongatások folytattnak.

Másnap (20-án) reggel a beteg arca sápadt, igen beesett, magaviselete nyugodt és türelmes; fájdalmai nincsenek, csak az éjjel beállott gyakori csuklásról panaszkodik; igen gyöngé, érverése alig tapintható; — alteste kevéssé puffadt, s a kötés feszülni kezd. Dél táján érverést tapintni többé nem lehetett; végtagai hidegülni kezdenek, arca méginkább beesett, s általában gyöngeség minden tünetenyei között déli 12 órakor kimúlt. (Folyt. köv.)

ORVOSI MAGÁNGYAKORLAT.

Bél-előesés nagyobbyszerű hassérelem következtében.

Közlí Cs ern ó Ede gyakorló orvos-sebész, szemész- és szülészmester Kocson.

Gyógygyakorlatom körébe helyezett K. I g m á n d községben 1757-ik évi Május 22-én egy a gyér esetek sorába tartozó

bon áll. Sokan alig fogják hinni és még is való igaz: ha Pest és népessége magára és tenyési erejére hagyatnék, nemhogy észrevétlenül növekednék, sőt kisebbednék. Itt csak számalmas a növekedés, mi még száalomra méltóbb lesz, ha az mint fájdalom hogy úgy van, a házasságon kívüli születéseknek tulajdonítandó.

(Folyt. köv.)

Balaton-Füred Jul. 8-án.

T. szerkesztő ur!

Szerencsés vagyok orvosnak, egyuttal betegnek is lenni, pedig hazánk egyik fényes gyógyhelyének használatában. E szerencséből mennyit okultam, elmondom, ha szives lesz futó váz-lataimnak az orvosi lapban helyet engedni.

testi sérelem történt. Ugyanis eml. nap estén G. J. béres, egy a legelőről haza érkezett bikát szokott helyére ütlegek közt akarván terelni, a felbőszült állat bántalmazóját hasán megbököve, szemtanúk állítása szerint mintegy két ölnyi magasra dobta; — az illető földre esése után, a segélyre érkezettek az altestét fedő öltönyt fölszakítva, azon egy nagy csomó tekerccses, vérrrel festett bélrészt láttak kidúrodni.

Szakértői szemle az esemény után 3-ik órában eszközöl-tethetvén, ez alkalommal következők észleltettek:

G. J. 23 éves, nős, jól kifejezett izomzatú s hibátlan testalkatú egyén, alhasán a jobboldali lágyéktájon egy emberfő-terjedelmű, a belővelt véredényeket élénken előtűntető, tekervényesen három függőleges kört képző érméces léggel tölt dag mutatkozott, mely az alanti részeket tökélyesen elfödé; színezete halványpiros volt.

E rendellenesség első pillanatra az emésztő cső vékony bélhuzama helyváltozására figyelmeztetett; bővebb vizsgálat pedig csakugyan a baj e minőségéről győzött meg.

Ily körülményben a külléggeli érintkezés s kiszorulás által jelentékenyebbé válható bélelőesés, gyors visszahelyezést igényelt.

E műtét, a véralvadék langy ziliz-főzettel tisztogatása, s az ez esetben nem lelt bélsérelem szorgos kutatása után teljesíthetett; még pedig aként, hogy előbb azon részek nyomattak gyöngéden olajzott ujjakkal a hasürbe, melyek rendeltetésük helyét legutóbb hagyják el; az az melyek a hasnyiláshoz legközelebbiek voltak.

E nemű eljárással sikerült a belek visszahelyezése; s csak ekor tűnt elő maga a sérelem egész nagyságában, mi V alakot képzett oly módon, hogy annak csúcsát maga a lágyéksatorna hasi nyílása képezé; egyik, vagy is külszára a felső mellső csiptövis alatt egy hüvelknyire, másik vagy belszára a köldök alatt három hüvelknyire a has fehérvonálánál volt.

A seb küleme ronesolt, cafatos volt, a nélkül hogy érdekeseb ütér sérelmet szenvedett volna; az ondózinór is edényeivel együtt bántatlanul látszott. A hashártya pedig a sebvonalon kívül zúzást nem mutatott.

Visszahelyezés után második teendő a sebvonal lógó cafatai eltávolítása, s a sebszélek egyesítése.

Elsőre nézve olló szükségeltetett, miáltal sikerült a széleket tiszta egyenes fölületűvé nyírni.

Második célnak a carlsbadi tűk tökélyesen megfeleltek. Az egész egyesítésére 14 ily tű kívántatott, melyek viaszos ket-tős selyemmel keresztöltetettek, s a végek elvagdálása után ragtapasz csikokkal fődettek.

További eljárás a bekövetkezendő lob fékezése. E szempontból a test teljes nyugalma mellett helybelileg jeges borongatások szorgos alkalmazása, belsőleg pedig az édes higany nagyobb adagban vétele.

Május 24-én heves láz s hashártyalobot tanúsító, legesekélyebb nyomás, mozdulás vagy légzésre tetemesen nagyobbodó alhasi fájdalom keletkezett, mely okból, miután székürítés sem volt, higany készítményen kívül himbojmagolaj-csőre, s a szenvedő környékre 20 nadály alkalmaztatott, a jeges borongatások további használatát sem mellőzvé.

Vagy talán a lap komoly jellemével meg nem fér? s a tekintélyes kórodák, tisztos gyakorlat és gyógyszer-táráknak, a kacér balatoni nympa társasága derogál? Nem hiszem, hogy t. ügy-társaim annyira elzárkózottak volna a természet minden bája iránt, hogy csak kóros terményekben lennének gyönyörűt. Egy kis fürdői kirándulás bizony nekik is jót fogna tenni, habár csak a képzelet szárnyain is. Mily felséges élvezet nyujt Tschudi perui utazásának olvasmánya s a Cordillerák ős erdeiben élt kalandjainak remek leírása, a házi tűzhelynél more patrio kényelmesen pipázgatónak! Ellentétül mily kellemes merengésekbe szenderitheti majd a Balaton üdítő hullámai csapkodása úgytársainkat, kik honunk délibabos rónáin, a nap izzó sugaraiban, hivatásuk teljesítésében izzadnak; vagy Pest porlepte utcáin — mint megannyi fűtött csatornán — a forró kövezeten lábálnak!

Érdekes a fürdőtan (Balneologia) tömkeleges térein közvetlen magának az orvosnak keresni, és követni Ariadne fona-

Május 25-én a láz szüneti nem akarván, nemkülönben az éles fájdalom egyenfokban tartván, 1 font vérbocsátás eszközöltetett, s az ez előtt igénybe vett gyógyszerek adagolása mellett a has szürke higanyos keneteli bedörzsölése rendeltetett.

Május 27-én a beteg állapota nyugtatóbb volt; a láz csökkent, az eddig élénk színű arc elhalványult, — a sebhely közepén azonban, hol eddig a külbőr épnek tetszett a jeges borongatások használata mellett is féltényér-nagyságú kékes fekete folt, a fenésedés jelvényeül, mutatkozott. Ez okból a varratok tű, s fonalai eltávolittatván, a seb nagy része gyors heggedés útján egyesültnek ismertetett; kivéve a lágyéksatorna hasi nyílását, hol az még tatóngó maradt ugyan, de a mélység alapját hússzemölcsök — mint a gyógyipar örvendezettő tünetei — tölték ki.

E napon valamint az utóbb következőket a seb gondos tisztogatása, s perui balzsam egyszerű irral egyített keverékének téppemetteli alkalmazása a fenésedett résznek pedig mész-halvag (calcaria oxymuriatica) oldat általi borongatása jó szolgálatot tőn, annyira hogy Junius 2-án a lágyéknyílás egészen kitölt, a fenés rész elvált s élénk sarjadásnak indult; a láz többé nem uralgott, az étvágy, kiürülések rendszerültek, az elvesztett erők pedig fokokint növekedésnek indultak.

Junius 15-én a beteg jóléte annyira előhaladt, hogy fekhelyét könnyedén volt képes elhagyni; a szenvedő rész pedig csak az előre járt nagyszerű sérelem jeleit, a terjedelmes de egyarányos s fájatlan hegjegyeket hagyá hátra a különben most már ép egyénnek, a vészpillanat örök emlékeül.

Észrevétel a láz meghatározásáról s fölosztásáról.

Midőn az Orvosi tár terhes idők alatti megszüntével tudományos térünkön okozott hézagot az Orvosi hetilap minden jóknak — orvosnak s nem orvosnak örömeire bétölteni indult, és fiatal orvos-társunk mindjárt eleve az orvosi kórodában gyógyított egyes betegségek leírása közé szöve a láz meghatározását közli: akkor ő mindnyájunktól azon elismerést méltán aratja, melyet talentomát el nem ásó, sőt azt az emberiség javára fordítani minden lehető módon igyekező hazafi érdemel. — Mert a láz minél szorosabb s tisztább ismerete által jutunk a tömkelegben biztosan vezénylő Ariadne fonalához, s a természet önerejét, gyógyító működését — (mi nélkül pedig üdv nincsen) így nem tévesztjük.

Azonban épen, mivel én is e tárgyat oly fontosnak hiszem és vallom, s róla 40 éven túl gondolkozom, rossz néven ne vegye bár ki is, hogy azon meghatározásnak, s úgy a láz a. b. c. alatti fölosztásának hiányait említem, és azt oly tökélyesnek mint a 38. lapon olvassuk „nincs kórjele a láznak mit nyilvánított nézetünk nyomán meg ne lehetne fejteni“ — nem ismerem.

Először: az észtan a meghatározásban megkívánja, hogy a meghatározandó eszme vagy fogalom közelebbi ne-me kimondassék, s vele lényeges jellemei elő számláltassanak; de alárendelt eszmék p. o. származás, következés, cél stb. ezekkel össze ne elegyítenessenek. Szerinte a láz a vérrendszer

lát, melyet egyes fürdők sokat és jót akaró orvosai rajaikban meglehetősen össze vissza kuszáltak; pedig ha valahol, úgy e téren leginkább áll a pótolhatlanság törvénye, a különféle gyógyeszközök hatásának sajátságosága, s a különne-mű javallatok szükségé.

S aztán fürdő! művelt és finomult nemzetek nélkülözhetlen menedékhelye, Eldorádója az elegans úrbölgnek és dandynak, valamint utolsó reményréve az élet- és munkatörte aggasztánnak, mint azt Görögthon, Róma, Cordova, Byzant s a mai nap nemzedéke bizonyítja. És balatoni fürdő! Európa száraz-földe, Magyarhon rónáinak közepette tenger, tiszta zöld üde vizével, regényes vulcanicus kupjaival. történelmi költészetenekelte romjaival! ásatnunk kellene ha nem volna, roppant költségekkel mint a római patricius; becsülnünk, élveznünk kell, midőn a jó Isten megadta.

átalános fölháborodása, s föltevén, hogy az elég is lenne a láz lényeges jellemei előszámolására, elemzésére, — de mindjárt folytatva olvassuk: mely aképp származik, hogy a vér- és idegrendszer közti összhangzás megbomolva a vérrendszer életeréjét túlsúlyra kap a lehángolt idegrendszer fölé; holott ezek már alább-rendelt eszmék, és minden betűben több bizonytalan s az idők során az iskolák különböző nézetei szerint majd így majd amugy magyarázott, de még is fejtetlen maradt alajtások (hypothéses) tűnnek föl, és nem hiszem, hogy általuk „biztos ut nyílik a törekvő előtt a keresett való országába.” A láz származása tárgyilag a természetnek éppen úgy leplezetlen titka, mint a növénymag csírázása, a fém jegedése, a nádra fogamzása stb.; mit azonban különféle sark-nézetek szerint külső jeleiből, nyilatkozásából ismeretünkkel megközelíteni enged az ég annyira, mennyire tevékenységünkben, orvosi gyakorlatunkban szükség; csak elfogultak, túlbizakodók ne legyünk. De mindaddig míg a bölcsélet az anyag és erő közti viszonyt, mely a levést alkotja, meg nem fejti, s majd az eszményi (idealismás) majd az anyagi (materialismás) majd az ugyanazonosági (absoluta identitás) tan váltja föl egymást; addig a láz lényegét sőt legközelebbi brokát sem ismerjük, és kiki úgy kísérli fejtegetni, mint tudományos hangulata magával hozza; — és ezt legnagyobb tudósaink sem átalották megvallani.

Ha már egyik szervezeti rendszerünkben kellene helyeznünk a láz lényegét, akkor inkább az idegrendszer lenne az, mely mint tudjuk a legvékonyabb véredényeket is minden elágazataikban kísérve, az állati szabad, s úgy a tenyésző önkénytelen életet vezényli; van é érzés? van é mozgás? és így van é fölháborodás az idegrendszer hatálya nélkül? s ámbár mestere iránti hálátömjénél varázsló szavai mentik a jelest, de nem tudom megfogni, hogy Virchow állításán túl, ki a láz származását hasonlóan mint mondtam, az idegrendszerben séjdit*) mikép becsülheti a lényeg keresésekor feljebb a vérrendszer fölháborodását? holott e kettő sem ugyanazonos, sem egyenlő becsü, és hatályu. Ha a láz a vérrendszer általános fölháborodása lenne, akkor Galenus szavai szerint sokszor szenvednénk lázban; midőn jó kedvvel társalgunk, — láza lenne annak, ki jó hőtől sirva dalol; úgy annak is, ki attól az útfélre dől, alioquin omnes febriçtarent, qui in sole aestivo versantur, aut vinum bibunt, aut irascuntur.

A vérrendszer megháborodása tehát nem azon lényege a láznak, mely a hajlam (causa disponens) és ébresztő (excitans) okok közti fokozatot betöltené, mely így a betegség természetét alkotván a meghatározásra, s magának a láznak levésére soha sem hiányozhatnék*) sőt csak egy rendű a test melegsége, az idegrendszer bántalma, és a közérzés (coenaesthesia) megbomlása tünetényeivel. Midőn a borzongás, didergés már meglep bennünket, avagy a vérrendszer túlsúlyu mozgalmi nem az

*) — Das Fieber wesentlich in einer Temperatursteigerung besteht, und sie ihren nächsten Grund in Veränderungen des Nervensystems zu haben scheint.

**) Causa proxima appellatur tota illa simul, quae totum jam praesentem morbum immediate constituit; haec semper est integra, sufficiens, praesens: Boerhave Inst. m.

Ha szép jövőt gondolok, Pestet Magyarország fővárosát, Balaton-fürdő nélkül nem is képzelhetem; Fürdőnek azzá kell lenni nekünk, mi Brighton és Bath Londonnak, a szellemi születési és pénzaristokratia kéj- és gyűlhelyévé. Csak legyen még Pestnek kétannyi lakosa, s tizszer annyi aranya mint most, és vasutja, s Balaton tükrét díszes villák koszorúja fogja övedzeni, mint Como tavát; csinos városok emelkednek szegény falvak helyett, a partok hosszában, s vitorlás bárkák hasítják a tó csillámló színt.

De mi most élünk, s orvosok vagyunk; foglalkozunk a jelennel, s kedvelt gyógyhelyünk gyógyeszközeivel s gyógyerejével.

Fürdünk fő gyógyeleme a kénsvavas szikéleget tartalmazó vasas savanyu forrás. A helyzet kedvezménye hozzá csatlá a

után következnek é? s így tovább a lázban majd hideget, meleget, fölemelt s levert érzékenységet, bádjadtságot s a kedély levertséget, — és ellenkezőleg vidámságot, tulságos tevékenységet úgy tapasztalunk, mint a vérrendszerben a fölháborodás helyett gyakran csendességet, sőt az érverésben lassúságot; de még is a láz több jelei, főképp a test melegsége a hőmérővel is észlelhetőleg mutatkozván a betegnél, egyikünk sem fogja mondani, hogy a beteg láz nélkül van. Egyes eseteket mellőzve, nem tudjuk é mindnyájan, hogy éppen azon lázban, melyet becses lapunkban b) alatt írva olvasunk (szenvedő, tömpítő, ideges, erőnytelen) a vérrendszer hanyatlásban van; az érverés nemcsak nem erősebb, sőt gyöngébb, lassabb is a rendesnél? Mit szólunk a hagymázról (typhusról) legtöbb esetben? mit az álarcos lázakról, hol csak ideges tünetények vannak időközönként; még is láznak hívjuk, s ellenük várokonssággal hatalmas szereinket a kinadékok és mákonyt adjuk.

Ha a vérrendszer általános fölháborodása elég, vagy csak fő eszme lenne is a láz meghatározására, akkor G. Chr. Junker, ki éppen ily formán a szív és véredények ingerültségében az idegrendszer lehángoltságában kereste a láz lényegét*) tudósainknak sok munkát megkímélt volna; — vagy általánosan elfogadná a világ amaz ezen tárgy fölötti ítészettel sokat tűnődött Reil szavait: „Minden láznál jelen van az ingerlékenység (Reizbarkeit) oly változott állapota, mely a szív és ütérrendszer önkénytelen mozgásai változásában nyilvánul;” melyeket azonban az elméleti téren mint gyakorlati érdemei által is nagyinak ismert tudós, csak leírásnak (Beschreibung), nem pedig meghatározásnak (definitio) nevez. Sőt a megháborodás még azon értelmet sem fejezi ki, melyet a febris (februo-depufo) szó kicsiny kiejtési változással megtartva, majdnem minden nemzethez át vitt, s azt sem, melyet a keleti nyelvek után pyrexia név alatt ismerünk. E tekintetben méltó olvasni Stollt: „Aphorismi de cognoscendis et curandis febris;” hol előbb több velős pontban leírván a láz érzékeinkkel észrevehető jeleit, így szól: igitur febris est affectio vitae, conantis mortem avertere.

A világszerte tisztelt J. P. Franknak is voltak okai, miért írta „febris est umbra morbi,” valamint a szigorú logicus Raimannak is, miért nem boesátkozott derék kézi könyvében a láz szoros észtani határozásába, s azt csak a vérrendszernek a vértömege hirtelen és hibás végyületével összekötött ingerültségében, a betegérzéssel, hideggel meleggel s több észlelhető jelekkel egyetemben, általános betegségnak nyilvánítja; és csak alábbi s-ban mondja, hogy a láz lényegét lehet helyezni szervezetünknek a vérrendszer segítségével az inger elleni küzdésében — az egyéni élet föntartása céljából. Végre a hippokratési észlelő tehetségben éppen oly szerencsés, mint az elméleti tudományokban gazdag Hildenbrand kereken ki mondta, hogy a láznak észtani meghatározását adni nem lehet; s ne említssem é ama legujabb vezérünket Canstatt-ot, ki*) hasonlóan a láz fogalmát az életerő vissza-hatásából (reactio) fejtegetvén, azt mondja — — — — — ha már meg kell tartá-

*) Statuit causam febrium proximam auctam irritabilitatem cordis et vasorum imminuta nervorum energia.

**) Die specielle Pathologie und Therapie Erlangen 1843.

második gyógyelemet, a balatoni hideg fürdőket; a betegségek természete szükségeltette a meleg fürdők föllállítását, melyeket a gyógyászati ügyeket gőz- és zuhany fürdőkkel szaporított; végre egy más szerencsés körülmény s az illetők ipara a savó használatát, mint a kor kívánatát léptette életbe, mely a fürdői gyógyintézetnek negyedik elemét teszi. Tehát négy gyógyelem, négy egészségi forrás; egysem csekélység!

És ezen négy egymástól igen különböző jelentvényű gyógyelem használatának célszerű elintézése, főltte hatalmas eszközzé válik az orvos kezében; még is egyéb gátló viszonyok miatt, Fürdő koránsem vétetik annyira igénybe, mennyire előnyösen használható lenne. Mert, ha azon kórokat osztályozzuk, melyek egy vagy másnemű fürdő javallata alá esnek, addig, míg más fürdőhely egy vagy két ily javallati osztálynak örvend, például a kénsvavas vizet a csúsz-köszvényes bajok seregének, a

nunk a (Fieber) láz nevet, örömet a Hildenbrand vallomása mögé vonulunk „logica definitio febris dari non potest; hinc pro idea febris explananda descriptio rhetorica potius requiritur.“ Igen, mindezek érezték, hogy a kérdéses tárgy lényegét el nem érthetvén, az ily jelek s leírások elemzése után a szükséges felosztások, világosítások által lehetnek üdvös vezénnyelők a beteg ágyánál; — hol egyébiránt maga az egyéni eset mindenkinek alkalmat adhat még az elméleti s tanszerűleg elvont fogalmak megigazítására, ha a lélek szabadságát le nem kötő tudományunk terén nem feledjük: „Nullus addictus jurare in verba magistri.“ Mert felosztások, seregek, nemek, — s didaktikai meghatározások az emberi ész kémlelő alakai, majd szüleményei, — a természetben pedig csak egyéniségek — az egész láncolatában — ajánlkoznak ismerő tehetségeinknek, és gyógytudományunkról szólván, csak szokjunk szerényen kétkedve fáradozni tövises ösvényünkön; ne feledjük soha a természet önjelét a gyógyításban tisztelettel szem előtt tartani: úgy jut, s csak úgy jut alkalmunk embertársainknak hasznos szolgálatot tenni.

Másodszor: hiányos a heti lapban között a, b, c, felosztás: mert noha az a) és b) lázat sarkalatosnak méltán fel lehet venni a nélkül, hogy Brown skalája, vagy Broussais tana után indulnánk, — hogy így a mint a vérrendszer erősebben működik hűtő, gyöngítő szert s életmódot és talán még érvágást is rendeljünk; hanyatlás esetében pedig ébresztő, erősítő szerekhez, és tápláláshoz nyuljunk; de még is ki van hagyva azon helyzet, melyben orvos, bár hivatalos is a beteghez, — mérsékelt ha nem egészen rendes mozgásban látván is a vér s a többi szerves rendszereket lenni, semmi az említett a, b, nézet szerint szükséges gyógyszerhez nem nyul, s csak életmódját: mit egyék, igyék, mimódon mozogjon, működje testi és szellemi foglalkozásában, — rendeli meg a betegnek; hogy vele együtt ismerjék ama nemtőt az életerőt, mely egészséges korunkban fentart, beteges állapotunkban az anyagok rokonságán vagy ellenszenvén is uralkodik, és gyakran nemcsak a betegséget, de az orvos, a beteg s a környezők hibáját is legyőzi! !

Mi a c.) alatti genylázt illeti, ez észtanilag nem illik a más kettő mellé; mert jellemét mindkét képletből ölti fel, s a mint a genyedés gyöngébb vagy erősebb egyénben van, a mint fontosabb szervet, belső vagy külső részt foglal el, úgy különböző jeleket, s a vér- és idegrendszer különböző változásait okozza, úgy különböző gyógymódot is igényel. Így látjuk egyik egyénben a hűtő, gyöngítő, másokban az ébresztő, zsongító sőt ugyanazon egyénben a genyedés időpontjához képest majd amaz, majd ezen szereket szükségéseknak. —

Nem lehet elhallgatni, hogy egészen elmellőzve sőt alánézye említették a legtöbb írónknál bevett csorvás, hurutos, epés, ideges, gyermek-ágyas stb. láz; pedig meggyőződésem szerint óvakodni kell ugyanazon nézettől, mely leginkább Frankonban kapott vala néhány év előtt lábra, mely szerint majd minden szervnek, tagnak saját láza tulajdonított; de: in vitium ducit culpae fuga si caret arte, és igen óhajtható, hogy az olvasó ezeket figyelemre méltassa: a betegség mindig két tényezőnek t. i. az egyéni hajlamnak, s a tárgylag külső vagy belső ébresztő oknak szüleménye; minden tárgy,

vasas vizek a zsong- és vértelenség, a hévvizek a hőrműködés és beltorlodási zavarok, a savó a légutak bántalmainak, akkor a füredi gyógyintézet négy eleménél fogva a gyógyjavaklatok ugyanannyi osztályát teszi sajátjává.

A fürdőtan legkényesebb oldalát mint mondám, a javakat pontos fölállítása teszi; de véleményem szerint egy fürdő-, s italintézet gyógyjavaklata meghatározásánál vannak még más mellékes bár, de irányadó körülmények, mint a gyógyelemeknek sajátlagos tulajdonai, és alkatrészei, melyek bátor máshol egyenesen mint gyógyhatányok (Heilpotenz) lépnek föl; fürdőknél még is, és hasongyógyintézetek javaklatai fölállításánál gyakran értékükön alul vétetnek figyelembe; úgy, hogy ezen mellékviszonyok hasznos vagy káros hatása egyenesen a gyógyelem erőnei, vagy bűnei közé rovatik.

minden inger gyakorol még általános hatásán kívül sajátos befolyást is egyik vagy másik szervünkre, ennek fogékonyságához képest, annyira hogy a betegség eredeti göcát, fészket, s innen függő saját képét az életerő általános hatálya mellett ismernünk kell; mert a gyógyszerek várokon hatását — a nélkül hogy ez vagy amaz iskolához szegődnénk — betegségünkben épen úgy nem lehet tagadni, mint azt, hogy a világosság a szemre, a hang a fülre, a meleg közérzetre, a levegő a lehellés szerveire hat. Igen: a mákony az agy, — a szorítotték (strychnin) a gerinevelőre, a szépnőnye (belladonna) a szemfényre, a rozsanya a méhre, a hánygyökér (ipecacuanha) és hányborkó (tart. emet.) a gyomorra, a balzsamok a vesére, növényssavak és gyümölcs a májra, iblany mirigy-, kinadék a has-duerendszerre stb. célszerű adagban sajátos módon hatnak; így erőszak lenne megtagadni, hogy a mint a betegség egyik vagy másik szervünkben fészkel eleve, s a mint az életerő visszahatása is onnan az egészre láz alakban terjed; úgy a gyógyítás is az általános elvek módosításával a várokon-szereket kívánja, s ugyanazért a csorvás, epés, hurutos, csúzos lázak, stb. sajátos gyógy-módokat igényelnek, melyeket sem ébresztőknek, sem csillapítóknak, sem erősítőknak sem gyöngítőknak nem lehet neveznünk. Ha az ébresztő okok, s a láz jelei a gyomorban levő ártó anyagra mutatnak, milyen az éretlen gyümölcs, zsíros nehezen emészthető étel p. o. sódar, sajt, gomba, — akkor hánytatót; ha a máj működése van zavarva, főképp meleg nyárban: savanyu italokat, gyöngye hashajtókat adunk; ha hirtelen meghűlés a takonyhártyák ingerlésével hurutos, a savós hártyák bántalmával csúzos lázt okozott, — akkor értelmes orvos tudni fogja, mikor lesz salétrom, mikor kőnlegsó (sal. ammon.) helyén; a gyuladás elleni szereket is az általános nézeteken kívül nem módosítjuk a szerint, a mint hártyás, mirigyes, fémőttebb, vagy szívacsadabb szervben fészkel a betegség? Végre amaz oly alattomban készülő, s chamaeleon módra sokszínezettel mutatózó gyermekágy-lázban nem üdvös é tekintetbe venni az anyaméh szülési működését, kötőlékeinek a savós hártyával szoros összefüggését? s ha ezt, és az ilyeneket elmulasztjuk, melyek az elvont eszmékről az egyéniségre, ebben pedig a szerv működésére, s ennek az egészszel ugyan egyezségben levő, de még is saját szövetével, idegével, és így tulajdon fogékonysággal bíró jellemére vezetnek; — úgy igen gyakran kénytelenek leszünk önmagunkat ily formán vigasztalni:

„S a nyíl sem mindig ér irányzott céljára.“ Veteranus.

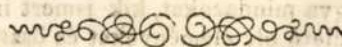
Jegyzet:

T. Veteranus észrevételét közleni, — már véleményszabadság iránti tiszteletből is méltányosnak tartottuk, bár a dolognak magának a körbuvárlat most a n i irányánál és módszerénél fogva fontosságot egyáltalán nem tulajdoníthatunk. A nézeteket most mindenki nézeteknek veszi, az alajtasokat senki axiómák gyanánt nem adhatja s nem veheti, rájuk rendszereket nem építhet, — ha a józan tudomány köréből önmagát és munkáit kizárni nem akarja. Az ész kritikája kijelölte az emberi lélek működése törvényeiből a különféle ismeretek kütfejeit, szabályait és határait. A tapasztalati tudományok minden állításuk valóságát in fine finali mindig csak a szemlélethől (Anschauung) igazolhatják, s nem másunnan; a tény határoz, s a tudomány csak új tények fölfedezése és a tünemények törvényeinek tény, kísérlet és szorgos észlelési kimutatása által gyarapodhatik biztosan. E józan módszer csak a behozás (inductio) óvatos útján haladhat tovább, s csak legnagyobb elővigyázattal foghat

Ilyen gyógyhatánnyá válik Olaszhon, Egyiptom s más déli tartományokon a meleg lég, tengeren a légben bővebben függő vizgöz, Gräfenbergben az edző hegyi lég, és hitem szerint boldogult apjuk Priesnitz bánásmódja, ki egyszeri német orvosként kérdeztetvén: „Wie behandeln Sie Ihre Patienten homöopathisch oder allopathisch?“ felelé: Ich behandle Sie recht grob, und das hilft am meisten. És sok jeles gyógyulások történtek, — a hidegviz rováására.

Mit e tekintetben észleltem ha t. szerkesztő ur elég fontosnak találja, szellőztetni bátor leszek.

Dr. Pete Zs.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Az illó olajok közé kevert olcsóbb olajok, különösen terpetinolaj fölfödözése és kémletmódja.

Irnyefélék olajai. Olea myrtacearum.

17. Kajaputolaj. Oleum cajeputi.

1000 rész, szintelen, újra lepárolt olaj 1 rész kémszerrel hevitve barnássárga, csapadéka fekete lön.

Terpetinolaj jelenlétének a kajaputolajban a por kéksürke maradt, az olaj sárgás lett.

18. Szegfüolaj. Oleum caryophyllorum.

A nyers olaj sárga, sűrűfolyós és erős szegfüillatú, az újra lepárolt csaknem szintelen, finomabb illatú.

előföltételekhez (hypothesis) ott hol az inductio már tökéletes átnézete-
ket állított össze. Az a lázra nézve, a mennyire tudjuk, eddig nem történt, ambar az ujkor legjelesebb kór- és ép-élet buvárai számos és igen érdekes tapasztalatokat tettek kísérlet utján egyes tünetmennyek — a hæv, a szív és ütérverés sat. — földerítésére, a vérvegyület kémlelése, a légzés, a test fölemesztése, a mérséklő és szabályzó (Moder. u. Regulatoren) ideg-részek kipuhatólása által; de melyek még mind nem tartatnak elegendőknek a tárgy végképi eldöntésére azon változások és okok meghatározására, melyeknél fogva láznak köz- és okvetlenül előállania kellene. S ezek volnának a valódi okok. — A láz mint önálló kór a tankönyvekből eltűnt; jelenben inkább csak a tünetmennyek bizonyos öszveget jelent, mely mindennemű betegséggel és zavarral szövetkezhetik. Mint ilyenről a kórodai tanárnak szólnia, annak képét és jellemét, mennyire lehet előállitnia kell s meg említenie növendékei előtt, nem logikai de gyakorlati szempontból, — mert itt a tapasztalat állása mindannyiszor határoz mit tudunk, s mit mondhatunk, s az ész csak mire és mi uton kell törekednünk — azon rendszereket, melyekben kitűnőleg nyilvánul, s azon alakait melyek a gyógyászatra nézve legfontosabbaknak látszanak. Ily szóbeli alkalmi előadás után szerkesztett cikk volt az melyet t. ügytársunk világos és jellemzetes modorban, tiszta szabatos nyelven közölt s koránsem tökéletes lázrólí theoria. Ez legalább a mi nézetünk. — A főbbek elmondott eszméket a kérdéses tárgy bírálatára föl-említettöknek véltük; bővebb taglalásába nemcsak gyakorlati meddősége hanem lapunk szűk tere miatt is, ereszkedni nem akarván.

Szerkesztő.

Mind a nyers, mind az újra lepárolt olaj kémletnél az eddigiek közül egészen kitűnő és sajátságos módon viselték magukat a kémszer irányában, mennyiben főzésnél az olaj pompás ibolya- vagy cseresznyevörös színűvé változott, a csapadék ellenben palaszürke lett.

A szegfüolaj kitűnő viselete adott okot arra, hogy ezen olajjal fontosabb és számosabb kísérletek tétessenek mint a többiekkel; az eredmények következő tudatra vezettek:

100 rész szegfü olaj 1 rész kémszerrel érzékeny cseresznye vörös színe miatt egészen átlátszatlan elegyet adott.

500 rész szegfüolaj 1 rész kémszerrel még midig csaknem átlátszatlan szép cseresznyevörös színű elegyet adott.

1000 rész szegfüolaj 1 rész kémszerrel átlátszó és erős ibolyaveres színű elegyet adott.

2000 rész szegfüolaj 1 rész kémszerrel még tisztán fölismerhető rózsavörös színű elegyet adott.

A szegfüolaj terpetinolajjal elegyítve kémszerrel hevitetvén, ez utóbbi fölbomlása s a cseresznyevörös szín fejlődése terpetinolaj jelenléte által akadályoztatik, föltéve hogy az elegyet nem hevítjük annyira, hogy minden terpetinolaj elűzzessék, mert akkor végre is előtűnik a színezet.

Ezen kémlet intézésénél mint már a köményolaj alatt említve volt két kémüvegcsét kell, egyiket a tiszta, másikat a vizsgálandó vagy terpetinolajjal elegyített szegfüolajjal azon egy időben és egyenlő ideig hevíteni, mindaddig míg a tiszta olaj egészen gyöngén pirosodni kezd. Ekor a főzést félbeszakítjuk s kihülés végett félre tesszük. A kihülés folytán az olaj magától mindig sötétebb és sötétebb vörös lesz, a tisztátalan ellenben sárga marad, csapadéka sűrűke-zöld.

10—15% terpetinolajt tartalmazó szegfüolaját körülbelül 2—3-szor annyi ideig kell hevítünk vörös színezés előhozására, mint a tisztát, mely utóbbinál a vörös színezés igen gyorsan előáll.

(Vége köv.)

Heti kimutatás

a pestvárosi közkórházban 1857-iki Julius 20—27-ig ápolott betegekről.

	Felvétetett						Gyógyult						Meghalt						Visszamaradt					
	Beteg		Gyerm.		Elmekör		Beteg		Gyerm.		Elmek.		Beteg		Gyerm.		Elmek.		Beteg		Gyerm.		Elmek.	
	férf.	nők.	szülők	fiu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	fiu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	fiu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	fiu	lány	összeg
Julius 20-kán . . .	13	6	—	—	—	19	16	7	—	—	1	24	1	3	—	—	—	4	223	213	3	2	—	9 19
" 21-kén . . .	20	4	1	1	2	28	9	2	—	—	—	11	—	2	—	—	—	2	234	213	4	3	2	9 19
" 22-án . . .	15	10	—	—	—	25	10	1	—	—	—	13	—	1	—	—	—	1	239	221	4	3	2	9 17
" 23-kén . . .	19	6	2	—	2	29	14	7	1	—	—	22	2	1	—	—	—	3	242	219	5	3	4	9 17
" 24-kén . . .	8	6	1	—	1	18	8	7	—	—	—	15	1	1	—	—	—	2	241	217	6	3	5	11 17
" 25 . . .	14	7	—	—	1	22	10	6	1	1	—	20	—	—	—	—	—	—	245	218	5	2	5	12 15
" 26 . . .	3	3	1	1	—	8	11	1	—	—	—	12	1	—	—	—	—	1	236	220	6	3	5	12 15

Mind a mellett, hogy e két hét folytán a napi beteg-létszám folyvást nőtt, mi az uralgó magas fokú hőség által okozott számosb epés és csorvás bántalmaknak, szapora vérhasnak, s a még gyakrabban előfordult szerencsétlen eseteknek (csonttörések, zúzódások, zúzott sebek) tulajdonitható, — a közegészségi állapot mit sem szenvedett, — Halálozást, a gümőkór túlnyomósága mellett, agyrázódás, agykérlob és hagymáz okozott.

MEGHÍVÁS

a német természetvizsgálók és orvosok harmincharmadik gyűlésére Bonnba.

A német természetvizsgálók és orvosok 33-ik gyűlése, melynek ügyvivőivé alulirottak választattak meg Bécsben, király ő Felsége legkegyelmesebb engedélye mellett, ez idén Bonnban tartatik. September 18-án az első közgyűléssel veszi kezdetét, és 24-én a negyedik és utolsó üléssel fejeztetik be. A Rajna egyik legkedvezőbb pontján fekvő Bonn város, nemcsak kellemes fekvése és királyi bőkezűséggel ellátott tudományos intézetei, hanem szárazon és vízen könnyű és kegyelmes közlekedése miatt is megérdemelte, hogy vendégszerető falai közt másodsor üdvözölhesse Europa minden vidékeinek természet- és orvostan mívelőit. Legbarátságosabban hívjuk meg ennél fogva mindazokat, kik ismert irányu gyűlésünk-től, hivatásukat illető oly véleményeket és ösztönzéseket remélnek, melyek csak személyes érintkezés és élő szó által érhetők el, szíveskedjenek hozzánk eljönni, s mint valóságos tagok vagy

résztvevők, az ünnepélyes együttlét fényét növelni. Meghívásunk nem szölegyedül német hazánk természetvizsgálóinak és orvosainak, hanem ugyanazon szíveséggel tudományunk minden barátjának, bár hol legyen hazája. Alulirottak komolyan és lelkiismeretesen gondoskodtak mind arról, mi a tudományos élet élénk nyilvánulását az együttlét ideje alatt elősegítheti; de ezen első és főgondjuk mellett nem feledkeztek meg a szűnőrák illő kitöltéséről. Azon tagokat, kik nyilvános üléseinket előadással diszíteni akarják, kérjük hogy minket erről, valamint értekezésük tárgyáról korán értesíteni szíveskedjenek. Nemkülönben kérjük azokat, kik az igen bő és kegyelmes szállások dacára vendéglőinkben és magánházainkban, megfelelő lakást előre biztosítani ohajtanak, ebbeli kívánságukat velünk tudatni. — Egyuttal a t. szerkesztőségekhez azon kéressel járunk, hogy lapjaik által meghívásunk minél nagyobb terjesztéséhez járulni ne terheltessenek.

Bonn, 1857. Julius 1-én.

A német orvosok és természetvizsgálók 33-ik gyűlése ügyvivői: Dr. Nöggerath titkos bányatanácsos és tan. | Dr. Kilian tit. orv. és tan.